

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Odsun německého obyvatelstva po roce 1945 z okresu

Tachov

Bc. Anežka Blahutová

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Odsun německého obyvatelstva po roce 1945 z okresu
Tachov**

Bc. Anežka Blahutová

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

Poděkování:

Touto cestou děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za pomoc při psaní práce, odborné rady a připomínky. Děkuji rovněž pracovníkům Státního okresního archivu Tachov Mgr. Janu Edlovi za počáteční konzultaci při výběru tématu diplomové práce a Bc. Miroslavu Vetrákovi za pomoc a odborné rady během bádání v archivu.

Obsah

Úvod.....	1
1 Konec druhé světové války, osudy československých státních občanů německé národnosti	7
1.1 Rozdílná terminologie.....	7
1.2 Zrod myšlenky odsunu Němců, divoké odsuny.....	8
1.3 Postupimská konference, Dekrety prezidenta republiky.....	16
1.4 Organizované odsuny.....	19
1.5 Dodatečný odsun.....	24
2 Odsuny Němců ze západočeského okresu Tachov	26
2.1 Vymezení oblasti bývalého politického okresu Tachov, poválečná situace na Tachovsku	26
2.2 Tábory pro německé obyvatelstvo v Tachově a Boru u Tachova.....	33
2.2.1 Internační a pracovní tábor Tachov	33
2.2.2 Sběrné středisko pro odsun Tachov	48
2.2.3 Tábor pro německé uprchlíky a sběrný tábor v Boru u Tachova.....	49
3 Transporty.....	54
3.1 Úředně evidované transporty v období organizovaného odsunu z Tachova	56
3.2 Transporty s německými antifašisty	71
4 Vysídlení zaniklé Říšské župy Sudety.....	77
4.1 Vylidnění německých vesnic	77
4.2 Znovuosídlení, zábor bývalého německého majetku	79
5 Závěr.....	85
6 Seznam zkratk.....	89
7 Seznam použité literatury a pramenů	90
7.1 Nevydané prameny	90
7.2 Vydané prameny	90

7.3	Literatura.....	90
7.4	Internetové zdroje	92
8	Resumé	93
9	Seznam příloh.....	96
10	Přílohy.....	97

1 Úvod

Druhá světová válka v Evropě, kterou zahájil útok Německé říše na sousední Polsko roku 1939, skončila kapitulací Německa 7. května 1945. Pro Československo první konfrontace s nacistickou Třetí říší Adolfa Hitlera přišla již roku 1938, kdy byly odtrženy jeho pohraniční oblasti zvané Sudety. Zde žila početná německá menšina. Československo se jako nástupnický stát po rozpadu Rakousko-Uherska po první světové válce roku 1918 potýkalo s podobnými problémy v oblasti soužití různých etnik jako tato monarchie. Stát zdědil především problém menšin, který se historií táhl již od jeho vzniku a sílil ve třicátých letech. Po ukončení první světové války Němci na území Čech doufali, že budou moci své čtyři nově vytvořené provincie s početným zastoupením německého obyvatelstva, připojit k Rakousku a posléze k Německu a že tím vznikne jeden společný německý stát, což se ale nestalo. Němci byli přinuceni setrvat v nově vzniklé Československé republice, kterou však odmítali. Jejich vzdor postupem let sice slábl, ale nikdy plně nevymizel a obrodil se v krizových třicátých letech.

V Československu žilo kromě Čechoslováků mnoho zástupců národnostních menšin, přičemž Němci představovali tu největší, kterou nebylo možné ignorovat, a vláda se musela snažit s nimi spolupracovat. I přesto nespokojení němečtí spoluobčané, jejichž vzdor vůči republice zesílil během propuknutí velké hospodářské krize, pro sebe našli spásu v podobě mocného vůdce německého lidu Adolfa Hitlera. Oživilí své staré ideály z prvních poválečných let a opět usilovali o odtržení německých enkláv od Československa a jejich připojení nyní již přímo k Německu. Tak se skutečně stalo po podepsání Mnichovské dohody v září roku 1938. Dne 15. března 1939 Třetí říše nakonec zabrala i zbytek československého státu. Po skončení války a dlouholeté nacistické okupace se českoslovenští představitelé rozhodli pro odsun Němců z republiky. Měly se tím vyřešit veškeré problémy v otázce sporů s národnostními menšinami ve státě, zkrátka zde žádné již být neměly.

Již v londýnském exilu začala administrativa prezidenta Edvarda Beneše připravovat plány na poválečné vypořádání s Němci. Zde se hovoří o tzv. Benešových dekretech, oficiální název zní dekrety prezidenta republiky. Dekrety se zabývaly otázkami státního občanství a konfiskací majetku německého obyvatelstva, nikoli přímo jeho odsunu, přesto se ale staly základem pro vytvoření vhodných podmínek k jeho uskutečnění. Na základě této skutečnosti je třeba zhodnotit úlohu prezidenta Beneše při odsunu a zodpovědět otázku, zda jsou dekrety prezidenta republiky skutečně oprávněně

hodnoceny jako základ pro bezpráví páchaného na německém obyvatelstvu. Osoba prezidenta Beneše se v souvislosti s tímto poválečným děním stala až demonizovanou, kvůli tzv. Benešovým dekretům je vnímán jako hlavní autor politiky poválečného vysídlování. Otázkou pro výzkum v diplomové práci je, zda se prezident stal díky dekretům jedinou osobou za ně odpovědnou. První memorandum týkající se poválečného uspořádání v Evropě vzniklo již roku 1940 v Britském královském institutu (*Foreign Research and Press Service*). Všeobecná eliminace menšin se jevila po všech zdrcujících zkušenostech, které s sebou přinesla druhá světová válka, jako nejlepší řešení. Spolu s tímto řešením ovšem vyvstává otázka, zda skutečně zbavením se většiny německého obyvatelstva za pomoci odsunu československá vláda vyřešila dlouholetý problém mezi Čechy a Němci. Přesuny obyvatelstva stály na pevném základě vytvořené ideje o kolektivní vině všech Němců za další světovou válku a miliony jejich obětí. Jedním z hlavních zastánců boje za odchod Němců byl generál Ludvík Svoboda, který v novém poválečném kabinetu zastával funkci ministra národní obrany.

Tématem diplomové práce je odsun Němců z příhraničního okresu Tachov. Okres Tachov je zajímavým tématem vzhledem k tomu, že během okupace za druhé světové války, náležel do správy oblasti přímo přičleněné k Třetí říši, tedy Říšské župě Sudety. Tématem se již zabýval Tomáš Kočárek ve své diplomové práci *Odsun Němců z bývalých politických okresů Tachov a Stříbro* na Katedře historie při Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. V práci budou zmapovány jednotlivé transporty vypravené z města Tachov a stejně tak situace v důležitých táborech pro internaci občanů německé národnosti v Tachově. Dále se ale zaměří také na město Bor u Tachova. Stěžejními body práce tedy jsou tato dvě města vyobrazená v historickém dění. Hlavní pozornost je věnována osudům místních Němců, jejich internaci a rozčlenění do transferů za hranice republiky. Dále v práci bude shrnuta situace po odsunu v jednotlivých regionálních obcích, které poznamenal masový úbytek obyvatelstva. S využitím metody sondy poté bude možné jeden reprezentativní vzorek porovnat s obecným shrnutím situace v těchto vesnicích.

Již od května roku 1945 probíhaly tzv. divoké, jinak také živelné odsuny Němců, které ale nejsou detailně zmapovány. Nelze přesně vymezit počet odsunutých osob během tohoto období, údaje se rozcházejí a jedná se tedy *de facto* o odhady. Bouřlivé a násilné odvody německého obyvatelstva za hranice probíhaly ještě před 8. květnem 1945. Evidence transferů začala po jednání na Postupimské konferenci, kde se vítězné mocnosti usnesly na provedení odsunu Němců ze střední a východní Evropy zpět na vlastní území

Německa. Jejich organizací byla pověřena Spojenecká Kontrolní rada se sídlem v Berlíně. V případě města Tachov byl odsun Němců z okresu zahájen transferem 1200 osob označeným číslem 34012 dne 10. března 1946. V Tachově se nacházely jak sběrné středisko pro odsun, tak rovněž internační a pracovní tábory. Sem se dostávali lidé z celého okresu. V práci bude věnována pozornost charakteristice těchto zařízení a přiblíží se tak čtenáři chod středisek. V Boru u Tachova osvobozenou americká armáda zase zřídila tábor pro německé uprchlíky. Tyto organizace sloužily pro zlepšení orientace v okrese, zmapovaly, kolik lidí německé národnosti se zde pohybuje, dopomohly k vytvoření seznamů osob určených pro odsun, v pracovním táboře mohla být efektivně využita tato pracovní síla pro poválečnou obnovu, a nakonec díky sběrnému středisku pro odsun mohly úřady shromáždit lidi k vysídlení a vybavit je, stejně tak zkontrolovat, pod svou plnou kontrolou.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitole začíná výzkum shrnutím obecné situace po osvobození Československa. Bude zde rozebrána cesta směřující k zahájení vysídlovací akce, tedy role dekretů prezidenta republiky a jednání se správními orgány americké a sovětské zóny o masovém přílivu migrantů. Bude zde věnována pozornost také rozdílné terminologii týkající se problému odsunu Němců z Československa. Cílem je tedy porovnat, jak se odlišné chápání dějinné události promítlo v jazykové rovině. Podle německé strany poválečné agresivní vyhánění, podle českého pohledu spravedlivé vysídlení utvořilo mezi státy bariéru, kterou lze s obtížemi překročit i dnes. Tato historická událost stále působí v česko-německých vztazích jako ožehavé téma.

Druhá kapitola v sobě zahrnuje obecné shrnutí situace ve městě Tachov v roce 1938, kdy ho po záboru Sudet museli na podzim tohoto roku Češi opustit, a poté po osvobození města. Stejně pozornosti se dostane také městu Boru u Tachova. Tato dvě města byla vybrána nejen pro svůj význam v okrese, autorka diplomové práce byla motivována v případě Boru také osobními zájmy. Bylo by možné zaměřit se pouze na okresní město Tachov, nicméně Bor u Tachova je přirozenou spádovou oblastí pro jižní část okresu, ke které má autorka blíže. Tato kapitola je členěna na dvě podkapitoly. V první podkapitole je představena obecná charakteristika okresu. Je zde vymezen dobový územní rozsah okresu spolu s demografickými změnami. Posléze se výzkum zaměří směrem k vyličení dění během ujímání se moci Němci a následně chvíle bojů o vydání měst do rukou americké armády. V těchto případech se opírá o svědectví sepsaná pro Památník Okresní správy národní bezpečnosti Tachov a Bor

u Tachova. Jde o retrospektivní pohled, souběh tehdejších událostí je sepsán až v době vytváření památníku, koncepty pro něj vznikaly od roku 1946, nicméně neméně pravdivý. I přes použití jistých citově zabarvených hodnocení lze dokumenty označit za objektivní, nikterak zaujaté. Dále pak pracuje také s kronikou města Boru. Je zde věnována pozornost internačnímu a pracovnímu táboru v Tachově a sběrnému středisku pro odsun tamtéž. Stejně pak táboru pro německé uprchlíky v Boru u Tachova.

Třetí kapitola diplomové práce je vyhrazena analýze samotných transportů, jedná se o jádro práce. Správy okresů se po konci války ujímaly okresní národní výbory, v případě oblastí s většinovým zastoupením státně nespolehlivého obyvatelstva, kterým byli samozřejmě také Němci, se jednalo o okresní správní komise. Okresní správní komise tedy vznikla také v případě města Tachov. Na nižší správní úrovni poté byly zakládány místní národní výbory či místní správní komise. Tato vznikla v Boru u Tachova. Komise zde začaly řídit proces vysídlování. Aby byla udržena kompaktnost textu a nepůsobil roztržitěně, zvolila autorka dělení transportů a jejich popis do odstavců, nikoli podpodkapitol.

Ve čtvrté kapitole bude vypracována analýza dění v jedné z místních vesnic. Jako příklad byla vybrána vesnice Doly nedaleko města Boru. Po vysídlení německého obyvatelstva se vesnice ocitla vylidněná. Doly představovaly klasickou německou vesnici, kam po odsunu původních vlastníků půdy přišli noví dosídlenci z vnitrozemí zabírat konfiskovaný majetek nepřátel státu. Autorka využívá znalostí vesnice, ve které žije a dále ji podrobí rozboru na základě srovnání s obecně známými podmínkami v poválečných regionech. Zde je vytyčena hypotéza, že životní podmínky pro nové obyvatele pohraničí však mnohdy znamenaly spíše zklamání. Lidé z pohraničí opět odcházeli i přes propagandistické přísliby obohacení se o konfiskovaný majetek. Dále si autorka stanovuje za cíl potvrdit hypotézu o korektním zacházení českých úřadů s Němci během organizovaného odsunu a naopak vyvrátit obecný názor o útlaku a strádání lidí v táborech a transpotech, což se podle autorky mělo dít především v období divokých odsunů, jelikož terminologie evokuje osudy lidí v nacistických koncentračních táborech za druhé světové války.

Cílem diplomové práce je objasnění příčin, které vedly k rozhodnutí vysídlit německé obyvatelstvo z poválečného Československa. Zmapování procesu, kterému se po válce museli Němci podrobit, tedy pracovní povinnost a tudíž také zapojení do pracovních táborů, ztráta československého občanství a majetku, stejně tak snížení potravinových přidělů, znemožnění používání němčiny na úřadech, uzavření německých

škol, rovněž také zákaz sňatků mezi Čechy a Němci, vyskytování se na veřejných místech či zákaz volného pohybu v pohraničí. Za účelem vytvoření povědomí o jak masový jev se v případě odsunu jednalo pro určitý region, jsou shromážděna data o jednotlivých transportech vypravených z okresního města. Záměrem je seznámit čtenáře s analýzou jednotlivých transferů, s procesem shromažďování osob do odsunových středisek, děním v internačních, pracovních a sběrných táborech a tedy přiblížení dobové situace civilního německého obyvatelstva po prohrané světové válce na území sice svého státu, ale mezi nepřáteli.

V diplomové práci je využívána přímá metoda výzkumu. Přímou metodou je přistoupeno ke kritickému zhodnocení dostupných archiválií a literatury, které budou v práci následně interpretovány, aby věrně vyobrazily historickou skutečnost daného tématu diplomové práce. Souběžně s časovou osou bude zkoumán vývoj změn v přístupu české strany k německému obyvatelstvu, zde s využitím postupu diachronní metody v procesu bádání. Stejně tak je zvolen chronologický postup při popisu vývoje procesu odsunu od jeho samotného návrhu po ukončení akce. Dále bude v práci využita metoda sondy. Ve čtvrté kapitole je jako reprezentativní vzorek výzkumu vybrána vesnice Doly spadající do správy okresu Tachov. Metodou sondy bude zkoumán poválečný stav v obcích regionálního významu, nakolik je ovlivnilo vysídlení německého obyvatelstva a příchod novoosídlenců vzhledem k přetváření charakteru okresu.

V diplomové práci jsou využívány především s primárními prameny. Jsou využity zdroje Národního archivu v Praze, dokumenty z Archivu bezpečnostních složek v Kanicích, archiválie ze Státního oblastního archivu v Plzni, ale zejména ze Státního okresního archivu v Tachově. Archiválie ze Státního okresního archivu v Tachově představují základní zdroj pro výzkum. V bádání autorka bude využívat rovněž sekundární prameny. Jedná se o literaturu zpracovávající poválečné období, hlavně co se týče prvních měsíců po osvobození v květnu 1945, a dále ještě obecně až do konce roku 1948. Co se týče české literatury, základními zdroji jsou díla Tomáše Staňka, několik monografií¹ a jeho společný příspěvek se švýcarským historikem Adrianem von Arburgem pro časopis *Soudobé dějiny* při Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd

¹STANĚK, Tomáš, *Vysídlení Němců z Československa. Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa 1918–1948*, Ostrava 1992.

STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991.

STANĚK, Tomáš, *Tábory v českých zemích 1945–1948*, Šenov u Ostravy 1996.

STANĚK, Tomáš, *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*, Praha 1996.

STANĚK, Tomáš, *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005.

České republiky.² Dále je zde použita například monografie Karla Kaplana *Pravda o Československu 1945–1948*.³ V právní rovině se práce opírá o monografii Jana Kuklíka *Dějiny československého práva 1945–1989*⁴ a také o dílo Karla Jecha a Karla Kaplana, kde rozebírají dekrety prezidenta republiky.⁵ V případě okresu Tachov je odkazováno na příspěvek Jana Edla *Poválečný odsun a konfiskace na Tachovsku*, uveřejněný v Historické dílně při Západočeské univerzitě v Plzni.⁶ Neméně důležitý zdroj představuje příručka ministerstva vnitra k odsunu z roku 1949.⁷ Českou literaturu doplňují také německá díla. Například sborník *Vertreibung und Flucht aus dem Kreis Tachau im Egerland. Schicksale in Berichten, Dokumenten und Bildern*⁸ nebo také monografie *Was bleibt. Dokumentation, 50 Jahre Patenschaft der Stadt Weidn in der Oberpfalz über Standt und Kreis Tachau*.⁹

² STANĚK, Tomáš, ARBURG von, Adrian, *Organizované divoké odsuny? Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945)*, 2. část, *Československá armáda vytváří „hotové skutečnosti“*, vláda je před cizinou legitimizuje. In: Soudobé dějiny, roč. XIII, č. 1–2, s. 13–49.

³ KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945–1948*, Praha 1990.

⁴ KUKLÍK, Jan a kol., *Dějiny československého práva 1945–1989*, Praha 2011.

⁵ JECH, Karel, KAPLAN, Karel (eds.), *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty, druhé vydání*, Brno 2002.

⁶ EDL, Jan, *Poválečný odsun a konfiskace na Tachovsku*. In: ŠPAČKOVÁ, Lenka, STOČES, Jiří (ed.), *Historická dílna X. Sborník příspěvků přednesených v roce 2015*, Plzeň 2015, s. 141–187.

⁷ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, *Příručka o Německu, část V., Mezinárodní problematika Německa, díl 4a Problém odsunu Němců*, Praha 1949.

⁸ HAMPERL, Wolf-Dieter (Hg.), *Vertreibung und Flucht aus dem Kreis Tachau im Egerland. Schicksale in Berichten, Dokumenten und Bildern, Band II*, Trostberg 1996.

⁹ HAMPERL, Wolf-Dieter, *Was bleibt. Dokumentation, 50 Jahre Patenschaft der Stadt Weidn in der Oberpfalz über Standt und Kreis Tachau*, Altermarkt 2006.

2 Konec druhé světové války, osudy československých státních občanů německé národnosti

2.1 Rozdílná terminologie

V souvislosti s odsunem německého obyvatelstva z poválečného Československa není jasně definovaná jednotná terminologie. Z různých pohledů na věc zcela logicky vyplývá, že oba státy, kterých se tato historická událost týká, mají terminologii odlišnou. Zatímco v českém prostředí se lze setkat s označením „odsun“ či „vysídlení“, vyjadřující obecnou definici nuceného charakteru této poválečné akce, větší odstup, smířlivější pohled na věc, na německé straně jsou silně zakořeněny citově zabarvené termíny „útěk“ nebo „vyhnání“ (*Flucht, Vertreibung*). Terminologie v německém prostředí staví na základě ukřivděné myšlenky o vyhnání Němců ze „středovýchodní“ Evropy. Děje se tak na základě historické zkušenosti, kterou oba národy vnímají jinak, s jinými emocemi. Zajisté záleží také na době, ve které je historický fakt podroben kritice. Na české straně je tak možné setkat se také s expresivním označením „národní očista“ nebo pouze jen „očista“. Odlišné názvosloví jasně dokládá, jak je jedna z kapitol společných dějin Čechů a Němců stále rozporuplná a vnímána oběma aktéry naprosto odlišnými způsoby. Nicméně i citově neutrální pojem „odsun“ může být vnímán s jistým expresivním zabarvením. Vyhnání sudetoněmeckého obyvatelstva může být tímto neutrálním termínem chápáno jako cynické označení, nesprávné vyjádření jeho závažnosti.¹⁰

Česko-německá historická komise se shoduje na používání pojmu „vyhánění“ pro časový interval divokého odsunu, ten již je nutné nazývat emocionálním pojmem. Pro rozmezí plánovaného odsunu je uváděno obecnější „vysídlení“.¹¹ Před rokem 1953 existovala rozdílná označení pro lidi bez vlasti. Byli označováni jako „vysídlenci“, „vyhnanci“ či „utečenci“. Po roce 1947 se prosazoval termín „vyhnanci“, jelikož takto americká okupační správa oficiálně označovala poválečné dosídlence (*expellees*). Označení „vyhnanci“ se vžilo i po založení Spolkové republiky Německo. *Vertreibung, Vertriebener* začalo být prosazované označení na místo obecného *Flucht, Flüchtling*. Zavedení tohoto pojmu mělo evokovat definitivnost, měl vyjadřovat konečné řešení situace. Nicméně všeobecně určená definice, označení pro poválečně odsunutě Němce neexistuje. Odlišné chápání této historické události a její rozdílné označení poukazuje

¹⁰ BENEŠ, Zdeněk a kol., *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*, Praha 2002, s. 219.

¹¹ Tamtéž.

na důležitost osobních zkušeností. Podle nich, podle jednotlivých osudů aktérů a jejich příběhů je nastolen termín pojmenování. V západoněmeckém prostředí se poválečně odsunuté osoby označují jako „vyhnanci“. Termínem „utečenci“ jsou pak na základě spolkového zákona o vyhnancích (*Bundesvertriebenengesetz*) charakterizováni uprchlíci ze sovětské okupační zóny. Sem odsunutí Němci přicházeli ještě v průběhu roku 1949.¹² Sovětský svaz se nechtěl zabývat otázkou odsunu Němců, nechtěl téma otevírat a umožnit kritiku poválečného postupu, podle něj byl zkrátka oprávněný a nehodlal se již dále k němu vracet. Nemluvilo se o nucené deportaci a s ní spojených násilnostech. Tyto osoby byly v sovětské zóně označovány obecným termínem pouze jako „přesídlenci“ (*Umsiedlern*). Sovětská správa se je snažila co nejvíce asimilovat mezi původní místní obyvatelstvo. Do roku 1950 se z přesídlenců měli stát noví občané, nicméně se podařilo zachovat památky jejich původních tradic a kultury. Vytvořily se tak kulturní ostrůvky, ve kterých stále fungoval systém jim dobře známého rodného prostředí.¹³

2.2 Zrod myšlenky odsunu Němců, divoké odsuny

Existence národnostních menšin se v první polovině 20. století stala palčivým problémem několika států. Otázkám národnostních sporů nemuselo čelit pouze nově vzniklé Československo, národnostně smíšenými oblastmi byly také například Alsasko-Lotrinsko či oblast Turecka a jiné. Velké vysídlovací akce započala již první světová válka a po jejím konci se v nově ustanovených hranicích střední a východní Evropy vytvořily státy, z nichž každý zdědil jisté národnostní skupiny. Jejich otázku v této části Evropy řešila Společnost národů, která měla tímto způsobem také zajistit mezinárodní stabilitu. Její politikou se stala ochrana menšin jako celků, díky čemuž měla být nastolena i stabilita států. Nemělo tedy dojít k situaci, kdy by vypukl mezinárodní konflikt z důvodu ochrany utlačované národnostní menšiny jednoho státu v druhém. Ve skutečnosti pak byl ale opak pravdou.

Tohoto cíle bylo v praxi dosaženo tím, že státy v jistých mezích omezily práva menšin, jejich oficiálních zástupců a jejich vývoj. Špatná životní situace za velké hospodářské krize ve spolupráci s těmito nevyhovujícími podmínkami se staly opěrným bodem pro agresi Německa ve 30. letech, na kterou německá menšina v Československu slyšela. Výsledkem výbojů byla druhá světová válka a na jejím konci stál jediný cíl, a sice

¹² KOSSERT, Andreas, *Chladná vlast. Historie odsunutých Němců po roce 1945*, Brno 2011, s. 11.

¹³ Tamtéž, s. 12.

zúčtování s německou menšinou. Nucené vysídlení Němců z oblastí střední a východní Evropy tak násilně vyřešilo otázku soužití Němců s ostatními evropskými národy, pro české země typickou, prolínající se dějinami dlouhá léta.

První memorandum o stabilizaci poválečného uspořádání, do kterého byl zahrnut také bezpodmínečný transfer německého obyvatelstva z východní části střední Evropy, vzniklo již roku 1940 v *Chatham House*, v Britském královském institutu (*Foreign Research and Press Service*). Institut pod vedením Arnolda Josepha Toynbeeho v květnu tohoto roku představil memorandum, v němž bylo navrženo vytvoření nadnárodních federací ve středovýchodní a jihovýchodní Evropě, které měly zajistit poválečnou stabilizaci na kontinentu prostřednictvím přesunů či výměn zdejšího obyvatelstva. Žádné řešení situace se podle výboru institutu nemohlo bez nuceného přesunu několika milionů Němců obejít. Důležitost a zároveň nevyhnutelnost tohoto kroku již vyplynula z názvu ústřední části memoranda *Transfer as a Contribution to Peace*. Projekt předložil vysokoškolský profesor, filozof John David Mabbott. Mezinárodní diplomacie byla zklamána selháním Společnosti národů, z vypuknutí další světové války, a hledala trvalejší řešení pro udržení mírového stavu i v budoucích letech. Výsledek měla zaručit všeobecná eliminace menšin jako mezinárodního jevu, mezinárodního problému.¹⁴ Stejně jako po první světové válce myšlenky kolektivní bezpečnosti a odzbrojení měly být zárukou pro trvání míru, vyhlídkou po druhé světové válce se stala eliminace menšinového problému. Roku 1944 rekapituloval možnosti soužití německých menšin s ostatními obyvateli středovýchodní Evropy John D. Mabbot v tzv. Mabbotově memorandu: „[...] *pokud jsou vztahy mezi většinou a menšinou velmi nepřátelské, mohou dávat příslušníci menšiny přednost tomu, aby byli přesídleni raději velkou rychlostí než s velkými přípravami. Přestože o délce časového rozvržení transferu vedli Britové diskuse, převážil nakonec koncept rychlého radikálního ‚řezu‘, který zkrátil drastickou situaci na minimum.*“¹⁵

Po druhé světové válce se skutečně podařilo menšinový problém téměř vymýtit, jelikož většina národnostních menšin z evropských států skutečně vymizela. Odsun německého obyvatelstva měl být trestem za kolektivní vinu. Co se týče této otázky, princip kolektivní viny byl ale dále plně zavržen roku 1948 v obsahu Charty lidských

¹⁴ BENEŠ a kol., s. 188.

¹⁵ HOUŽVIČKA, Václav, *Návrat sudetské otázky*, Praha 2005, s. 249.

práv OSN. Nucené přesuny obyvatelstva následně plně odmítla jako prostředek mezinárodní politiky či formu trestu v roce 1962.¹⁶

Nedlouho po osvobození území, která okupovala nacistická Třetí říše, došlo na těchto místech k uvolnění napjaté a strachem naplněné atmosféry trvající dlouhou řadu let, která přerostla ve veřejné manifestace odporu vůči všemu německému obyvatelstvu prakticky bez rozdílu. Nacistické násilí vyvolalo pomstu, která si vytyčila za cíl Němce jakožto původce války, ať už viníky či nevinné. Nebylo tomu jinak ani v poválečném Československu. Z důvodu masové podpory prvorepublikové Sudetoněmecké strany (*Sudetendeutschen Parteien*; zkráceně dále jen SdP) byli všichni Němci v Československu považováni za stoupence nacismu a bez výjimky tedy i nepřátele republiky. Lidé chtěli rychle skoncovat se svými německými spoluobčany a energicky volali po jejich odchodu. Velmi usilovně to prosazoval například ministr národní obrany generál Ludvík Svoboda, který 28. července 1945¹⁷ apeloval na vysoké představené československé armády, aby bylo přesídlení Němců urychleno a prováděno v co největším možném rozsahu. O průběhu budoucích transferů a zajištění jejich urychlení jednali ve Vídni maršál Sovětského svazu Ivan Stěpanovič Koněv a náčelník Hlavního štábu ministerstva národní obrany generál Bohumil Boček 24. července 1945. Plné znění obsahu jednání není známo. Generál Boček získal podklady, podle nichž bylo možné navýšení počtu průměru osob v transferu, a ty zde Koněvovi předložil. Československé straně šlo především o to, pokračovat v otázce vysídlení co nejdále dokud nebude ukončena konference v Postupimi.¹⁸ K tomuto velkému kroku měla *de facto* jako jediná skutečnou sílu armáda, která od 28. července 1945¹⁹ přijala odpovědnost za technickou stránku akce. Nadšení v lidech ale vyvolalo také spontánní zakládání národních výborů, správních komisí a různých revolučních uskupení, která působila vedle moci armády či v kooperaci s ní. Na mnohých místech se dařilo prosadit urychlený transfer Němců z republiky, akce se ale neobešly bez různých incidentů a násilností. Avšak díky zásahu americké spojenecké armády lze sledovat v případě oblasti západních Čech jistou anomálii ve vývoji přístupu k Němcům.

¹⁶ BENEŠ a kol., s. 195.

¹⁷ STANĚK, Tomáš, ARBURG von, Andrian, *Organizované divoké odsuny? Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až září 1945)*, 2. část, *Československá armáda vytváří „hotové skutečnosti“*, vláda je před cizinou legitimizuje. In: *Soudobé dějiny*, roč. XIII, č. 1–2, s. 49.

¹⁸ STANĚK, Tomáš, *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005, s. 35–36.

¹⁹ Tamtéž, s. 36.

Docházelo zde k mnohem menší míře násilností právě proto, že zde pracovala americká správa. Odsuny probíhaly bez větších excesů spořádaně a podle pravidel.²⁰

Ještě než bylo rozhodnuto o osudu německého obyvatelstva na Postupimské konferenci,²¹ docházelo k mnoha násilnostem a bezpráví na německých spoluobčanech. Státy, kterých se problematika odsunu týkala, chtěly začít řešit tuto otázku co nejdříve, dokud stále trvala ochota západních spojenců. Ještě před zahájením konference se tedy chopili iniciativy samotní občané. V praxi se jednalo o tzv. divoké (jinak také živelné) odsuny, násilnosti páchané na mužích i ženách, či konfiskace majetku, tedy první fázi poválečného odsunu. Tento byl charakteristický právě svou bouřlivostí a chybějící koordinací. Dělo se tak již před 8. květnem roku 1945, éra tohoto typu vypovídání lidí z domovů je datována tedy od přelomu dubna a května do podzimu 1945. Divoký charakter mělo vyhánění německého obyvatelstva až do srpna téhož roku. Nicméně v létě tohoto roku začal být takovýto způsob odsunu již kontrolován příslušnými místními orgány státní správy. Cílem bylo vypudit Němce ze země, odstartovala jakási forma svévolné šikany a to jak civilní, tak následně i úřední. Probíhaly veřejné lynče, samosoudy a exekuce.²² Většina Němců se musela na úřadech zaregistrovat a nosit jako označení bílou pásku na rukávu s písmenem N.²³ Započalo masové zajišťování německých občanů a jejich internování do sběrných táborů a izolačních sběren, které vznikaly jak ve vnitrozemí, tak hlavně v pohraničních oblastech, vyklizování městských čtvrtí a obcí. Popravy nacistů a jiných zločinců vykonávali příslušníci Rudé armády, rozsudky o vině a trestu vynášely i národní výbory. Dělo se tak na základě tzv. velkého retribučního dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. z 19. června 1945 o potrestání

²⁰ EDL, Jan, *Poválečný odsun a konfiskace na Tachovsku*. In: ŠPAČKOVÁ, Lenka, STOČES, Jiří (ed.), *Historická dílna X. Sborník příspěvků přednesených v roce 2015*, Plzeň 2015, s. 148–149.

²¹ Nótou z 3. července 1945 československá vláda oficiálně žádala diplomatické zástupce SSSR, USA a Velké Británie, aby otázka odsunu československých státních příslušníků německé národnosti byla zařazena na program dalšího jednání konference Tří v Postupimi. Tyto tři rozhodující mocnosti zde vydaly zásadní souhlas s odsunem Němců. Stalo se tak na základě článku XIII., kde mocnosti uznaly transfer německého obyvatelstva za nutný a nevyhnutelný. Mělo k tomu dojít v Polsku, Československu a Maďarsku, ovšem způsobem spořádaným a lidským. In: MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, *Příručka o Německu, část V., Mezinárodní problematika Německa, díl 4a Problém odsunu Němců*, Praha 1949, s. 5.

²² Příkladem lze uvést tzv. ústeckou katastrofu. V továrně v Krásném Březně došlo 31. července 1945 k výbuchu munice a vyšetřující orgány ji označily za sabotážní čin a pomstu zdejších německých občanů. Při explozi zahynulo 26 osob a dalších 200 lidí utrpělo zranění, nejvíce postižených ale bylo Němců. V reakci na tuto událost došlo k masakru německého obyvatelstva v Ústí nad Labem, pro nějž se neštěstí stalo záminkou. Nashromáždění Němci byli vehnáni do Labe, načež se zahájila palba. Počet obětí byl ve skutečnosti mnohem vyšší, než zaznamenaly policejní úřady. Ústecká katastrofa splnila propagandistický účel, lidé byli stále více a více pobouřeni jednáním Němců i po prohrané válce a volali po urychlení odsunových akcí. In: KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945–1948*, Praha 1990, s. 142.

²³ KOSSERT, s. 41.

nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.²⁴ Československá vláda musela na danou situaci reagovat, jelikož násilnosti již vygradovaly do takové výše, že bylo třeba lidové tribunály zastavit okamžitě. Napříště měly pouze zajišťovat provinilé osoby a jejich majetek, nicméně násilí se nepodařilo zabránit úplně.

V rámci neorganizovaných a neschválených odsunů bylo z Československa vysídleno více než 650 000 Němců. Počet obětí těchto akcí odhadla počátkem 90. let česko-německá historická komise na maximálně 40 000 osob.²⁵ Zdeněk Beneš a kolektiv dalších autorů v knize *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1948–1948* ale uvádějí zhruba menší počet údajných obětí, a sice 30 000. Autoři vycházejí z nedávných českých studií, na jejichž základě je stanoven počet zemřelých v důsledku násilné smrti v letech 1945–1946 na 10 000 lidí. U dalších případů 5000–6000 mrtvých nelze specifikovat charakter úmrtí, nicméně je zřejmé, že souvisejí s problémem odsunu. Zanedbatelné není ani množství sebevražd v těchto letech. Autoři tentokrát vycházejí z českých statistik z let 1945–1946, kde se uvádí 6667 případů sebevražd. Spolu s dalším předpokladem úmrtí hledaných osob a absence zaevidování ještě dalších případů by se maximální počet obětí násilí, pracovního nasazení a jiných abnormálních příčin smrti pohyboval kolem 30 000 lidí.²⁶ S tímto počtem se shoduje ve svém příspěvku také historik Rüdiger Overmans.²⁷ Nicméně nelze ani s přesností určit počet německých obyvatel na území Protektorátu v závěru války, hromadné migrace Němců z východu a hroucení protektorátní administrativy přesnou evidenci znemožňují. Beneš ale píše, že se na československém území pohybovaly minimálně 4 miliony německých civilistů. Přibližně asi 1 milion Němců měl ale představovat uprchlíky z východní části říše.²⁸

V lidech kulminoval strach a hněv nashromážděný během válečných let, k čemuž přispívaly nově se objevující zprávy od přeživších nacistických vězňů či frontových přeživších a partyzánů. Vyhrocený nacionalismus tak posílil základnu pro provádění divokých odsunů. Již bylo uvedeno, že časově se divoký odsun vymezuje od osvobození

²⁴ MIKULE, Vladimír, *Přehled vybraných dekretů prezidenta republiky a jejich právního stavu*. In: JECH, Karel, KAPLAN, Karel (eds.), *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty, druhé vydání*, Brno 2002, s. 1028.

²⁵ KUKLÍK, Jan a kol., *Dějiny československého práva 1945–1989*, Praha 2011, s. 15–16.

²⁶ BENEŠ a kol., s. 218.

²⁷ OVERMANSE, Rüdiger, *Amilich und wissenschaftlich erarbeitet. Zur Diskussion über die Verluste während Flucht und Vertreibung der Deutschen aus der ČSR*. In: BRANDES, Detlef, IVANIČKOVÁ, Edita, PEŠEK, Jiří (eds.), *Erzwungene Trennung, Vertreibungen und Aussiedlungen in und aus der Tschechoslowakei 1938–1947 im Vergleich mit Polen, Ungarn und Jugoslawien*, Essen 1999, s. 153–181.

²⁸ BENEŠ a kol., s. 198.

do jednání v Postupimi, tedy květen–srpen 1945.²⁹ Smysl pro spravedlnost si každý vykládal po svém. Emoce stoupaly a dále se zvyšovala také míra nacionálního cítění, lze jej označit téměř až za radikální nacionalismus. Již v posledních válečných měsících se šířila averze vůči Němcům a sílily protiněmecké nálady. Otázku problematiky akcí snažících se o odvetu ze strany československého národa řešil zákon č. 115/1946 Sb. o právnosti jednání souvisejících s bojem o znovunabytí svobody Čechů a Slováků z 8. května 1946, který charakterizuje „*touhu po spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů*“ za beztrestnou, ovšem pouze v době od 30. září 1938 do 28. října 1945. Neměly takto být ale posuzovány případy spáchané z důvodu nízkých a nečestných.³⁰

Údaje o počtech vysídlených Němců během divokých odsunů se zkrátka liší a nelze je přesně určit. „*V lednu 1946 československá místa hovořila o několika tisících, statistika z roku 1953 uvádí 60 tisíc občanů, poněkud více ze severních Čech, jižních Čech a Moravy, vysídlených do sovětské okupační zóny v Německu a Rakousku. Československé archivy i publikované výpovědi obětí poskytují mnohá svědectví o případech nelidskosti během divokého odsunu. Ty a později i poměry ve sběrných a internačních táborech [...], vyvolávaly nejen stížnosti, ale kritiku zahraničního tisku.*“³¹ Karel Kaplan ve své knize uvádí, že divoký odsun vyvolal ostrou kritiku britského tisku. Ministr Václav Kopecký na schůzi vlády ale argumentoval tím, že nepravdivé informace o dění v Československu ve Velké Británii šíří skupina kolem generála Lva Prchaly.³²

Během chvil radosti z konce války a porážky hitlerovského Německa se jednalo o homogenní jev vlastní *de facto* všem oblastem okupované Evropy. Zástupci československé politické reprezentace ustoupili od původně plánovaných úprav poválečných hranic³³ a přijali myšlenku odsunu německé menšiny. Stalo se tak na základě Košického vládního programu, který obsahoval základy řízení nového státu

²⁹ KAPLAN, s. 136.

³⁰ KUKLÍK a kol., s. 15–16.

³¹ KAPLAN, s. 137.

³² Tamtéž, s. 141.

³³ Prezident Beneš plánoval po konci války kromě změn na východních hranicích také upustit od oblastí v západních Čechách. Byl ochoten vzdát se pásma od Tachova po Doupovské vrchy (kromě jiných měst mimochodem Karlovy Vary nebo Kadaň) ve prospěch německých nároků, místo toho ale zamýšlel rozšířit republiku o území na severu. Vyplyvá tak ze záznamu jednání dr. Beneše se zástupcem skupiny svých československých spolupracovníků dr. Drábkem 31. ledna 1939. Od postoupení těchto pohraničních zón si prezident sliboval zmenšení počtu příslušníků německé menšiny a úlevu republice. Od roku 1939 se tato myšlenka táhla linií Benešovy londýnské politiky ještě v prvních válečných letech. In: ČERNÝ, Bohumil, KŘEN, Jan, KURAL, Václav, OTAHAL, Milan, *Češi, Němci, odsun*, Praha 1990, s. 8.

na úrovni vnitropolitické i mezinárodní politiky, přijatého 5. dubna 1945.³⁴ V osmé kapitole programu politici obecně nastínili principy pro řešení německé otázky. Jednalo se o potvrzení či odebrání československého státního občanství. Mělo být potvrzeno těm Němcům a Maďarům, kteří se ještě před rokem 1938 hlásili k československému státnímu občanství a během druhé světové války pracovali pro Československou republiku. Naopak navždy o něj přišli ti, kteří byli souzeni za válečné zločiny, současně pak byli trvale vypovězeni. Z republiky úřady vykázaly také ty, kteří se na území Československa přistěhovali po událostech roku 1938 a během doby trvání protektorátu aniž by pracovali pro dobro republiky. Většině německého a maďarského obyvatelstva ale bylo státní občanství odebráno z toho důvodu, aby úřady mohly následně opětovně přidělení individuálně kriticky zhodnotit. Lidé měli možnost optovat pro československé státní občanství, bylo však na úřadech, zda ho ale zpět získají.³⁵ „[...] lze alespoň všeobecně předpokládat, že představy většiny Čechů o tom, co se s ‚domácími‘ Němci po osvobození konkrétně stane, nebyly ještě ani ke konci války zcela jasné. [...] Ze samotného textu programu přitom nebylo možné – a to ani po obsahové, ani po formálně-právní stránce – přímočaře vyvozovat záměr zahájit přípravu hromadných vysídlovacích akcí.“³⁶ Rovněž se otázce německého obyvatelstva věnoval prezident Edvard Beneš ve svých dekretech.

Zadržením nacistických zločinců a stejně tak prováděním odsunu byla vládním nařízením pověřena československá armáda. Toto usnesení vláda vydala 15. června 1945.³⁷ Z důvodu regulace masivní vynucené migrace německého obyvatelstva vydal velitel první vojenské oblasti generál Karel Klapálek 5. června 1945 rozkaz, aby se pro transporty Němců našly vhodné cesty a přechody, aby se tyto trasy vyhýbaly sovětským, ale i československým vojenským centrům. 7. června vydal rozkaz „*Odsun německého obyvatelstva z českých krajů*“, aby tak umožnil očištění nové republiky od německých a maďarských živlů. Mělo se jednat o postupný odsun, mělo se s ním začít ve vnitrozemí, kde neexistovala německá skupina tak silná a poté v hraničních oblastech. Prozatím se ale netýkal nezbytných pracovních sil. Vysídlení si mohli s sebou vzít pouze věci nejnnutnější potřeby a potraviny potřebné na jeden týden. Do 14. června pak měli

³⁴ KUKLÍK a kol., s. 11.

³⁵ EDL, s. 142.

³⁶ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: Dokumenty z českých archivů, Díl 2, Svazek 1, Duben–srpen/září 1945. Divoký odsun a počátky osídlování*, Středokluky 2011, s. 77.

³⁷ BENEŠ a kol., s. 204–205.

vojenští velitelé jednotlivých obvodů připravit podklady pro plán transportů pro své správní celky.³⁸

Jak již bylo nastíněno, jistou výjimkou v uvolnění horlivosti skoncovat se vším německým a se všemi Němci československých občanů byly západní Čechy a to z důvodu postupu amerických spojeneckých vojsk a osvobození území až k určené demarkační linii, díky čemuž se západ Čech ocitl pod americkou správou. Část německého obyvatelstva, která prchala před postupující frontou, směřovala tedy mimo území vlastního Německa či Rakouska právě do oblastí osvobozených Američany. V západních Čechách ale také bylo odlišné složení obyvatelstva. Na mnoha místech žili pouze občané německé národnosti a neměli tak tedy s kým se potýkat. Němci v západních Čechách byli ušetřeni divokého odsunu. Existovaly případy napadení,³⁹ nelze tvrdit, že zde nedocházelo k žádným konfliktům Čechů s Němci, stejně tak se německých obyvatel dotkla opatření namířená proti celé menšině, rovněž konfiskace majetku, ovšem v měřítku celé republiky může být oblast západních Čech označena za klidnou. Americké armádě se zde zdařilo udržet pořádek. Oproti tomu Rudá armáda obyvatelstvo v jejich jednání podporovala, nebo se její příslušníci také sami dopouštěli násilností a zvěrstev na německém obyvatelstvu. V oblastech, které se ocitly pod americkou správou, vojáci zásadně odmítali nucené vysídlení německého obyvatelstva, nicméně povolovali přesuny Němců v tomto sektoru či z oblastí východně za demarkační linií sem pro potřeby jejich pracovního nasazení.⁴⁰

³⁸ STANĚK, ARBURG von, *Organizované divoké odsuny?*, s. 18.

³⁹ Lze tak například demonstrovat na několika případech z domažlického okresu. Němci a lidé označení za kolaboranty byli ihned po porevolučních událostech zajištěni a uvězněni členy hojně vznikajících revolučních formací. V samotném městě Domažlice se později ocitl před soudem případ několika žen, které za své styky s německými vojáky byly potrestány veřejným ostříháním vlasů. Bezesporu k těm nejvážnějším poválečným excesům patří také další událost z Domažlicka. Došlo zde k postřelení nejméně 220 Němců. Je doloženo, že dobrovolníci pod velením vojenského zmocněnce domažlického okresu poručíka Josefa Fahrnera, brzy po konci války povýšeného na štábního kapitána, jehož hlavním pomocníkem se stal poručík Karásek, prováděli od května do června roku 1945 selekci internovaných osob zajištěných v domažlické policejní a soudní věznici a internačním táboře v Chrastavicích. Vybrané osoby byly dopraveny k rejkovickému dvoru u Dražanova, kde byly v lese oloupeny, popraveny a následně uloženy do dvou hromadných hrobů. Vyšetřování tohoto případu bylo zahájeno na jaře 1946. Případem se v červnu začala zabývat plzeňská StB. Ta ve své zprávě z července 1947 žádala, aby viníci byli potrestáni, revoluční nadšení jejich činy neobhajovalo. StB žádala také exhumaci obětí, a sice z důvodů hygienických, ale také proto, aby nedošlo k záměně jednoho z těchto hromadných hrobů s hrobem obětí pochodu smrti. Ministerstvo národní obrany ale nezahájilo žádné určité kroky v dalším šetření. Trestu se dočkali pouze dva muži, nikoli však hlavní a rozhodující aktéři. Člen komunistické strany Fahrner získal v listopadu 1945 za pomoci při rychlém transferu Němců z území státu ocenění ministra vnitra Václava Noska. Obětí těchto poválečných aktů odplaty bylo mnoho a čísla nejspíše nejsou konečná. V roce 1992 bylo v Plzni-Bolevcích objeveno 92 těl, která jsou považována za osoby zemřelé právě v internačních zařízeních pro německé obyvatelstvo. In: STANĚK, *Poválečné „excesy“*, s. 219–224, 226.

⁴⁰ STANĚK, ARBURG von, *Organizované divoké odsuny?*, s. 41.

Prezident Edvard Beneš v důsledku zájmu světové veřejnosti o osudy Němců v Československu poskytl v červenci 1945 rozhovor agentuře *Reuters*, kde tedy již přiznal, že jistý, nevelký počet německého obyvatelstva byl již skutečně odsunut a stalo se tak na základě občanské horlivosti. Vojenská kancelář prezidenta republiky Beneše pravidelně informovala o dění v pohraničí a stavu odsunové akce. Jednalo se o výtahy z jednotlivých hlášení místních armádních představitelů. Zkrácené verze hlášení obsahovaly kromě jiného také informace o probíhající evakuaci a tedy i počty vysídlelců.⁴¹

2.3 Postupimská konference, Dekrety prezidenta republiky

Jednání v Postupimi bylo poslední konferencí tzv. Velké trojky v rámci druhé světové války.⁴² Političtí představitelé Spojených států amerických, Velké Británie a Svazu sovětských socialistických republik zde ve dnech 17. července – 2. srpna 1945 jednali mimo jiné o osudu obyvatelstva německé národnosti ve střední Evropě. Bylo přijato rozhodnutí o jejich transferu na německé území. Masové vysídlení se mělo týkat Němců z Polska, Československa a Maďarska. Spojenci otázku vysídlení Němců z těchto států projednávali ve dnech 21.–22. a 25. července 1945.⁴³ Na základě článku XIII. Společného odsun německého obyvatelstva Zprávy o závěrech postupimské konference byl odsun schválen, přičemž má být prováděn pořádně a lidsky.⁴⁴ Článek se vztahoval na státy Československo, Polsko a Maďarsko, nebyla však vyřešena otázka německého majetku. Přesto lze s podivem konstatovat, že ačkoliv byla nucená deportace obyvatelstva na Mezinárodním vojenském tribunálu v Norimberku odsouzena jako válečný zločin, stejně tak probíhalo toto nucené vysídlování se souhlasem vítězných Spojenců ve východní a jihovýchodní Evropě.⁴⁵

Československá vláda své oficiální stanovisko k závěrům Postupimské konference spojencům sdělila v nótě ze dne 16. srpna. Ministerstvo národní obrany ve spolupráci s ministerstvem zahraničí vypracovaly návrh dalšího postupu v otázce odsunu, přičemž

⁴¹ Tamtéž, s. 30.

⁴² Jelikož americký prezident Franklin Delano Roosevelt v dubnu roku 1945 zemřel, působil nyní již jako zástupce Spojených států amerických Harry S. Truman. Sovětský svaz zde zůstal v zastoupení stále Josifa Vissarionoviče Stalina a jednatelem za vládu Velké Británie se stal nový labouristický premiér Clement Attlee, jelikož vůdce konzervativní strany Winston Churchill svůj mandát ve volbách neobhájil.

⁴³ OLIVOVÁ, Věra (ed.), *Edvard Beneš. Odsun Němců z Československa a dokumenty*, Praha 2011, s. 66.

⁴⁴ KOSSERT, s. 35.

⁴⁵ Tamtéž, s. 49.

k vystěhování německého obyvatelstva byla určena lhůta jednoho roku. Měsíční kvóty pro masové transporty byly nastaveny na 200 000 osob.⁴⁶

Organizací odsunu byla v Postupimí pověřena Spojenecká Kontrolní rada v Berlíně. Jejím úkolem bylo prozkoumat, jak osoby nejlépe přerozdělit do jednotlivých okupačních pásem v Německu. Rovněž navrhla jednotlivým vládám termíny pro další odsun, do té doby ale měly být další transporty pozastaveny. Československá vláda kladně přijala postupimské rozhodnutí. V nótě z 16. srpna souhlasila se závěry konference a ujistila diplomatické zástupce velmocí, že se v otázce odsunu bude pohybovat ve stanovených mezích a postupovat způsobem spořádaným a lidským. Rovněž radě předložila dokumenty, podle nichž hodlala do odsunu zahrnout na 2,5 milionu osob německé národnosti v Československu, přičemž se jednalo téměř o 637 000 dětí. Spojenecká Kontrolní rada navrhovaný počet lidí na svém zasedání 20. listopadu 1945 odsouhlasila, došlo také k přerozdělení migrantů. Do sovětského pásma mělo zamířit 750 000 osob a do americké zóny 1 750 000 osob. Odsun měl být zahájen ještě v prosinci s tím, aby byl ukončen v červnu následujícího roku.⁴⁷ Spojenecká rada schválila začátek odsunových akcí k 1. prosinci 1945, odsun poté měl být ukončen 1. července 1946. Od srpna roku 1945 se začala budovat sběrná střediska ke shromažďování Němců určených pro transfer za hranice republiky.⁴⁸

Československé ministerstvo vnitra následně vydalo směrnici k provádění soustavného odsunu (transferu) Němců z území Československé republiky, č. j. B-300/1990. Správa sběrných středisek, tedy národní výbory či správní komise jí byly pověřeny udržením bezproblémového chodu táborů a přijatelných podmínek. Například uspokojivé zdravotní podmínky zde měl zajišťovat personál odborníků německé národnosti, tento zdravotní personál měl být tudíž odsunut až v poslední řadě. Jinak ale mají správní orgány za úkol zajistit plynulou výměnu nově příchozích Němců a těch, kteří byli zařazeni do transportu. Transfer se ale netýkal příslušníků československé armády německé národnosti, pokud nebylo rozhodnuto o ztrátě jejich občanství, či pokud tak neukládá § 2, odst. 3 dekretu č. 33/1945 Sb. Dále pak těch, kteří si zažádali o československé státní občanství a to do 10. února 1946, manželek a nezletilých dětí československých občanů žádajících o navrácení občanství Československé republiky

⁴⁶ STANĚK, Tomáš, *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*, Praha 1996, s. 34.

⁴⁷ *Příručka o Německu*, s. 6–7.

⁴⁸ KAPLAN, s. 147.

a Němců, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky nechali zapsat jako Češi nebo Slováci a bylo jim tak vydáno osvědčení o navrácení státního občanství. Odsunutí Němci měli zakázáno brát si s sebou hotové peníze v jiné měně, než byla říšská marka, a sice pouze v hodnotě maximálně 1000 marek na rodinu.⁴⁹

Celkově se měl odsun Němců po druhé světové válce, kteří žili mimo území vlastního Německa na území jiných evropských států, týkat na 12 milionů osob, podle novějších odhadů měl však tento osud postihnout 10 milionů Němců.⁵⁰

Jednou ze snah vyřešit německou otázku se pro české prostředí staly dekrety prezidenta republiky. Proto se jeho osoba po roce 1989 v rámci přehodnocování a kritiky minulých postupů proti německému obyvatelstvu a porušování jejich lidských práv ocitla v dění kritiky jako autor myšlenky na vyhnání Němců z jejich domovů. Nekončí se ale u jeho kritiky, ale dochází až k jisté formě demonizování Benešovy osobnosti, která si vyhnání Němců předslala jako svůj životní úkol.⁵¹ Prezident československé exilové vlády Edvard Beneš nevydával dekrety z vlastní iniciativy, nýbrž vždy na základě návrhu vlády, ta iniciovala vznik dekretu a rozhodovala o jeho obsahu, následně jej předala prezidentu ke schválení. Postupovalo se tak na základě dřívějšího systému předmnichovské Československé republiky. Řada jich pochází ještě z doby exilového státního zřízení. Benešova kancelář dostávala texty k formálnímu vyjádření. Vláda tato vyjádření ale nebrala příliš v úvahu. Prezidentovo jméno nesou dokumenty pouze na základě jejich parafování, jedná se o ustálené slovní spojení. Podíl Edvarda Beneše na tvorbě samotných textů se po překlenutí londýnského období od března 1945 jasně snižuje, od dubna 1945 se role zřetelně ujala vláda formou příprav Košického vládního programu.⁵²

Dekrety se však zabývaly problémy státního občanství nebo majetku osob německé a maďarské národnosti, neřešily otázku vlastního provedení odsunu. Například v Ústavním dekretu z 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské č. 33/1945 Sb. byla vymezena kritéria pro odebrání státního občanství. Toto nařízení se stalo klíčovým pro vymezení osob, kterých se měl odsun týkat, jeho plán již v něm ale blíže rozpracován nebyl.⁵³ V praxi to znamenalo,

⁴⁹ Státní okresní archiv Tachov (dále jen SOkA Tachov), fond Okresní národní výbor Tachov (dále jen ONV TC), VIII./8, karton 2, Směrnice k provádění soustavného odsunu (transferu) Němců z území Československé republiky.

⁵⁰ BENEŠ a kol., s. 195.

⁵¹ HOUŽVIČKA, *Návrat sudetské otázky*, s. 245.

⁵² KUKLÍK a kol., s. 17.

⁵³ JECH, KAPLAN, s. 1029.

že stát vyvázal tyto osoby z občanské závislosti, ztratily československé občanství a kvůli tomu bylo již právně možné evakuovat je do německých okupačních zón, kde jsou místní orgány povinny migranty přijmout právě na základě usnesení velmocí v Postupimi. Dekrety byly vydávány od října roku 1940 do ustanovení Prozatímního Národního shromáždění 28. října 1945. Dekrety vydávané již na území osvobozeného státu se ale odlišovaly od těch z dob exilové vlády a to v tom směru, že se stále zmenšoval podíl spolupráce prezidenta Beneše na jejich tvorbě a znění. Odpovědnými se stávaly strany Národní fronty.⁵⁴

Českoslovenští občané německé národnosti byli zbaveni volebního práva, vyloučeni z výkonu veřejných služeb a byla jim zakázána služba v armádě. Stát dále zasahoval také do jejich majetkových poměrů, k čemuž byly určeny dekrety č. 5/1945 Sb. z 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů,⁵⁵ č. 12/1945 Sb. z 21. července 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, č. 28/1945 Sb. z 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci,⁵⁶ č. 108/1945 Sb. z 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

2.4 Organizované odsuny

Spojenecká Kontrolní rada odsouhlasila návrh československé vlády k odsunu Němců, nicméně bylo třeba zahájit také jednání se zástupci správy v jednotlivých okupačních pásmech v Německu, tedy s americkou a sovětskou okupační správou. Začátkem ledna 1946 byly dokončeny přípravy pro zahájení soustavného odsunu. Podle původního návrhu měl organizovaný odsun proběhnout ve třech etapách. V první etapě ale neměli být odsunuti ti Němci, kteří v pohraničí pracovali v průmyslovém odvětví zařazení do kategorie A stejně tak v zemědělství a lesnictví. Tato etapa měla být ukončena v polovině roku 1946. Během druhé etapy byli pro odsun určeni všichni zbývající Němci s výjimkou antifašistů, stejně tak partnerů ze smíšených manželství a specialistů s jejich rodinnými příslušníky. Tato fáze odsunu měla zajistit vystěhování Němců nejen

⁵⁴ KUKLÍK a kol., s. 16.

⁵⁵ JECH, KAPLAN, s. 1028.

⁵⁶ Tamtéž, s. 1029.

z pohraničí, ale i těch, kteří byli nasazeni na práci ve vnitrozemí. Poslední třetí etapa odsunu se již týkala také kvalifikovaných pracovních sil v průmyslu a zemědělství.⁵⁷

Během příprav na organizovaný odsun se změnilo postavení sudetských Němců ve společnosti. „*K dosavadní likvidaci školství v jejich jazyce, k povinnosti nosit ve městech označení páskou, k omezení nákupní doby, k zákazu návštěvy veřejných místností a používání hromadných dopravních prostředků, k zákazu opustit místo bydliště, přibyla ztráta československého státního občanství dekretem 33 [...]. Dekret 71 [...] ukládal pracovní nasazení všech osob, které pozbyly československého státního občanství [...]. Po Postupimské konferenci si vláda a představitelé politického života vytýčili dvojjediný úkol: co nejdříve vystěhovat co nejvíce, téměř všechny Němce. [...]. Ke spěchu vládu podněcovala obava z možných budoucích rozporů mezi velmocemi, které by vedly k ústupu od postupimských dohod včetně odsunu a z předpokládaného amerického nezájmu o příliv Němců do jejich okupačního pásma. [...] Od srpna 1945 do poloviny ledna 1946 bylo obdobím příprav odsunu.*“⁵⁸

Vzhledem ke stále nerozhodnému postoji sovětů, započala československá vláda jednat nejprve se zástupci Spojených států amerických. Jednání s Američany československá vláda vedla ve dnech 8.–9. ledna 1946. První transport s odsunutými Němci v americké okupační zóně přijal místní americký přijímací důstojník již v polovině tohoto měsíce. První transporty do americké zóny byly vypraveny 24–25. ledna z Mariánských Lázní a Českých Budějovic. Jednalo se o 1200 Němců vypravených ve vlaku o 40 vagonch. Až do 24. února transporty probíhaly v měřítku jeden vlak denně, hned následující den ale došlo k navýšení odlivu německého obyvatelstva z Československa do americké zóny na dva vlaky denně.⁵⁹ Bylo nutné navýšit tempo odsunu, ale tak, aby se místní americká okupační správa dokázala s počtem uprchlíků vyrovnat. Postupně zvyšující se počet odsunutých dokázaly úřady zvládnout a zajistil poklidné zapracování všech spolupracovníků a sběrných středisek. Československé úřady díky klidnému průběhu transportů docílily dalšího navýšení rychlosti odsunování Němců. Další jednání s americkou stranou proběhlo ve dnech 9–11. dubna 1946.⁶⁰ Již 1. května tak byl počet transportů navýšen. Americká správa se zavázala od tohoto data přijímat šest vlaků s imigranty denně, což znamená 7200

⁵⁷ STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa. Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa (1918–1948)*, Ostrava 1992, s. 62.

⁵⁸ KAPLAN, s. 146.

⁵⁹ STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa, Předpoklady, průběh a důsledky*, s. 63–64.

⁶⁰ Tamtéž, s. 67.

osob.⁶¹ Českoslovenští zástupci cílili na co nejrychlejší vyřešení tohoto poválečného problému. Bylo v zájmu vlády dodržovat spojenecké nařízení o lidském a důstojném provádění odsunu, aby tak nemohlo být narušeno tempo transferů a aby se republika co nejdříve zbavila zátěže čekající v internačních táborech. Zároveň bylo z československé strany potřeba chrlit německé obyvatelstvo přes hranice v co největší rychlosti je to možné a to dokud tamní správní orgány snad nezaznamenají problémy s asimilací uprchlíků a nebudou se snažit docílit omezení či snad zastavení akce.

Správní orgány sovětské okupační zóny v době počátku přechodu roku příliv Němců zastavily. Dne 21. prosince 1945 obdrželo československé ministerstvo zahraničních věcí od velvyslanectví SSSR nótu, ve které oznámilo, že velitelství sovětských vojsk v okupovaném Německu je nuceno příliv Němců zastavit. A skutečně k 25. prosinci sovětská správa příjem odsunutých ukončila mimo transporty s německými antifašisty, které byly nadále vypravovány tři týdně od začátku ledna 1946.⁶² Sověti argumentovali tím, že již přijali ve své správním pásmu více Němců, než jim ukládala Spojenecká Kontrolní komise. Československá strana argumentovala nótou z 24. ledna, že se však s největší pravděpodobností jednalo o německé uprchlíky ze Slezska či samotné říšské Němce pobývající v tehdejší Protektorátu Čechy a Morava, nikoli však o starousedlíky, které rada zařadila do odsunových kvót. Nótu předal státní tajemník ministerstva zahraničních věcí Vladimír Clementis sovětskému vyslanci Valerianovi Alexandrovičovi Zorinovi.⁶³ Se zástupci sovětské správy bylo jednáno v Berlíně 3.–4. května 1946, v jednání se následně pokračovalo ještě 1. června v Praze. Sovětská okupační správa souhlasila s návrhem československé vlády o technickém provedení odsunu do její zóny.⁶⁴ Pravidelné transporty do sovětského pásma byly zahájeny 10. června 1946. Původní výše dva vlaky denně byla upravena 21. června. Od tohoto data sem z Československa mířily tři vlaky denně.⁶⁵

Obě úmluvy o odsunu, s americkou a sovětskou správou, jsou založeny *de facto* na stejném základě, co se týče technického provedení (dopravy, zdravotních předpisů a podobně). Ovšem rozdíl byl v možnosti objemu zavazadel. Němcům mířícím do sovětské zóny se povolovalo pouze 50 kilogramů, do americké zóny si imigranti mohli

⁶¹ Příručka o Německu, s. 7.

⁶² KUČERA, Jaroslav, *Odsun nebo vyhnání? Sudeští Němci v Československu v letech 1945–1946*, Praha 1992, s. 24.

⁶³ STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa*, s. 63.

⁶⁴ Příručka o Německu, s. 7.

⁶⁵ Tamtéž, s. 9.

s sebou vzít o dvacet kilogramů zavazadel více. Do objemu nejsou zahrnuty potřeby na cestu, což znamená ale pouze stravu. Dále si lidé mohli vzít potraviny na další tři dny potřebné po příjezdu. Kromě toho ale každý v transportu obdržel od československých úřadů 500 říšských marek.⁶⁶

Jak již bylo zmíněno, vláda dbala na to, aby z Československa vymizel problém národnostních menšin. Proto mezi osoby podléhající odsunu nepatřili Češi, kteří během války získali německé státní občanství. Naopak se ale jednalo o Němce, kteří ještě před válkou byli státními příslušníky Československé republiky. Dekretem č. 33/1945 Sb. je československá vláda propustila ze státního svazku.⁶⁷ Řídícím centrem odsunu se stalo ministerstvo vnitra, které vytvořilo celou administrativní síť obvodů pro odsun a stejně tak sběrných středisek.

V Čechách vzniklo 75 sběrných středisek pro Němce určených k odsunu, v zemi Moravskoslezské 29 a na Slovensku 3. Přičemž podmínkou bylo, že každý tento sběrný tábor musí pojmut minimálně 1200 lidí, tedy tolik osob, kolik tvoří jeden transportní vlak. Tato sběrná střediska nebyla ale všechna, při hranicích s Německem byla zřízena ještě záložní. Nacházela se u přejímacích železničních stanic a to zejména v Domažlicích a v Chebu. Myšleno ale bylo také na zdravotní péči, která byla po válce na špatné úrovni, bylo třeba zabránit šíření nemocí či přímé rozpoutání epidemie, akumulace velkého počtu osob na jednom místě k tomu přímo svádí. Z toho důvodu byla zřízena ještě dvě karanténní sběrná střediska.⁶⁸ Transporty ale nebyly odesílány pouze po železnici. Existovaly transfery Němců také za pomoci lodí po Labi či nákladními automobily. Uvádí se, že tomuto účelu bylo použito celkem 12 lodí.⁶⁹

Transporty měly být přejímány ještě na území Československa. Odsunové trasy vedly přes Domažlice a Cheb. Američané si tímto rozhodnutím ponechali možnost nepřijmout špatně vybavené transporty, čímž chtěli československé orgány přinutit, aby skutečně dbali na dodržování dohodnutých pravidel o vhodných podmínkách pro přesídlence. Aby dbali na dostatečné ošacení a aby měli skutečně dostatek zásob potravin na cestu.⁷⁰

Již brzy, 19. června 1946 americká správa na jednání v Praze ale navrhla, aby bylo tempo prováděných odsunů opět sníženo. Americký sektor se začínal potýkat

⁶⁶ Tamtéž., s. 7–8.

⁶⁷ KUKLÍK a kol., s. 16.

⁶⁸ Příručka o Německu, s. 8.

⁶⁹ STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa*, s. 76.

⁷⁰ KUČERA, s. 24.

s přelidněním, stále přetrvávala nedůvěra a neshody původního místního obyvatelstva s přistěhovalci a německé úřady neustále apelovaly na Američany, aby pozastavili transporty, jelikož mohutný příliv imigrantů německé orgány zkrátka nezvládají. Došlo k tomu, že počet vlaků s německými vystěhovalci byl skutečně omezen. Zpočátku na čtyři vlaky denně, v listopadu 1946 dokonce na tři vlaky týdně. Nakonec byl ještě 30. listopadu odsun Němců z Československa do americké okupační zóny dočasně zastaven. Američané navrhovali dva plány vyřešení otázky odsunu zbytku německého obyvatelstva, československá vláda nakonec přijala návrh na dokončení odsunu na jaře roku 1947. Tuto dohodu podepsali zástupci vlád v Praze 12. listopadu. Odsun byl pozastaven od 1. prosince, oplátkou se americká strana zavázala po jeho opětovném nastolení, převzít celý zbytek Němců, kteří mají být odsunuti.⁷¹

Jeví se, že sovětská správa v Německu projevila větší míru pochopení. V rozmezí 1. července – 18. října byli Sověti ochotní navýšit transporty přijímané z Československa na šest vlaků denně, což znamená 7200 osob a to kromě nedělí. Na americké straně úřady odmítaly neděli zahrnout do dní, ve kterých by přijímali německé vysídlence. Zatímco Američané přihlíželi k výhradám německých úřadů, Sověti nedovolili, aby původní obyvatelstvo narušilo chod celé akce. Výhrady nebyly brány na zřetel, svou bezpodmínečností sovětská správa zajistila hladký průběh odsunu a ten mohl být 18. října ukončen.⁷² Oficiální závěrečná nota byla mezi sovětskou okupační správou v Německu a československou vládou podepsána 13. listopadu 1946. Odsun Němců do místního pásma byl ukončen s tím, že sovětská strana splnila, co slíbila v Postupimi. Přijala plných 750 000 osob a to přesně podle zde stanovených podmínek. Sovětská vláda se zároveň uvolila přijmout ještě navíc několik transportů s Němci příslušnými do sovětské zóny, jednalo se například o průmyslové odborníky. První dva transporty sem zaměřily ještě v listopadu téhož roku.⁷³ Nejintenzivnější tempo transporty zaznamenaly v červenci roku 1946 a to do obou cílených okupačních zón. Jednalo se o denní limit dvanácti transportů se 14 400 osobami. Do konce srpna zvládly pověřené orgány vypravit transporty s 949 000 osobami do americké a 567 000 do sovětské zóny. Oproti tomu ale odsunová akce na Slovensku probíhala mnohem pomaleji. Odjelo údajně pouze dvanáct transportů.⁷⁴

⁷¹ Příručka o Německu, s. 9.

⁷² Tamtéž, s. 9.

⁷³ Tamtéž, s. 10.

⁷⁴ STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa*, s. 71.

Poslední symbolický vlak s Němci byl vypraven z Karlových Varů 29. října 1946. Do konce roku 1946 bylo z Československa odsunuto celkem 1 859 541 osob, přičemž 1 223 059 lidí mířilo do americké okupační zóny a 636 482 Němců do sovětské. K těmto počtům ale na základě požadavků amerických a sovětských orgánů byly další osoby připočteny, v případě amerického pásma se jednalo o 223 000 osob a v případě sovětského o 150 000 osob. Jde o lidi, kteří se za hranice dostali ještě jinými způsoby jako například neorganizovaných místních odsunů, útěků a jinými.⁷⁵

Po období hlavního odsunu, trvajících do konce roku 1946 byla německá menšina v Československu významně eliminována. Například v oblasti Plzně byl celkový počet německého obyvatelstva z původních 201 187 osob k roku 1930 snížen na 14 674 k datu 1. listopadu 1946. Mezi města s největší německou základnou k roku 1930 patřily Litoměřice, Karlovy Vary a Liberec. Zde došlo k významnému zredukování těchto počtů, ovšem stále v těchto oblastech zůstávalo k 1. listopadu 1946 minimálně na 40 000 Němců. Konkrétně v Karlových Varech ještě 50 609 osob německé národnosti.⁷⁶

2.5 Dodatečný odsun

K datu 29. října 1946 se v Německu nacházelo 2 402 600 Němců, kteří k 1. září 1939 pobývali na území Československé republiky. Byli mezi nimi i ti, kteří ale ani neuváděli němčinu jako svůj rodný jazyk. V Rakousku se zdržovalo na 175 000 Němců z Československa, na území jiných států se jednalo o 15 000 těchto osob německé národnosti z předválečné první republiky československého státu.⁷⁷ Další fáze odsunu měla začít na jaře 1947. V letech 1947–1948 byl odsun Němců prováděn již v omezeném rozsahu. Dodatečně, z důvodu obnovování rodinných svazků, přesunu opuštěných dětí, nemocných a starých lidí bylo odsunuto 12 824 osob. Zároveň se v tomto čase ještě individuálně do Německa či jiných zemí odstěhovalo 30 000 Němců.⁷⁸ Československé vládě se nepodařilo obnovit hromadné transporty do americké okupační zóny. Stalo se tak z důvodu začínajících konfliktů mezi velmocemi. Nicméně na základě dodatečně uzavřených dohod se Američané zavázali ještě k přijetí dalšího počtu osob s cílem slučování odsunem rozdělených rodin. Další masový transport se ale nekonal,

⁷⁵ Příručka o Německu, s. 11.

⁷⁶ Tamtéž, s. 12.

⁷⁷ STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa*, s. 76.

⁷⁸ Příručka o Německu, s. 11.

československé úřady musely upnout svou pozornost na zpětnou integraci Němců do společnosti.⁷⁹

Po skončení hlavního odsunu bylo do amerického pásma v roce 1947 přesunuto ještě 2339 osob, o rok později ještě více 2951. Do sovětské zóny se roku 1947 přemístilo 2539 Němců a v následujícím roce téměř dvojnásobek 4995 osob. Jak je uvedeno v příručce ministerstva zahraničních věcí z roku 1949, předběžné zprávy uvádějí, že dodatečně bylo ještě do Německa vysídleno, nebo se dobrovolně odstěhovalo od 1. ledna do 15. června 1949 celkem 5303 Němců.⁸⁰

Celkem se po válce ocitlo bez vlasti 14 milionů Němců. Jednalo se o oblasti Slezska, Pomořanska, Východního a Západního Pruska a braniborské Nové Marky. Asimilace těchto odlišných kulturních identit v samotném Německu nebyla jednoduchá. Docházelo ke sporům mezi místními starousedlíky a nově příchozími. Nicméně vysídlení se přizpůsobili životu v západní části Evropy. Změnili charakter hlavně západního a středního Německa napomohli k jeho modernizaci.⁸¹ Zhruba 2,5 milionu Němců ale mohlo zůstat ve své staré vlasti. Oběti odsunů ale nelze přesně dodnes vyčíslit. Spolkový archiv uvádí 610 000 zemřelých a dalších 2,2 milionu neobjasněných osudů vyhnanců. Zajisté tento počet není konečný. Gerhard Reichling ve svém díle *Die deutschen Vertriebenen in Zahlen: Díl I.: Umsiedler, Verschleppte, Vertriebene, Aussiedler 1940–1985* předpokládá, že správný odhad ztrát na životech by měl být zhruba 1,44 milionu, plus dalších 580 000 obětí z období deportace ze Sovětského svazu.⁸²

⁷⁹ STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa*, s. 78.

⁸⁰ *Příručka o Německu*, s. 13.

⁸¹ KOSSERT, s. 16, 18.

⁸² REICHLING, Gerhard, *Die deutschen Vertriebenen in Zahlen: Díl I.: Umsiedler, Verschleppte, Vertriebene, Aussiedler 1940–1985*, Bonn 1995, s. 36.

3 Odsuny Němců ze západočeského okresu Tachov

3.1 Vymezení oblasti bývalého politického okresu Tachov, poválečná situace na Tachovsku

Politický okres Tachov se nachází v oblasti západních Čech, jedná se o příhraniční okres, jehož západní část představuje dnes hranici České republiky se Spolkovou republikou Německo.⁸³ Okres Tachov byl díky své poloze začleněn po podepsání Mnichovské dohody na podzim roku 1938 do Říšské župy Sudety (*Reichsgau Sudetenland*) jako jeden z venkovských okresů, spadající pod vládní obvod Cheb se sídlem v Karlových Varech. Zpráva o podpisu rozhodnutí čtyř mocností v Mnichově do Tachova dorazila ihned 30. září 1938: „*Němci jásají, objevují se vlajky s hákovým křížem, ozývají se výkřiky ‚Pryč s Čechy‘ apod. Podle rozkazu stahují se do Tachova příslušníci pohraničních stanic [...]. Příslušníci zdejší stanice po zničení tajných rozkazů a po sebrání cennějšího zařízení opouštějí Tachov, aniž by vyčkali příchodu okupačních vojsk. Odjezd jejich, jakož i odchod jiných Čechů, děl se za shromáždění mnoha Němců a za velké jejich radosti. K odzbrojení četnictva, nebo k jiným násilnostem nedošlo. [...]. Ve městě přebírají službu tzv. Ordneři.*“⁸⁴

Nacházelo se zde mnoho příslušníků německé národnostní menšiny, stejně tomu ale bylo i na ostatním území českých zemí. Jednalo se o velké množství starousedlíků, dále pak zde žili ale také říšští Němci, kteří sem po událostech 1938 dorazili jako noví osídlenci. Skladba obyvatelstva se však dále měnila i během druhé světové války, kdy se na bezpečnější území střední Evropy uchýlovali lidé z její východní části (tzv. národní hosté), kteří utíkali před postupující frontou a hrozbou Rudé armády, a stejně tak z bombardovaných měst. Vzhledem k chaotickému konci války nelze přesně vytyčit počet Němců, kteří se zdržovali na území Československa. Jako hranice se také uvádějí 4 miliony⁸⁵ německých civilistů v období března až dubna 1945 na tomto území.

⁸³ Politický okres vznikl již roku 1850 jako součást kraje Cheb. Pod správu politického okresu Tachov spadaly také soudní okresy Přimda a Tachov. V roce 1938 nacisté vytvořili úřad landráta, tedy nejvyššího říšskoněmeckého správního úředníka v kraji, který spravoval soudní okresy Planá, Přimda a Tachov. Po ukončení druhé světové války byl okres obnoven více méně ve své předválečné podobě, zároveň ale vznikl v novém rozměru okres Stříbro, což znamenalo úbytek spravovaných oblastí okresu Tachov. In: *Správní vývoj politického okresu Tachov*. In: Státní oblastní archiv v Plzni [online], [cit. 2019–02–13]. Dostupné z: <http://www.soaplzen.cz/soka-tc/spravni-vyvoj/tachov>.

⁸⁴ Archiv bezpečnostních složek Kanice (dále jen ABS Kanice), Okresní správa Sboru národní bezpečnosti Tachov (dále jen SNB TC), Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221.

⁸⁵ STANĚK, Tomáš, *Vysídlení Němců z Československa. Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa 1918–1948*, Ostrava 1992, s. 39.

„Vezmou-li se v úvahu vojenské i civilní ztráty sudetských a karpatských Němců (téměř 200 000 lidí), lze dospět k závěru, že v dubnu–květnu byly naživu asi 3,4 miliony Němců, kteří měli v Československu místo pobytu k 1. 9. 1939. [...] Bezprostředně po osvobození pobývalo v republice maximálně 3,2–3,3 milionu starousedlíků. Všech Němců [...] bylo ovšem tehdy v ČSR více (přibližně 3,5 milionu)“⁸⁶ Nicméně pokusu o rekonstrukci situace a počtu Němců na základě potravinových lístku se liší, podle nich se v Československu vykazovalo mnohem méně Němců než je první odhadovaný údaj, a sice 2 716 239 lidí.⁸⁷ Lze tak demonstrovat na situaci v Tachově, kdy 27. července 1946 Oblastní osídlovací úřadovna (dále jen OSÚ) v Plzni zaslala okresnímu národnímu výboru (dále jen ONV) v Tachově požadavek, aby nejdéle do 3. srpna podal zprávu o tom, kolik Němců se v okrese nachází k datu 1. srpna 1946. A to vše s odůvodněním právě nepřesnosti evidence potravinových lístků. Hlášení o stavu v Tachově odsunový referent skutečně odeslal včas, vyplývá z něj, že celkový počet Němců na okrese činil 10 493 osob, přičemž k odsunu bylo určeno ještě 10 247 z nich.⁸⁸

Druhou světovou válku pro Tachov ukončila americká armáda, která jej 3. května 1945⁸⁹ osvobodila, a to téměř bez boje, město bylo poničené hlavně následky náletu ze 14. února 1944. Dne 29. května již do Tachova dorazil sbor 52 četníků, 20 z nich ale mířilo ještě dál do Boru u Tachova. Tou dobou již v Tachově působil nově vytvořený dvanáctičlenný národní výbor. Jedním z hlavních zájmů četnictva vedle nastolení pořádku, se stalo také pátrání po vedoucích nacistech. V červenci se četnictvo a policie přejmenovaly na Sbor národní bezpečnosti (dále jen SNB). Na rozkaz velitelství v Chebu ze dne 1. srpna 1945 byla poté 6. srpna zřízena stanice SNB a její ubytovna na náměstí čp. 85.⁹⁰

Ačkoli správu okresů dostaly po válce na starost ONV, okres Tachov spravovala z pověření ministerstva vnitra okresní správní komise (dále jen OSK). Stejně tak okresy Stříbro a Planá spravovaly OSK. Jako první vznikla na území okresu OSK v červnu 1945 ve Stříbře, následně také v Tachově a Plané. Za svůj cíl si komise vytyčily efektivní správu regionu. Koncem druhého letního měsíce roku 1945 existovalo již 36 OSK

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ STANĚK, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991, s. 54.

⁸⁸ SOkA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 27. 7. 1946, Zpráva okresního ONV v Tachově pro OSÚ ze dne 1. 8. 1946.

⁸⁹ Jako projev vděku byl u příležitosti ročního výročí od osvobození 3. května 1946 v Tachově odhalen pomník americké armády.

⁹⁰ ABS Kanice, Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

v Čechách a devět v zemi Moravskoslezské. Počet členů OSK se pohyboval od šesti do dvanácti osob.⁹¹ Tyto komise ministerstvo vytvořilo speciálně pro okresy s velkým počtem nespolehlivého obyvatelstva, kde správa ONV nebyla dostačující.

Stejně tak vznikly na úrovni jednotlivých obcí místní správní komise (dále jen MSK), jako tomu v případě města Bor u Tachova, a dále ještě samotné osidlovací komise. Jmenování MSK ale nebylo v oblastech s velkým počtem německého obyvatelstva vůbec věcí jednoduchou, jelikož bylo zapotřebí vyměnit nespolehlivé německé starosty a další funkcionáře a osoby zapojené do správy regionu, což ale mnohdy nešlo ihned, zejména z nedostatku českého obyvatelstva. Běžnou praxí tak představovala náhrada jednoho německého starosty za druhého, nicméně již prověřeného a uznaného za státně spolehlivého. Stalo se tak v případě obce Staré Sedliště nebo také ve Mchově a na dalších místech. Zakládání MSK se dělo na základě § 6 dekretu č. 4/1945 Sb. o volbě a pravomoci národních výborů z 5. května 1945. MSK mohly mít tři až šest členů.⁹² „[...] měly za úkol ‚přizvat zástupce spolehlivého obyvatelstva‘ jako jejich poradní sbor [...]. [...] ačkoli se text nařízení vlády neomezoval jen na české země, neměl se aplikovat na území Slovenska, ‚poněvadž tam již působí národní výbory podle předpisů vydaných Slovenskou národní radou.‘“⁹³

Zástupci OSK a MSK v případě oblastí s dominantním zastoupením Němců pocházeli z vnitrozemských krajů republiky. Jelikož majetek Němců postupně přecházel do národní správy, jejím zajištěním byly pověřeny MSK. Velké a rozsáhlé majetky pak připadly do správy zemského národního výboru (dále jen ZNV). Na území okresu Tachov tyto komise vznikaly ale velmi pomalu a jejich povinnosti v této oblasti přejímala OSK. Krok za krokem ale vznikalo stále více a více MSK, které se již mohly ujmout se své agendy. Již v zápisu první schůze OSK v Tachově je uvedeno, že ke dni 19. července má již 25 obcí svou MSK. O měsíc později OSK stihla založit již 61 MSK. Jelikož ale národních správců bylo také poskrovnu, do náplně pracovních povinností jednoho národního správce mohlo patřit několik podniků. Zároveň se ale také nejednalo o výjimku, když do firmy bylo dosazeno i více národních správců najednou. Kompetence dosazování správců patřila MSK či OSK, stejně tak ale správce mohl do podniku poslat ZNV v Praze nebo ONV v Plzni.⁹⁴

⁹¹ EDL, s. 150.

⁹² Tamtéž.

⁹³ KUKLÍK a kol., s. 39.

⁹⁴ EDL, s. 149–155.

Osídlovací komise vznikaly při každém pohraničním národním výboru nebo správní komisi na základě rozhodnutí Zemského národního výboru v Praze, jenž vydal 26. března 1946 oběžník č. 463, kde uvedl, že mají být uvedeny v praxi osídlovací referáty nejen na okresní úrovni, ale také při MNV či MSK. Na této úrovni měly osídlovací úřadovny vznikat v případě obcí s více než 5000 obyvateli povinně, v obcích s menším počtem obyvatel pak dobrovolně, záleželo na správním úřadě.⁹⁵ Místní okresní komise často vznikaly ještě předtím, než obec znovu osídlili lidé z vnitrozemí. Jejimi členy se tak stávali lidé sem přidělení, a sice národní správci, členové SNB, členové finanční stráže nebo učitelé a podobně. Tyto komise měly za úkol vybudovat novou státní správu, jejich působení ukončily volby do Ústavodárného Národního shromáždění o rok později. K jmenování okresní správní komise v Tachově došlo počátkem července 1945. V roce 1949 zanikl soudní okres Přimda a veškeré jeho spravované obce nyní přešly pod Tachov. Dnešního rozsahu okres Tachov dosáhl v roce 1960, rozšířil se kvůli zániku soudního a politického okresu Planá.⁹⁶

Nynější územní rozsah okresu Tachov se v roce 1945 dělil mezi další tři, jednalo se o správní okresy Stříbro, Planá a Tachov. Zatímco Stříbrsko bylo řídko osídleno německým obyvatelstvem, na územích Planá a Tachov tvořili Němci většinu. Pod tachovskou správu spadalo 79 obcí, přičemž většina se nacházela v soudním okrese Přimda, nikoli Tachov. Tachovsko tehdy představovalo jen 38 obcí.

V pořadí druhé sčítání lidu z 1. prosince roku 1930 dokládá, že na území tehdejšího politického okresu Tachov žilo z celkového součtu 41 159 obyvatel 40 282 Němců. Většina obyvatel Tachovska se hlásila k římskokatolickému vyznání, izraelské vyznání jako své náboženské vyznání označilo pouze 310 osob. Nejvíce se jich nacházelo v samotném okresním městě Tachov, kde již dlouho působila židovská obec s pevnou tradicí a vybuodovala si zde stálou základnu.⁹⁷

V okrese Tachov se před druhou světovou válkou, přesněji řečeno k datu sčítání lidu roku 1930, nacházelo několik ryze německých vesnic, v nichž se skutečně nevyskytovalo české obyvatelstvo. V soudním okrese Přimda se jednalo o 17 obcí, v soudním okrese Tachov to bylo 14 obcí.⁹⁸ V roce 1939 se uskutečnilo sčítání lidu v Německé říši.

⁹⁵ SOkA TC, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Oběžník č. 463.

⁹⁶ EDL, s. 149–151.

⁹⁷ MINISTERSTVO VNITRA A STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Statistický lexikon obcí v republice Československé. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař., I. Země česká*, Praha 1934, s. 355–360.

⁹⁸ V soudním okrese Přimda se jednalo o tyto obce: Bohuslav, Boječnice, Borek, Borovany, Dehetné, Doly, Dubec, Malé Dvorce, Jadruž, Kosov, Lužná, Mlýnec, Pavlovice, Skviřín, Stráž, Ujezd, Vysočany.

Proběhlo k datu 17. května 1939⁹⁹ a to k Německé říši již spadala Říšská župa Sudety. Jelikož odtud bylo nuceno odejít mnoho obyvatel v době pomnichovských událostí, je tento součet v porovnání s rokem 1930 a sčítáním Němců v roce 1945 nejnižší. Po odsunu německého obyvatelstva se tedy tyto vesnice a osady ocitly rázem vylištěné. Plnohodnotné sčítání lidu nebylo ve zmatku konce druhé světové války možné. Ale jak již bylo zmíněno, v pohraničí se vypracovaly na podzim 1945 alespoň jmenné seznamy Němců, potřebné k jejich odsunu. Nezaevidovalo se české obyvatelstvo, ale ani Němci odvedení do zajetí, naopak ale součet zvyšují uprchlíci. Další statistika vznikla koncem roku 1945 na základě výdeje potravinových lístků. Zatímco v roce 1939 se nacházelo na území okresu Tachov nejméně lidí, díky uprchlíkům a novým dosídlencům v prosinci 1945 se jejich počet naopak zvýšil takovou měrou, že představoval nejvyšší počet obyvatelstva, který kdy byl na okrese Tachov zaznamenán. Zatímco k 1. prosinci 1930 žilo na území soudního okresu Tachov 24 265 obyvatel a na území soudního okresu Přimda 16 894 osob, i přes úbytek obyvatelstva zaznamenaný v letech 1939 a na podzim 1945, jejich počet vzrostl. V soudním okrese Tachov na 28 825 a v soudním okrese Přimda na 17 913. Celkem se tedy ke konci roku 1945 na území politického okresu Tachov evidovalo 46 738 osob.¹⁰⁰

Po druhé světové válce se na zbývajícím území Československé republiky vytvořily pouze poválečné soupisy obyvatelstva, což ale bylo neméně složité. V českých zemích úřady učinily soupis k datu 22. května 1947, na Slovensku již k 10. říjnu 1946. Následné sčítání lidu po roce 1930 mělo proběhnout v roce 1940, ale neuskutečnilo se vzhledem k válečným událostem a jiným prioritám Třetí Říše i Protektorátu. Po válce se tedy muselo vycházet ze zastaralých údajů. K platnému sčítání lidu úřady přistoupily až 1. března v roce 1950.¹⁰¹ Z porovnání výsledků sčítání z let 1930 a 1950 je patrné, že zatímco v roce 1930 se k jiné než československé národnosti hlásilo 3,37 milionu obyvatel, v roce 1950 lze zaznamenat masový úbytek těchto osob. K jiné národnosti se přihlásilo 552 058 lidí.¹⁰²

V soudním okrese Tachov byly německými obcemi: Bažantov, Březí, Ctiboř, Frauenreith (dnešní Svobodka), Maršovy Chody, Mchov, Milíře, Oldřichov, Malý Rapotín, Velký Rapotín, Ringelberg (dnešní Horní Výšina), Dlouhý Újezd, Úšava, Wittingreith (dnešní Vítkov).

⁹⁹ EDL, s. 166.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 167–168.

¹⁰¹ *Československé sčítání lidu 1930, Soupisy obyvatelstva v letech 1946 a 1947, Československé sčítání lidu 1950*. In: Český statistický úřad [online], [cit. 2019–02–20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/historie_scitani.

¹⁰² *Obyvatelstvo podle národnosti*. In: Český statistický úřad [online], [cit. 2019–02–20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/obyvatelstvo_podle_narodnosti.

Poválečné osídlení pohraničí a řádná správa s sebou nesly mnoho komplikací, což dokazuje mimo jiné také fakt, že ještě k datu 30. září 1945 se v 35 obcích okresu Tachov nenacházeli žádní Češi. V dalších 40 obcích působili Češi pouze jako státní správci. V čele správy okresu stanula OSK. Její hlavní cíl sice představoval nastolení patriční správy, nicméně ihned poté se soustředila především na konfiskaci německého majetku. Tu obyvatelstvu oznamovala formou vyhlášek, pro něž se ve většině případů stanovilo datum 22. srpna 1945, avšak část vznikala ještě později. Celkově ale komise vyhlášky dotvořila do 6. září.¹⁰³ 3. září 1945 vyšel v platnost statut Národního pozemkového fondu prostřednictvím vládního nařízení č. 70 Sb. Ten spravoval zabavenou zemědělskou půdu a zajistil její osídlení. V září téhož roku započala také činnost Ústřední komise pro vnitřní osídlení a Osídlovací úřad. Tyto organizace měly ve spolupráci s ministerstvem vnitra a místními orgány řídit odsuny německého obyvatelstva. Osídlování pak zajišťovaly v jednotlivých regionech oblastní osídlovací úřadovny pod kontrolou Osídlovacího úřadu a Fondu národní obnovy v listopadu 1945.¹⁰⁴ Oblastní úřadovna pro okres Tachov sídlila v Plzni. Další oblastní úřadovna v západních Čechách se pak nacházela v Karlových Varech.¹⁰⁵

Konfiskace majetku řešil dekret prezidenta republiky z 25. října 1945 č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. Dalších majetkových poměrů Němců, Maďarů, státně nespolehlivých a nepřátelských osob se dále dotýkaly již zmíněné dekrety č. 5/1945, č. 12/1945, č. 28/1945 a č. 108/1945 Sb. Pro okresy s převážnou většinou německého obyvatelstva vznikl Národní pozemkový fond. Tato instituce měla ve své správě zabranou půdu. Úřad představoval důležitý prvek v procesu osídlování pohraničí a to třeba v případě, že by se snad neobjevil dostatek uchazečů pro vnitřní osídlení. Jednotné řízení vnitřního osídlení určoval dekret č. 27/1945 Sb. s datem 17. července 1945. Během období 1945–1947 představoval konfiskovaný nemovitý majetek v českých zemích rozlohu na 1 400 000 hektarů zemědělské půdy a 1 milion hektarů lesní půdy, přičemž se uvádí, že se do začátku roku 1948 podařilo usídlit v pohraničí 150 000 zájemců o půdu, avšak stále zůstávaly oblasti, které nebyly po odchodu Němců obydleny. Většinou se tak stalo hlavně z důvodu nižší atraktivnosti

¹⁰³ EDL, s. 149–152.

¹⁰⁴ STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 107.

¹⁰⁵ EDL, s. 148.

nabízené půdy, menší úrodnosti půdy, nevyhovujícím terénu, což byla příčina řídkého osídlení již před válkou.¹⁰⁶

Samotným finálním dokončením konfiskace se na okrese Tachov zabýval až ONV. Dekret č. 108/1945 Sb. sice umožnil OSK konfiskaci mnohem většího množství, větší rozlohy majetku a zároveň na ni hlavně převedl odpovědnost za její průběh. Správu konfiskovaného majetku OSK následně svěřila jiným institucím, většinou osidlovací komisi. Čím více pravomocí ale ke konfiskaci komise měla, tím více se její práce prodlužovala. Nezřídka se tak stávalo, že původní majitele již správa zařadila do odsunu či se dokonce již nenacházeli na území republiky. Provedení konfiskace majetku se řešilo na schůzích ONV v Tachově ve třech jednáních 25. července, 17. září a 26. listopadu 1946.¹⁰⁷ Na těchto schůzích se zástupci seznámili s rámcovým seznamem osob, kterým se majetek zabavil, jelikož se jednalo o mnoho osob a mnoho majetku, zástupci ONV neměli čas k hlubšímu projednání. Podle zprávy ministerstva financí ze dne 6. února 1946 stát lidem umožnil, aby si ti, kdo jsou zařazení do transportu, s sebou vzali movitý majetek potřebný pro výkon zaměstnání či spadající do kategorie věcí životní potřeby. I přesto, že vývoz šperků byl zakázán, úřady měly povolit vývoz snubních prstenů, ovšem přesně v počtu nahlášených manželů. Stejně tak si směli vzít upomínkové předměty, jestliže ale neměli důležitou kulturní či historickou hodnotu. Stejně tak mohly být osoby vybaveny potravinami na 7 dní. Neupustilo se ale od striktního zákazu vývozu vkladních knížek, předmětů podléhajících vázané úschově peněžních ústavů, kožešin, motorových vozidel, patentů, léků, domácího užitkového zvířectva nebo také hodinek významných značek.¹⁰⁸ O jednotlivé výjimky si musel každý jednotlivec zažádat u příslušných OSK. Například je dochována žádost Marie Haibachové z Přimdy o povolení vývozu šicího stroje datována ke dni 2. února 1946. Žadatelka odůvodnila potřebu vývozu stroje na základě popisu své situace, kde uvedla, že její manžel jakožto státní zaměstnanec přišel o práci a mladý syn se vrátil z války zraněný. Proto si potřebovala otevřít po odsunu opět svou živnost jako dámská krejčovná, nicméně žádost jí byla zamítnuta.¹⁰⁹

¹⁰⁶ KUKLÍK a kol., s. 21–23.

¹⁰⁷ SOKA TC, fond ONV TC, III/8-III/11, Zápisy ze schůzí pléna ONV 1946–1948.

¹⁰⁸ SOKA Tachov, ONV TC, VIII/8, 2, Zpráva ministerstva financí č. j. 32657/46-IV/5.

¹⁰⁹ SOKA Tachov, ONV TC, VIII/8, 2, Žádost Marie Heibachové, roz. Schwindové ve věci: Odsun Němců, vývoz šicího stroje.

3.2 Tábory pro německé obyvatelstvo v Tachově a Boru u Tachova

3.2.1 Internační a pracovní tábor Tachov

Pro zajištění německého obyvatelstva vzniklo po druhé světové válce více druhů táborů. Bylo nutné obstarat pro válečné zajatce místa k pobytu a jejich pracovního nasazení. Stejně tak představovalo naléhavý problém umístění uprchlíků, zavlčených osob, trestně stíhaných či navrátilých se do vlasti. Hlavním důvodem ale bylo shromáždit Němce k odsunu. Tábory zřizovaly národní výbory, správní komise, revoluční organizace nebo také vojenská správa. Vznikaly ihned po osvobození Československa, svým zastoupením převažovaly jistě tzv. smíšené tábory. V jejich prostorech správa soustřeďovala lidi určené k odsunu, pracovnímu nasazení, rovněž ale také zajištěné nebo internované osoby. Stejně tak se zde nacházeli zajatci i civilisté. V západních Čechách, které osvobodili Američané, měly jednotlivé revoluční formace mnohem menší pravomoci, tábory si zde spravovali sami američtí vojáci nebo na tyto revoluční organizace pečlivě dohlíželi, aby nedocházelo ke zbytečnému násilí. Americká správa v západních Čechách vytvořila systém tzv. *Displaced Persons' Camps*, zkráceně *DP-camps*. Jednalo se o tábory pro říšskoněmecké uprchlíky, které Američané spravovali ještě do podzimu roku 1945.

Jak již bylo zmíněno, na Američany osvobozeném českém území se v souvislosti s četnými poválečnými násilnostmi s Němci zacházelo mírněji, byť mnohdy některým excesům nešlo zabránit. Američany v tomto směru značně limitovala neznalost zdejšího prostředí a tak zde nechali volnou ruku samozvaným mstitelům. Z české strany byla americká správa vnímána až příliš blahovolně. Nicméně je nutné také zdůraznit fakt, že ačkoli by se mohlo zdát, že milostiví Američané chtějí nakládat s Němci označenými za strůjce války obezřetně, v několika případech vojáci proti tvrdosti na německém obyvatelstvu nezasáhli z důvodu rozkazu od vyššího velení. Tomáš Staněk tak například v díle *Perzekuce 1945. Východiska, metody a příklady perzekuce* staví na svědectví amerického kapitána M. Shorta. Dále uvedl výstižnou citaci: „*My Američané jsme nepřišli proto, abychom pomáhali Němcům, ale proto, abychom Čechy od vás osvobodili. Co Češi s vámi dělají, je nám jedno.*“¹¹⁰ Rozdílné přístupy k Němcům tedy vyvolávaly potyčky nejen mezi Čechy a Sověty, ale také Čechy a Američany. Zatímco je znám příklad, kdy se čeští revoluční gardisté museli postavit Sovětům při pokusu o vpád na Strahovský stadion, kde chtěli pokračovat ve svém zúctování s Němci a násilnostech

¹¹⁰ STANĚK, *Perzekuce*, s. 52.

na ženách, stejně tak došlo k rozbrojům také na západě, například v Poběžovicích, kdy se do bojového postavení zase vůči násilným Čechům postavili američtí vojáci na obranu německého obyvatelstva. Správní komisař města Poběžovice následně zavedl ve městě stanné právo.¹¹¹

Z původních koncentračních táborů, kde se měli Němci pouze shromažďovat pro budoucí odsunutí, se záhy vytvořily tábory sběrné, pracovní a internační. Ve sběrných táborech se soustřeďovali lidé pro transfer. Hlavní odsuvnou jednotku představovala rodina. Již na úterý 4. prosince 1945 OSÚ v Plzni svolala oběžníkem datovaným k 27. listopadu 1945 poradu svých podřízených referentů k řešení otázky sběrných středisek, evidence českého a německého obyvatelstva, stejně tak seznamů živností, volných míst a zemědělských usedlostí a podobně.¹¹² 11. prosince odeslala další pozvání na úterý 18. prosince 1945 v 10:00 hodin. Zde se účastníci měli zabývat opět otázkou sběrných táborů a jejich evidence, stejně tak evidence německého obyvatelstva v okrese ke snadnému naplánování první etapy odsunu 10 % Němců ještě v témže měsíci. Správa sběrných středisek měla za úkol zabezpečit v táborech dostatečný počet lidí pro vypravení alespoň jedné vlakové soupravy, tedy 1000–1500 osob. Odsunoví referenti podali zprávu o situování středisek, zda se nacházejí na vhodných místech, tedy nedaleko železniční stanice. Probírala se zde urychlená příprava středisek k provozu a každý odsunový referent měl předložit vypracovaný soupis Němců ve střediscích, kolik se zde tedy nachází žen, dětí a mužů. Tyto údaje poté začaly být zpracovávány do kartotéčního systému.¹¹³

Odsun probíhal v etapách, jakmile se v táboře nashromáždil dostatek osob potřebných pro vypravení vlakové soupravy, mohla se odeslat do Německa. Na okrese Tachov v prvních poválečných měsících odsuny Němců neprobíhaly, americká správa byla v tomto případě zkrátka odlišná než na ostatním území republiky. Američtí vojáci potřebovali mnohem palčivěji vyřešit problém národních hostů. Umisťovali tisíce uprchlíků do budov škol, za tímto účelem také využili tachovský zámek. Nakonec zřídili dva tábory *DP-camps*, a to v Tachově a Boru u Tachova. Označení tábor se přestalo ale zanedlouho používat. Od 17. prosince 1945 tedy mluvíme o střediscích. Zprofanované slovo tábor ministerstvo vnitra zavrhlo. První asociaci společnosti totiž představovaly koncentrační tábory Třetí říše za druhé světové války. Internační okresní střediska pak

¹¹¹ Tamtéž, s. 53.

¹¹² SOKA, ONV TC, VIII/8, 2, Oběžník OSÚ v Plzni č. j. 30/I-Dr. ŠT/45-V ze dne 27. 11. 1945.

¹¹³ SOKA, ONV TC, VIII/8, 2, Oběžník OSÚ v Plzni ze dne 11. 12. 1945.

dále byla zrušena k datu 9. července 1946, v činnosti zůstalo pouze několik krajských. V těchto zůstaly osoby, které ještě čekalo stání u lidového soudu. Stejným výnosem ministerstvo rozhodlo, že se sníží počty také sběrných středisek a do 30. listopadu 1946 se měla zlikvidovat pracovní střediska. Zprávu o provedení měly příslušné orgány podat ministerstvu do 15. prosince téhož roku.¹¹⁴

Odchod do sběrného střediska mohl být i dobrovolný. Úřady daly možnost prokázaným antifašistům fakultativně opustit republiku s tím, že si sami vlastně mohli vybrat, do jaké lokality v Německu budou odsunuti. Dobrovolně se sem ale mohli zařadit i lidé, kteří jen následovali zbytek své rodiny a určitě chtěli skončit na stejném místě. Například tuto možnost využila Marie Holanová ve své žádosti z 28. července 1946. Vydala prohlášení, že ačkoliv je českého původu, žádá o dobrovolný odsun, jelikož její manžel je Němec a ona chce zůstat s ním.¹¹⁵ Nicméně k datu 31. prosince 1945 ministerstvo vnitra dobrovolný odchod Němců za hranice ukončilo a to bez výjimky. Argumentovalo tím, že spojenci tyto osoby odmítají ve svých zónách přijmout, a v pohraničí se tak hromadí Němci s doklady umožňujícími odchod za hranice, ale musejí být opětovně umístěni do sběrných středisek. Ta jsou stále více přeplněna a tyto osoby, o něž se musí daná OSK nebo ONV postarat, zatěžují finanční rozpočet okresů.¹¹⁶

Dne 15. dubna 1946 ministerstvo vnitra po jednání s americkou stranou spravující svou okupační zónu v Německu, vydalo prohlášení pro všechny ONV a OSK, Ředitelství a úřady národní bezpečnosti, kde vysvětluje nové dohody s Američany týkající se odsunu Němců, aby tato praxe mohla být pozměněna. Československo se na jednání zavázalo zamezit rozdělování rodinných příslušníků při transferu. Zároveň úřady měly dohlédnout na spojení rodin s jejich zadrženými příslušníky. Československé úřady této americké žádosti vyšly vstříc, jelikož již dříve vyvinuly snahu spíše o odsun Němců než jejich stíhání, jednalo-li se o tzv. hromadné válečné zločince. Bylo pro ně výhodnější těchto osob se zbavit odsunem, než aby musely stíhat všechny členy Národně socialistické německé dělnické strany (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*; zkráceně dále jen NSDAP) a zajistit jejich umístění do táborů, kde přeci jen bylo třeba se o ně starat

¹¹⁴ SOkA TC, fond ONV TC, III/8, Směrnice ministerstva vnitra č. II-1623-16/11-45-V/4-19.

¹¹⁵ Národní archiv Praha (dále jen NA Praha), Ministerstvo vnitra (dále jen MV) II – Nová registratura, B 300, karton 8134.

¹¹⁶ SOkA Tachov, fond ONV Tachov VIII/8, karton 2, Výnos ministerstva vnitra Čj. B-300/465-46 Zastavení dobrovolného odchodu Němců z Československa.

a nějakým způsobem je zajistit, pročež by se muselo vynaložit mnoho financí státu.¹¹⁷ Nicméně záhy, již v květnu 1946, muselo ministerstvo apelovat na MNV a OSK, aby dodržovaly patřičná nařízení, jelikož docházelo stále více k případům, kdy americké orgány vyloučily řadu lidí, jelikož podle nich nebyla dodržena dohoda o slučování rodin. Jelikož odsun německého obyvatelstva představoval nejvyšší státní zájem, ministerstvo vyžadovalo přísné dodržování závěrů dohod a přizpůsobení se jejich výkladu americkou stranou, ne tak jak je chápala československá strana.¹¹⁸

Odsun Němců se stále komplikoval, kritéria pro zařazení osob do transportu si místní správy a její pracovníci mnohdy vykládali individuálně. Nejasně se místním orgánům, a hlavně jejich zaměstnancům, vykonavatelům vypravení transferu jevily jednotlivé směrnice upravující status těch, kteří sem mají být začleněni. Další apel pro nápravu závadného zařazení osob do odsunu a důsledného dodržování podmínek pro transport muselo ministerstvo vnitřně vydat opět hned v červnu roku 1946. Ministerstvo vnitřně upozorňovalo na fakt, že osoby českého nebo slovenského původu rozhodně nespadají mezi osoby určené pro odsun z Československa a zásadně není tedy dovoleno je do transportů zařazovat. Docházelo totiž například k odsunu Čechů nebo Slováků jako dětí ze smíšených manželství, přestože vyrůstaly a byly ovlivněny českým nebo slovenským prostředím. Stávalo se, že odsunuté osoby mnohdy ani neovládaly německý jazyk. Ministerstvo opět naléhavě žádalo, aby tedy k odsunu německého obyvatelstva úřady přistupovaly s co největší objektivností.¹¹⁹ Muselo neustále dohlížet na dodržování patřičných dohod pro hladký odsun Němců z Československa a vydávalo stále nové zprávy dirigující patřičné úřady. Například 3. července 1946 ministerstvo vnitřně ještě vydalo další zprávu Čj. B-300/5365 Odsun Němců – Odstranění všech závad brzdících jeho provádění a dokončení.¹²⁰ A po ní ještě mnoho dalších až do skončení odsunu, jako například čtyřstránkovou zprávu ze dne 2. října 1946 Provádění odsunu a jeho ukončení Čj. B-300/14378-Ref. B.¹²¹

¹¹⁷ SOKA Tachov, fond ONV Tachov VIII/8, karton 2, Výnos ministerstva vnitřně Čj. B-300/2852-46-vl. Odsun Němců do amerického okupačního pásma. Změny a doplnění určitých opatření.

¹¹⁸ SOKA Tachov, fond ONV Tachov VIII/8, karton 2, Výnos ministerstva vnitřně Čj. B-300/4112-46 Odsun Němců – Závady.

¹¹⁹ SOKA Tachov, fond ONV Tachov VIII/8, karton 2, Výnos ministerstva vnitřně Čj. B-300/3961-46-Ref. B. Odsun Němců, opětovné závady při výběru osob – zákaz odsunu osob českého nebo slovenského původu, postup v případech smíšeného manželství.

¹²⁰ SOKA Tachov, fond ONV Tachov VIII/8, karton 2, Výnos ministerstva vnitřně Čj. B-300/5365 Odsun Němců – Odstranění všech závad brzdících jeho provádění a dokončení.

¹²¹ SOKA Tachov, fond ONV Tachov VIII/8, karton 2, Výnos ministerstva vnitřně Čj. B-300/14378-Ref. B. Provádění odsunu a jeho ukončení.

V pracovních táborech byli Němci využíváni na potřebnou práci při opravách válkou zničených budov nebo jen pro běžně potřebné zajištění chodu zemědělství či v průmyslových podnicích a to v místě či blízkém okolí. K tomuto účelu se rozhodlo ministerstvo ochrany práce a sociální péče využít jak již dříve zřízených internačních táborů, tak sběrných a dále vznikaly nové pracovní tábory. Stalo se tak z toho důvodu, že 3. srpna 1945 vydala československá vláda nařízení o urychleném zařazení Němců do pracovního procesu, musely být tedy využity všechny dostupné prostory. Správa táborů spadala do kompetence ministra ochrany práce a sociální péče Jozefa Šoltéze. Dne 8. září 1945 vydalo zprávu o tom, že přebírá zodpovědnost za soustředění Němců do pracovních táborů, za jejich následný provoz, a tedy za jejich ubytování a stravování.¹²² Účelem tohoto opatření hlavně bylo, aby si Němci odpracovali škodu, kterou způsobili. Pracovní tábory představovaly trestní politiku státu v praxi. Ministr Hubert Ripka se k dané situaci postavil s tím, že „*nebezpečné německé živly*“ musejí být umístěny do táborů a donuceny k práci. Ministr Václav Kopecký zase „*ujišťoval*“ československý národ, že „*československá armáda stojí připravena k očištění pohraničí republiky od Němců a Maďarů*“. Klement Gottwald na to vyzval národní výbory k akci: „*Němce a Maďary, kteří se těžce prohřešili proti našim národům a republice, budeme považovat za zbavené státního občanství a přísně je potrestáme. Národní výbory nechtě začnou s tím hned.*“¹²³

Dalo by se obecně říci, že víceméně celá tehdejší společnost souhlasila s tím názorem, že Němci mají nyní po válce povinnost zlo, které způsobili, odpracovat. A poválečná československá vláda k tomu vytvářela vhodné zázemí, *de facto* přizívovala v obyvatelstvu protiněmeckou nenávist a podporovala divoké poměry v zemi. Na těchto tvrzeních členů vlády lze doložit, že divoký odsun, byť je takto označován pro spontánnost obyvatelstva, nikoli nízkou míru organizace, představoval výsledek oficiální vládní politiky demokratické Československé republiky.¹²⁴ Totéž lze doložit již na základě svolání košické vlády ze dne 17. dubna 1945: „*Jděte účtovat s Němci za všechna jejich zvěrstva a neznejte slitování s německými vrahy. Zúčtujte nemilosrdně i se zrádci národa a republiky!*“¹²⁵ Ve svých postojích přitvrdil také prezident Edvard

¹²² SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva ministerstva ochrany práce a sociální péče Jedn. Zn. II 5310-8/9 Zařazení Němců a Maďarů do pracovního procesu a jejich soustředění v pracovních táborech.

¹²³ KAPLAN, s. 138.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951*, s. 77.

Beneš. Zatímco ve svém projevu v Košicích hlásal budování národního státu Čechů a Slováků, v následujících projevech již požadoval bez milosti očistění státu od nacismu a fašismu, což tedy znamená od Němců a Maďarů. V projevu na Staroměstském náměstí zdůraznil nutnost vyřešit tuto otázku: „*Heslem naším budiž: definitivně odgermanizovat naši vlast, kulturně, hospodářsky, politicky.*“¹²⁶ Stejně tak začal pracovat s ideou kolektivní viny, což demonstroval při vzpomínkové akci u příležitosti výročí vypálení Lidic 10. června 1945. O tom, že Němci musejí z republiky pryč, se již ve společnosti nepolemizovalo. Stmelujícím prvkem poválečné české společnosti se stalo vyostřené antiněmectví. Veškeré tyto postoje lze označit nejen za přímý důsledek nacistické politiky, nucené germanizace českých zemí, selektivní likvidace či deportace národa, ale také důsledek vývoje česko-německých sporů od poloviny 19. století.¹²⁷

Internační tábor sloužil jako další prostor pro shromáždění Němců pod oficiální státní kontrolu, mířily sem osoby zadržené na základě jejich provinění proti republice, a to členové NSDAP, členové wehrmachtu a jiní, které již nebylo možné z důvodu přeplnění kapacity umístit do věznic. Ačkoli například Gottwald a Fierlinger volali po obecném zavírání Němců, bez jakýchkoli rozdílů. Převážně z toho důvodu, že se stále častěji objevovalo více a více Němců s osvědčením, že jsou a byli aktivními bojovníky proti nacismu. Co se týče Domažlického okresu, náhle se zde počet osob s takovýmto osvědčením zvýšil ze 4000 na 36 000. Nastala tak komplikovaná situace pro odhalení německých vojáků či členů NSDAP.¹²⁸

Tábory se staly východiskem řešení problémů s evidencí a kontrolou nespolehlivého německého obyvatelstva, nad kterým nyní mohly mít úřady plnou kontrolu. Vznikaly na celém území Československé republiky. Největším táborem pro Němce se stal Strahovský stadion v Praze, původně internační tábor pro německé vojáky, kam ale záhy putovali i němečtí civilisté. Internační tábor vznikl například v bývalém židovském ghettu v Terezíně a na mnoha dalších místech. Ještě do konce roku 1945 došlo k řadě změn v jednotlivých internačních zařízeních. Několika z nich se změnil status na sběrné středisko pro odsun nebo se z nich staly ubytovny pro zadržené přidělené na práci. Zadržování osob již nepředstavovalo ke konci roku tak masivní jev. Osoby se často propouštěly, jelikož se nedokázalo jejich provinění, zatímco původně byly zadrženy i bez prozkoumání viny, třeba zkrátka jen proto, že bylo třeba sehnat někoho pro pracovní

¹²⁶ Tamtéž, s. 81.

¹²⁷ Tamtéž, s. 83.

¹²⁸ KAPLAN, s. 142.

nasazení. Klesala tak také kapacita v těchto institucích. Neméně na to měly vliv transfery do Německa.

Lepšily se také podmínky v táborech díky přičinění vládní komise pod patronátem lidového ministra zdravotnictví prof. JUDr. Adolfa Procházky.¹²⁹ Pro zlepšení zdravotní situace na shromaždištích vydala také Epidemická ústředna pro odsun Směrnicí pro provádění zdravotnické služby při soustavném odsunu (transferu) Němců z území republiky Československé. Podle ní musel úřední lékař nebo místní český lékař provést zdravotní kontrolu na shromaždištích či při transportu do sběrného střediska. Cílem bylo separovat nemocné s nakažlivým onemocněním, zajistit potřebnou dopravu pro nemocné a nemohoucí, vyčlenit z transportu těhotné a kojící matky v rozmezí 6 týdnů před a 6 týdnů po porodu, sepsat zprávu pro vedení sběrného střediska o všech zavšivených osobách a jejich ošetření a podobně. Zároveň ale musely všechny nově příchozí osoby do tábora preventivně podstoupit zaprášení pudrem, insekticidem DDT proti vším. Ošetření se mělo opakovat pouze při zjištění výskytu vší, ale také jestliže od dopravení osob na shromaždiště uplynulo více jak 10 dní. Lékař musel o svých zákrocích sepsat stručnou zprávu pro středisko, kam daný transport mířil, veškerá opatření a úřadování však musela být organizována tak, aby byl transfer co nejméně opožděn. Pravidelnou týdenní zprávu o epidemiologické situaci v táboře podával lékař také Epidemické ústředně pro odsun při ministerstvu zdravotnictví. Všechna tato opatření zajišťovala hladký postup odsunových transportů. Směrnice zajišťovala také plnění dostatečné zdravotnické služby během transportu. Z jejího nařízení také vznikla dvě nemocniční a karanténní střediska v Čechách a na Moravě. Vyhradila se pro skupiny osob, které nebylo možné umístit do karantény ve sběrném středisku. Zdravotnický personál zde tvořili Němci pod dohledem úředního lékaře.¹³⁰ Ústředním dozorem a vedením při zdravotních opatřeních potřebných k řádnému odsunu vláda na schůzi 4. ledna 1946 pověřila přednostu bakteriologicko-serologického ústavu Karlovy univerzity doc. Dr. Františka Patočku a přednostu čtvrtého oddělení Státního zdravotního ústavu MUDr. Karla Raška. Zemský národní výbor v Praze tak oznámil oběžníkem 158 ze dne 28. ledna tohoto roku.¹³¹

¹²⁹ STANĚK, *Odsun Němců z Československa*, s. 118.

¹³⁰ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Směrnice pro provádění zdravotnické služby při soustavném odsunu (transferu) Němců z území republiky Československé.

¹³¹ SOKA Tachov, ONV TC, VIII/8, karton 2, Oběžník 158.

V okrese Tachov však vyvstal problém, jako v dalších německy homogenních oblastech, kam velký počet osob umístit. OSK zde zatím zřídila pouze věznicí u okresního soudu, ale její prostory nestačily pro internaci takového počtu osob a stejně tak byly třeba opravy budovy. Ve zprávě Velitelství SNB v Tachově ze dne 28. srpna 1945 se uvádí, že věznice potřebovala například nové podlahy a vybílení. Mimo to uvádí, že v případě většího počtu zajištěných osob je nedostatek všeho. Věznice měla kapacitu 24 osob, přičemž její vybavení se skládalo z 16 lůžek, 26 příkrývek, 16 šálků na jídlo a sady 26 příborů. Stravu pro zadržené zaopatřoval místní hostinec Lockl. Zdravotní péčí byl pověřen MUDr. Wozák z Tachova, přičemž v případě těžšího zranění měla správa věznice dovoleno nemocného převézt do místní nemocnice. Dozor ve věznicí vykonávali čtyři příslušníci SNB z četnické stanice v Tachově. Ve zprávě o počtu zajištěných osob se dále uvádí, že celkem se ve věznicí nachází 30 osob, z toho 25 německé národnosti.¹³²

V okrese zůstalo vedle starousedlíků také mnoho uprchlíků, důležité bylo také vysledovat a separovat příslušníky NSDAP. Již začátkem července 1945 se v Tachově otevřel internační tábor. Povolení udělilo ministerstvo vnitra ONV v Tachově poté, co k tomu podalo oficiální žádost dne 21. června 1945. Ministerstvo ve své kladné odpovědi odkazovalo na Košický vládní program a stejně tak na prohlášení vlády ze dne 11. května 1945. V tomto prohlášení apelovala československá vláda na národní výbory, aby „*zneškodnily všechny nacisty a zajistily jejich majetek*“. Až do sklonku léta 1945 tábory podléhaly správě místních orgánů, ministerstvo vnitra ji korigovalo pouze oficiálními směrnicemi.¹³³ Tábor byl situován do bývalé továrny na tabák, vystavené již roku 1900, která v sobě skýtala výhodu nejen velkých prostor, ale také blízkosti k místnímu nádraží. Spadala do majetku československé tabákové režie. Tento internační tábor město uzavřelo po odjezdu posledního transportu Němců 31. října 1946.¹³⁴

Ministerstvo vnitra 17. září 1945 rozeslalo domácí řád pro internační tábory. Zde uvedlo, že tábory, které se zřídily pro zadržení kolaborantů a zrádců označených dle dekretu prezidenta republiky č. 16/1946 Sb. z. a n. vykazují mnoho nedostatků ve své disciplíně, ale i dalším hospodářském a denním chodu, proto je třeba je upravit. Podle této zprávy č. 1620-3/9-45-1-V/4 měly být tábory, ve kterých jsou situováni lidé shodující se s výše uvedeným popisem, jednotně označovány za tábory internační. Zároveň

¹³² SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva Velitelství SNB v Tachově č. j. 853/1945.

¹³³ STANĚK, Tomáš, *Tábory v českých zemích 1945–1948*, Šenov u Ostravy 1996, s. 38.

¹³⁴ SCHNABL, Josef, *Internierung im Lager Tachau*. In: HAMPERL, Wolf-Dieter (Hg.), *Vertreibung und Flucht aus dem Kreis Tachau im Egerland. Schicksale in Berichten, Dokumenten und Bildern, Band II*, Trostberg 1996, s. 25.

ministerstvo apelovalo na vedení důkladné evidence o všech osobách, které zde úřady zadržely. V závěru zprávy v bodě 9 stojí: „Ježto početní stav osob zadržených v internačních táborech, popřípadě v soudních věznicích pro podezření z kolaborantství a zrádovství jest stále velmi značný a znamená veliké finanční zatížení rozpočtu ministerstva vnitra, ukládá se všem vyšetřujícím komisím, aby vyšetřování těchto osob co nejvíce urychlily [...]. Ministerstvo vnitra při této příležitosti zdůrazňuje, že by bylo nuceno ve zjištěných případech bezdůvodného prodlužování zajišťovací vazby předepsati provinivším se úředníkům náhradu [...]. Dále ministerstvo vnitra upozorňuje na svůj oběžník [...] o nepřipustnosti brání matek s dětmi do zajišťovací vazby a [...] o propuštění dětí¹³⁵ a mladistvých z internačních táborů.“¹³⁶

Internační tábor v Tachově dne 11. prosince 1945 obdržel napomenutí od OSK pro správu tábora, hlavně co se tedy týče zajištění a střežení internovaných osob. „Bylo například zjištěno, že zajištěný člen SS mohl v době, kdy byl přidělen na práci do továrny, volně bez dozoru telefonovat svým známým, sjednávati s nimi intervenci ve svůj prospěch. Zajištěným zrádcům a kolaborantům, kteří jsou přidělováni na práci různým firmám, je v době pracovní styk se členy rodin a dokonce s právními zástupci. Osoby, pověřené střežením vězňů o tom vědí, a za různé úplatky tyto schůzky umožňují. Bylo dokonce zjištěno, že strážní orgány umožňovaly zajištěným kolaborantům a Němcům, aby se vzdálili z pracoviště a chodili volně po ulicích.“¹³⁷ Aby bylo jasné, jak závažné jsou tyto přečiny ostražky, hrozila za ně okamžitá suspendace a dotyčný měl být vydán k trestnímu stíhání.¹³⁸ Následně také OSÚ v Plzni zaslala OSK do Tachova nařízení o přezkoumání způsobilosti velitelů.¹³⁹ Je možné, že podnětem k tomuto zásahu vyšších orgánů se staly útoky Alfreda Kögla, Eduarda Thuna a Rudolfa Altmana dne 8. listopadu 1945, dále pak také 16. listopadu uprchl Erich Fickelscherer.¹⁴⁰ Stejně jako se lidé odvážili k útěkům z táborů, množily se rovněž případy sebevražd. Dochoval se například zápis internačního střediska ze dne 19. ledna 1946 o sebevraždě internovaného pokrývače Josefa Schmutzera, původem z Úšavy. Dotyčný se ke svému činu odhodlal pravděpodobně kolem 17:15 hodin. Internovaný č. 90 se měl tento den přestěhovat

¹³⁵ Například ale k 29. říjnu 1945 se v táboře nacházelo jedno osamocené dítě do 14 let a bylo tedy dáno na výchovu do místního kláštera. In: SOKA Tachov, ONV TC, III/8.

¹³⁶ SOKA, Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva ministerstva vnitra ze dne 17. 9. 1945.

¹³⁷ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva OSK v Tachově ze dne 11. 12. 1945.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva Oblastní OSÚ v Plzni ze dne 26. 1. 1946.

¹⁴⁰ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Pátrací oběžník, Vyrozumění internačního tábora pro OSK, Okresní soud a Okresní vyšetřovací komisi.

ze světlice č. 1 na světlici č. 3, kde ho ale služby vedoucí nenalezl. Okolo 18:00 hodin poté našel mrtvolu Josefa Schmutzera na toaletě. Důvod sebevraždy nebyl nikomu znám.¹⁴¹ MUDr. Hans Fischer shledal tuto smrt za nenásilnou, sebevražda byla provedena oběšením.¹⁴²

Nicméně internační tábor se nemohl rozkládat ve všech prostorech této budovy. Město pro něj vyčlenilo pouze zadní budovu skladu, zbytek využívalo výcvikové středisko SNB. Zpráva vrchního strážmistra Jiší, velitele stanice SNB v Tachově ze dne 28. srpna 1945 uvádí: „*Celkový počet zajištěných osob v táboře je 68 osob, všechny jsou národnosti německé. Tábor je v dobrém stavu. Zajištění jsou ubytováni v jedné t. č. prázdné tovární budově, která v případě potřeby pojme i 1.000 osob. Tábor je vybaven 70 lůžky a 30 slamníky bez přikrývek a ložního prádla. Stravování zajištěných je ve společné kuchyni v budově tabákové továrny. Nemocné ošetří MUDr Wozák z Tachova a těžce nemocní budou dopravováni do nemocnice v Tachově. Střežení provádí 7. rota pohot. Pluku 1 SNB. Zajištění jsou zaměstnáváni z příkazu OSK v Tachově v místních podnicích, na veřejných pracech a u veřejných úřadů.*“¹⁴³ Internační tábor v případě města Tachova znamenal také pracovní. Bylo jednodušší soustřeďovat německé obyvatelstvo na práci v táborech, které jsou již v činnosti. Ke dni 4. prosince 1945 se podle zprávy zástupce velitele pracovního tábora v něm nacházeli také tři občané původem ze Slovenska.¹⁴⁴ Ministerstvo vnitra si totiž 19. listopadu vyžádalo zprávu všech ONV a úřadů národní bezpečnosti o internovaných osobách ze Slovenska a Těšínska.¹⁴⁵

Národní výbory využívaly ke střežení německého obyvatelstva v internačních, sběrných a pracovních táborech členy SNB. Brzy se ukázalo, že jejich počet nestačí. Jako personál se proto na volná místa do táborů doplňovaly také neveřejné osoby, kterých nebyl zrovna zanedbatelný počet. Ministerstvo vnitra se tedy rozhodlo přikročit ke konkrétním opatřením. Vydalo výnos č. 1620-14/11-45-6-V/4 k datu 17. listopadu 1945, v němž se nařizuje, aby tyto neveřejné osoby nebyly vypláceny z příjmů středisek. V dalším výnosu ministerstva vnitra z 26. února 1946, bod 2b¹⁴⁶ měli tito zaměstnanci dostávat z jejich prostředků pouze zálohy na v budoucnu vyplacené mzdy.

¹⁴¹ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Zápis sepsaný v kanceláři internačního střediska ze dne 19. 1. 1946.

¹⁴² SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Ohledací list.

¹⁴³ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva Velitelství SNB v Tachově č. j. 853/1945.

¹⁴⁴ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Seznam internovaných osob ze Slovenska.

¹⁴⁵ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva ministerstva vnitra ze dne 19. 11. 1945.

¹⁴⁶ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Výnos ministerstva vnitra č. 1620-30/1-46-100-Vb/3.

Co se týče zaměstnanců, v táborech působili stálí zaměstnanci a ti, kteří se přijali na přechodnou dobu. Mezi stálé členy se řadili členové SNB a zaměstnanci ONV/OSK. Na přechodnou dobu úřady najímaly například dozorce pro strážní službu (jestliže chyběli z řad SNB), smluvní personál správní (hospodář, proviantní skladník), či penzisty SNB, kteří byli dočasně ponecháni v další službě. Proto se muselo dokončit platové zařazení zaměstnanců co nejdříve, ONV/OSK tedy měly o všech svých zaměstnancích do 17. listopadu 1945 informovat příslušné zemské národní výbory.¹⁴⁷

Dekretem prezidenta republiky č. 71/1945 Sb. ze dne 19. září 1945 se v Československé republice zaváděla pracovní povinnost pro ty osoby, které ztratily československé státní občanství, tudíž pro ty, kteří byli zatčeni a uvězněni jako zločinci. Z internačních táborů se tak stávaly tábory pracovní.¹⁴⁸ OSK v Tachově zde viděla šanci a využila ji, když se rozhodla financovat chod tábora z peněz určených pro mzdy pracovním nasazených.¹⁴⁹ Velitelem tábora se 1. listopadu 1945 stal strážmistr Josef Hanibal, velitel 7. roty Pohotovostního pluku 1 Národní bezpečnosti. Jeho zástupcem pro věci civilní správy OSK jmenovala Matěje Černého, současně působil jako velitel místní věznice. Dokládá tak zápis o rozhodnutí jeho jmenování z 30. října 1945. OSK zde zastupoval jeden z jejích členů Karel Hošťálek.¹⁵⁰ Velitel tábora se stal plně odpovědným OSK. Jedině velitel mohl udělit povolení k přístupu do tábora nezúčastněným osobám, jinak byl vstup do něj zakázán. Černého OSK zplnomocnila k vedení zásobovací agendy.¹⁵¹ Svůj první rozkaz vydal velitel tábora již ke dni 10. listopadu 1945.¹⁵² Kromě záležitostí běžné správy v něm uvedl: „Upozorňuji důrazně na to, že v případě, že se někdo pokusí o útěk z tábora, bude pronásledován a bude proti němu použito střelné zbraně. V případě jeho útěku bude okamžitě zajištěna jeho rodina nebo příbuzní. Zakazují jakékoli shlukování v táboře i mimo tábor a nařizují bezpodmínečnou disciplínu. Upozorňuji na to, že správa tábora podává zprávy o chování příslušníků tábora a jest na každém, aby si svým chováním zajistil tuto zprávu dobrou a byl z tábora propuštěn.“¹⁵³

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ KUKLÍK a kol., s. 24.

¹⁴⁹ EDL, s. 163.

¹⁵⁰ Karel Hošťálek se stal velitelem sběrného střediska. Jeho podpis je pod tímto označením uveden na zdravotních osvědčeních transportů. Stejně tak Josef Kubice, uvedený zároveň jako referent evakuovaných při transportu slezských uprchlíků 30. června 1946, a po něm pan Old (jméno z podpisu je nečitelné a v tištěné části se neuvádí), který je rovněž u tohoto transportu uveden jako referent evakuovaných.

¹⁵¹ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Úřední zápis o jmenování velitele internačního tábora v Tachově.

¹⁵² SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Rozkaz č. 1.

¹⁵³ Tamtéž.

Strážmistra Hanibala ONV v Tachově z pozice velitele tábora 22. července 1946 pověřila, aby vždy k 20. dni každého měsíce podával úřadu zprávu o stavu střediska vždy k 15. dni téhož měsíce. Jeho zpráva měla celkově shrnout stav ubytovací kapacity, počet osob a jejich roztrídění dle důvodu umístění, jména a hodnosti strážníků, počet lékařů a mnoho dalších údajů týkajících se správy.¹⁵⁴ Kapacita tábora se formálně ustanovila na 700 osob, mnohdy se ale limit překračoval. Například k 10. říjnu 1945 se v táboře nacházelo 726 osob, počátkem května 1946 dokonce 797 osob.¹⁵⁵

Podle příručky Domácího řádu pro pracovní a sběrné tábory byl velitel odpovědný za pořádek a bezpečnost v táboře, dodržování předpisů domácího řádu a udržování zařízení tábora v řádném stavu. Stejně tak měl oficiálně kontrolovat kvalitu potravin a napravovat nedostatky. Průběžně informoval nadřízené úřady o zdravotní situaci v táboře, staral se o přiměřené a správné zařazení zadržených do pracovního nasazení. Stejně tak řád zakazoval jakékoli nelidské zacházení s příslušníky tábora. Doporučoval strážnímu mužstvu při kontaktu se zadrženými zachovávat patřičnou zdrženlivost, nestrannost, rozvahu a klid.¹⁵⁶

Ihned po přijetí do tábora musel být nově příchozí přezkoušen z údajů své totožnosti, přičemž všechny doklady, které by zadržená osoba mohla potřebovat pro svobodný pohyb mimo tábor, se musely uložit u velitelství tábora. Správa tábora mu je vrátila až v případě propuštění. Mimo to museli nově dodaní zadržení absolvovat tělesnou prohlídku a stejně tak prohlídku zavazadel. Lidé si u sebe mohli ponechat pouze věci denní potřeby. Dle potřeby poté dozor zařídil dezinfekci oděvů či ložního prádla. Ty předměty, které denně nepoužívali, musela stráž zabavit, opatřit samozřejmě jménem majitele a uložit ve speciálním skladišti tábora, zajištěné jak před poškozením, tak před ztrátou. Navráceny mohly být opět pouze po propuštění. Následovala také lékařská prohlídka. Podle předpisů byly ženy a děti do 14 let ubytovány odděleně od mužů, v lepším případě, dovolovala-li to kapacita, také v jiné budově. Každý zadržený obdržel očíslované lůžko v jednotlivých světnicích, na pořádek zde měla dohlížet služba určená velitelem tábora, která se sestavila z řad příslušníků. Osazenstvo se následně rozdělilo do pracovních skupin. Ti, co byli nasazeni na práci mimo tábor ve vzdálenosti více než 6 kilometrů, měli možnost být ubytováni jinde. Co se týče stravování, zřizovaly se pro tento účel táborové kuchyně.

¹⁵⁴ SOkA Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva ONV v Tachově veliteli internačního střediska ze dne 22. 7. 1946.

¹⁵⁵ EDL, s. 163.

¹⁵⁶ SOkA Tachov, ONV TC, III/8, Domácí řád pro pracovní a sběrné tábory, s.1–2 .

Denní stravu tvořila 3 jídla nastavená dle výměrů proviantu pro příslušníky německé národnosti. Samozřejmě cíl velitele znamenal efektivitu. Tudíž aby se pracovní nasazení zadržených nikterak nezdržovalo, doba pro stravování byla proměnlivá a její datování záviselo na veliteli tábora, kdy on nařídil, byla přestávka na jídlo. Zajisté také tak, aby se v co nejkratším intervalu stačily skupiny pracujících v prostorách jídelny vystřídat.¹⁵⁷

Zdravotní potíže měli příslušníci tábora nařízeno hlásit. Trest hrozil nejen za předstírání nemoci, ale také za její zatajování. Prostor pro nahlášení zdravotních potíží byl vyhrazen při ranním budíčku. Úřady nechtěly podcenit důležitost zdravotní situace v táborech, zdravotní prohlídka se tedy prováděla nejen u nově příchozích, zadržené osoby se jí ale v táboře musely podrobit, kdykoli to zrovna velitel vyžadoval. K závažnějším případům podle nařízení musel přistoupit lékař i v nočních hodinách, lidé nemohli čekat do druhého dne na ordinační hodiny. Stejně tak měl mít každý tábor ošetrovnu vybavenou dostatečným počtem lůžek. Stejně tak se dbalo na čistotu, aby snad nemoci nemohli roznášet po táboře parazité, a nevznikla tak epidemie. V Domácím řádu se rovněž přesně uvádí, že příslušné osoby si musejí alespoň jednou denně patřičně vyčistit zuby a umýt se, stejně tak upravit vlasy a vousy. V případě znečištění při práci se každý musí umýt dle potřeby.¹⁵⁸

V rámci otázky styku s vnějším světem je nutné podotknout, že styk s cizími osobami byl zakázán. Dopisování správa tábora rovněž zadrženým osobám nedovolovala, ale pouze v češtině, aby mohla následně proběhnout cenzura dopisů. V případě závadného obsahu nebo nečitelnosti měl dozor pravomoc dopis zničit, dokonce mohl být předveden k šetření místním bezpečnostním úřadům, označil-li ho dozor za pokus o trestně právní činnost.¹⁵⁹

Jak již bylo zmíněno, hlavní náplň zadržených osob v táboře představovala práce. Velitel mohl lidi nasadit na práci v táboře, stejně tak je ale vykázat na práci mimo něj. Osoby internované v Tachově nasadilo středisko na práci například na parní pile nebo také ve Všeobecné veřejné nemocnici. Původně jich pro stavbu nové nemocniční budovy a dřevěného infekčního pavilonu uvolnilo 80–100, nicméně počet Němců nasazených zde na práci se postupně snižoval, až zde pracovalo v průměru pouze 15 lidí. Dne 16. října 1945 tachovská nemocnice žádala pracovní tábor o navýšení pracovních sil

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 2–3.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 5.

poskytovaných na stavbu, a to alespoň na 50 osob. Apelovala na vedení tábora na uvolnění pracovních sil s tím, že nemocnice musí být schopna provozu ještě do zimy tohoto roku, jednalo se zde o obecný zájem. Dále své požadavky odůvodnila potřebou opravy příjezdové cesty, jež poškodil nálet a také složení došlého vagonu uhlí na zimu.¹⁶⁰ Stejně tak mohl tábor uvolnit práce schopné osoby do vnitrozemí. Stejně tak jako Němci z Mariánských Lázní, Stříbra a Kadaně, pracovali také tachovští zadrženi Němci pro Železářny Králův Dvůr. Tito pracující podle rozhodnutí ministerstva vnitra se mohli zařadit do transportu teprve tehdy, sežene-li se adekvátní česká náhrada. Odsunuti byli tedy až v poslední etapě.¹⁶¹

Děti od 12 do 14 let tábor také zaměstnal. Jejich náplní dne se staly lehčí práce v táboře, jako třeba úklid, jinak také ovocnářství, či práce na zahradách při pěstování plodin. Mladší děti se měly zaměstnat výukou některým z příslušníků tábora, který nemohl vykonávat jinou fyzickou práci. Za výkon práce pro chod tábora pracující nedostávali vyplácenou žádnou odměnu. O nedělích a ve svátek se dodržoval pracovní klid. Pracovní doba činila 8 hodin, podle potřeb ji ale mohl velitel tábora prodloužit na 10 hodin s tím, že polední přestávka ale vždy představovala 2 hodiny. Osoby držené v táboře se musely řídit také denním řádem, který představoval budíček, denní zaměstnání, večerku a noční klid. V táboře musel být až do budíčku naprostý klid, rušení nočního klidu bylo trestné. Tresty, ať už za porušení nočního klidu či jiné přestupky, mohly představovat důtku, odnětí výhod, teplé stravy ráno a večer (nanejvýš ale 3 dny) nebo také slamníku (opět ale pouze maximálně 3 dny po sobě).¹⁶² Jednotný domácí řád pro všechny internační tábory nebylo snadné vytvořit. Velmi zdařilý domácí řád jako jeden z prvních představil sběrný tábor v Plzni-Karlově. Jeho zásady vězeňského řízení se staly celostátně platnou předlohou pro ostatní internační tábory ministerstva vnitra.¹⁶³

Ačkoliv úřady internační tábor oficiálně zrušily 31. srpna 1946, provoz v něm ještě nadále musel pokračovat do odjezdu posledního transportu. K tomu došlo 6. září, kdy byl zbytek internovaných převezen do Chebu.¹⁶⁴ Vedle internačního a pracovního tábora v Tachově ale také fungoval tábor pro německé uprchlíky pocházející z východních částí a Slezska. Tachovský tábor pro uprchlíky čítal 22 budov, oficiálně byl podle americké

¹⁶⁰ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva Všeobecné veřejné nemocnice v Tachově ze dne 16. 10. 1945.

¹⁶¹ SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Zpráva ministerstva vnitra pro OSK Tachov ze dne 8. 3. 1946.

¹⁶² SOKA Tachov, ONV TC, III/8, Domácí řád pro pracovní a sběrné tábory, s. 7–8.

¹⁶³ STANĚK, *Tábory*, s. 32.

¹⁶⁴ HAMPERL, Wolf-Dieter, *Was bleibt. Dokumentation, 50 Jahre Patenschaft der Stadt Weidn in der Oberpfalz über Standt und Kreis Tachau*, Altermarkt 2006, s. 11.

správy tedy určen pro maximální počet 600 osob. Americká armáda si rovněž vzala za své celkové vyživování tábora. Česká strana ho převzala do správy počátkem října 1945, v této době se zde nacházelo 727 osob, většinu tvořily samozřejmě ženy a děti. Jelikož se ale v táboře nenacházely žádné potravinové zásoby, ještě do 15. října vyživovala celý tábor americká armáda. Američané uprchlíky, kteří náleželi do amerického okupačního pásma, přesunuli. V táboře ale zůstalo 62 osob náležejících do anglického pásma, 663 příslušejících do sovětského a dvě osoby spadající do odsunu do francouzské okupační zóny.¹⁶⁵ Otázka německých uprchlíků se následně vyřešila několika transporty 15. května, 30. června a 18. července 1946 (viz Příloha č. 4).¹⁶⁶

První transport slezských uprchlíků v polovině května 1946 neznamenal odsun jako takový, spíše převoz. Uprchlíci v tento den byli odvezeni do Chlumu u Sedlčan. Transfer zahrnoval 1204 osob. Důvod, proč nemířil za hranice, není znám. OSÚ v Plzni dne 2. května 1946 zaslala OSK do Tachova zprávu, že podle plánu ministerstva vnitra má být 1200 slezských uprchlíků z Tachova převezeno do Chlumu u Sedlčan, v Tachově je tedy měli vybavit potravinami na dva dny, dále si s sebou směli vzít všechny věci, jelikož zpět do města se již neměli vrátit, ale peníze jim měly být po kontrole zavazadel zabaveny. Vlaková souprava nesměla odjet dříve, než dojde k lékařské prohlídce všech zařazených osob a jejich odvšivení.¹⁶⁷

Dne 30. června úřady zařadily do transportu č. 34138/537 celkem 1220 osob, tedy 566 žen, 460 dětí a 194 mužů.¹⁶⁸ Soustředění osob k transportu proběhlo ve dnech 24.–26. června. Ihned po příjezdu do střediska 24. června všechny osoby podstoupily odhmyzení pudrem DDT. Celní úřad v Jalovém Dvoře odsunovaným vyplatil 29. června 500 říšských marek na osobu a ve dnech 27. a 28. června provedl celní kontrolu. Transport se skládal ze 40 vagonů po třiceti osobách se zavazadly, dále dva sanitní vozy a jeden se zásobami potravin. Transfer směřoval do sovětské okupační zóny, doprovázely jej německé zdravotní sestry. V prvním sanitním pomáhala deset nemocným osobám ošetřovatelka Olga Röske. Do druhého vozu byla zařazena ošetřovatelka Helene Eicher, pečovala zde rovněž o deset nemocných. Nemocní se rozřazovali do celkem osmi kategorií podle vážnosti choroby. První kategorii představovali duševně chorí, kteří měli být odsunuti hromadně zvláštními transporty. Druhou kategorii představovali

¹⁶⁵ EDL, s. 161.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 162.

¹⁶⁷ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ve věci odsunu slezských uprchlíků ze dne 2. 5. 1946.

¹⁶⁸ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, 4, Seznam.

slabomyslní lidé, do třetí kategorie spadaly trvale nemocné osoby, dočasně nemocní a lidé v ošetření pak tvořili kategorii číslo čtyři. Zvláštní pátá kategorie se vytvořila také pro staré osoby, pro lidi, kteří nebyli schopní normálního odsunu a stali se závislími na pomoci druhých. Šestá kategorie se skládala ze slepých osob, sedmá zase z hluchých a němých. Poslední osmou kategorií představovali lidé neschopní pohybu pro poranění.¹⁶⁹ Další transport s 1220 uprchlíky ze dne 18. července č. 34171/583 měl cílovou stanicí také v sovětském okupačním pásmu Německa. Datum jeho převzetí je uvedeno následující den 19. července. Tímto transportem odjelo 549 žen, 536 dětí a 135 mužů.¹⁷⁰

Problém uprchlíků v Tachově se tímto transportem vyřešil, ale ještě 26. července rozeslalo ministerstvo vnitra svůj apel na urychlení odsunu slezských uprchlíků. Ministerstvo zjistilo, že ještě na mnoha místech v dalších okresech zůstávají tzv. národní hosté, jakož i Němci, kteří byli příslušníky jiných evropských států, například Jugoslávie nebo Rumunska. Všichni tito Němci měli být zařazeni do odsunu nejdéle do 30. srpna 1946.¹⁷¹

3.2.2 Sběrné středisko pro odsun Tachov

Středisko pro odsun Němců OSK zřídila rovněž budově místní továrny na tabák, do její hlavní části. Nacházely se zde tedy internační a pracovní tábor, ubytovna pro 7. rotu SNB a nyní také sběrné středisko. Do budovy vedla vlečná kolej z blízkého vlakového nádraží, což byla bezmezná výhoda pro zdejší agendu. Není ale doloženo, zda tato kolej sloužila pro transport zásob potravin do tábora nebo zda lidé nastupovali do odsunového transportu již zde, přesto, že vlakové nádraží se od místa jejich internace nachází skutečně krátký čas chůze. Osoby, které již OSK vyčlenila pro odsun, se ubytovávaly v přízemí a prvních dvou patrech domu. Stejně tak středisko bylo vybaveno ošetrovnou v přízemí a dvěma umývárny v každém patře. Místní správa se snažila kapacitu budovy co nejvíce využít, aby soustředování lidí a jejich následné odesílání za hranice bylo co nejefektivnější. Dokladem toho je například výtah, který sice stále fungoval, nicméně ho nikdy nepoužili, v jeho prostorech se sestavila jedna dvoupatrová postel.¹⁷²

Celý areál tabákové továrny, tedy internační, pracovní a sběrné středisko OSK nechala zabezpečit dozorem SNB. Do funkce správce sběrného střediska OSK jmenovala

¹⁶⁹ NA Praha, MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Protokol.

¹⁷⁰ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, 4, Seznam.

¹⁷¹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva ministerstva vnitra ze dne 62. 7. 1946.

¹⁷² SOKA, Tachov, fond ONV TC, karton 2.

Karla Hošťálka, který ji přímo podléhal, označoval se za smluvního zaměstnance OSK a působil zároveň jako odsunový referent, jak lze doložit na podpisech jeho osoby pod zdravotními osvědčeními ke každému transportu. Ve funkci působil v rozmezí od 1. března do 31. května 1946. Následně ho vystřídali Oldřich Jílek a Jaroslav Šírek. Stejně tak oni zastávali zároveň funkci odsunového referenta, ta se logicky kryla s postem velitele sběrného střediska. Administrativu řídili kancelářští pracovníci OSK Bohumil Beneš a Josef Cvr. Mimo tuto českou správu fungovala v táboře jakási forma německé samosprávy. V září 1946 byl na pozici vedoucího tábora vybrán Němec Rudolf Zuber, jenž ovládal český jazyk natolik, že mohl být české správě střediska nápomocný při organizaci transportů. Pracovali zde ale také další Němci vybraní z osob rozdělených do transportů. OSK zejména využívala německé lékaře a ošetřovatelky.¹⁷³

Co se týče kapacity sběrného střediska, v prostorech jemu vyhrazených se dalo umístit 1280 lidí. Lze tak zjistit podle počtu postelí, nacházelo se zde 640 dvojitých postelí. Ani tento počet ale není maximální. Celková výsledná kapacita sběrného střediska dosáhla až 1300 osob, ještě dalších dvacet nízkých postelí pro jednu osobu se nalézalo v nemocnici a sušárně. Pro příjem německého obyvatelstva OSK tábor připravila již 20. února 1946. Nicméně budova ještě musela být podrobena hlubší kontrole.¹⁷⁴ Dne 1. března odeslal Dr. Raška za Epidemickou ústřednu pro odsun při ministerstvu zdravotnictví JUDr. Tichému telefonogram se zprávou, že v sobotu 2. března do Tachova přicestuje vládní zmocněnec profesor František Patočka, aby středisko prohlédl, zda vyhovuje předepsaným zdravotním standardům pro tato zařízení. Přítomni měli být předseda OSK nebo jeho zástupce, zdravotní referent a úřední lékař.¹⁷⁵ Jelikož ještě téhož dne přišli do tábora první lidé zařazení do prvního tachovského odsunového transferu, lze tedy říci, že tábor byl schválen a shledán bez větších nedostatků.

3.2.3 Tábor pro německé uprchlíky a sběrný tábor v Boru u Tachova

Město Bor se nachází na území okresu Tachov. Jedná se o přirozenou spádovou oblast pro jihovýchodní část okresu, tedy neméně významné město než Tachov. K roku 1938 se v Boru nacházelo 1890 Němců, vezme-li se na vědomí rozsah služebního obvodu

¹⁷³ SOKA, Tachov, fond ONV TC, karton 2, Seznam zaměstnanců střediska, kteří obdrželi potravinové lístky ze dne 21. 9. 1946.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ SOKA, Tachov, fond ONV TC, karton 2, Telefonogram ze dne 1. 3. 1946.

místní četnické stanice, tvořilo zde německé obyvatelstvo dominantní většinu. Češi zde byli zastoupeni v malé míře a jejich počty tvořily pouhé 2 % zdejšího obyvatelstva. V dochovaném zápise Památníku Velitelství stanice SNB v Boru je uvedeno, že proslovy Adolfa Hitlera silně působily na německé spoluobčany, řada mladých lidí dokonce po vyhlášení mobilizace překročila tajně nedaleké hranice a stala se členy freikorpsů. Místní úřady reagovaly zatýkáním vedoucích představitelů SdP, kterých bylo zajištěno 20. Dne 5. října 1938 Němci v Boru uspořádali slavnost, při které došlo k pálení knih z místní školy a stejně tak československých státních symbolů. Poslední předválečný zápis pro Památník SNB se datuje ke dni 6. října 1938, kdy město opustili poslední Češi: „*Odsun české menšiny měl průměrně klidný průběh až na různé výsměšné poznámky místních Němců.*“¹⁷⁶

Během bojů za osvobození město značně poškodila americká dělostřelecká palba. Prakticky všechny domy v Boru byly jistou měrou poškozeny, ať už méně či více. Místní velitel lidové obrany *Volkssturm*, říšský Němec pocházející z Hamburku, Ernst Hackenan, odmítal Američanům město vydat. Neuposlechl výzvu protivníka, aby se vzdal, ke složení zbraní jej donutil až vítězný postup americké armády. Po osvobození města delegovalo Velitelství četnického oddělení Klatovy již ke konci května do Boru nový sbor 22 četníků¹⁷⁷ a ke konci měsíce června se americké vojsko čítající 350 mužů ubytovalo ve zdejším zámku. Do města přicházeli posléze další lidé, následoval je železniční personál, částečný provoz na trati byl zahájen 12. června. Zemský národní výbor zanedlouho poté delegoval do Boru také osmičlennou správní komisi, jejímž předsedou se stal Jiří Hodek. Dne 15. července 1945 došlo ve městě v odpoledních hodinách k demonstraci místního německého obyvatelstva, ale stejně tak Němců z okolí proti snížení jim vypsaných potravinových dávek. Stejně tak proti označení jejich nových potravinových lístků písmenem D. Proti davu zasáhli američtí vojáci, kteří se ve městě zdržovali. Demonstraci rozehnali a brzy poté museli Němci začít nosit oficiálně schválené označení na bílé pásce, stejně tak jim byl vyhrazen čas, do kdy se mohou zdržovat na veřejnosti. Po osmé hodině večer měli němečtí občané predepsaný zákaz vycházení, a stejně tak jim začaly úřady zabavovat majetek.¹⁷⁸

¹⁷⁶ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Bor u Tachova, karton 12, inv. č. 183, Důležité události.

¹⁷⁷ Zde se údaj rozchází se záznamem v kronice města Boru, podle níž bezpečnostní službu v Boru vykonávalo 25 členů četnického sboru. In: *Kronika města Boru 1964–1994*. In: Porta fontium [online], [cit. 11–04–2019], dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30960035/soap-tc_00966_mesto-bor-1964-1994_0220?x=415&y=362&w=761&h=256.

¹⁷⁸ Tamtéž.

Do Boru u Tachova vyslal ZNV v Praze zvláštní komisi, která řídila práce při exhumaci obětí jednoho z pochodů smrti na sklonku druhé světové války¹⁷⁹ v dubnu roku 1945. Dne 10. září 1946 jim správa města přidělila na tuto práci zbylé Němce ve městě: „*Při této příležitosti bylo ze tří společných hrobů u obce Doly exhumováno třicet tři mrtvol. U většiny z nich zjistila komise příčinu smrti střelením do týlu. Pokud se dalo zjistit od nalezených čísel, jednalo se zejména o osoby polské a rumunské národnosti. Mrtvoly byly jednotlivě uloženy do rakví a odvezeny do Tachova, kde byly s ostatními exhumovanými současně z okolního obvodu stanice SNB pietně uloženy.*“¹⁸⁰

O táborech pro německé obyvatelstvo v Boru není dochováno mnoho informací. Ve zkrácené podobě je lze shrnout tak, že je doloženo, že nějaký tábor zde existoval, ale ani jeho umístění nelze přesně vytyčit. Obecně se uvádí, že se tábor nacházel v místním zámeckém parku, kde jsou patrné jisté kamenné základy menších budov. Tábor spadal pod správu americké armády, která ho na konci éry své působnosti zde nechala rozebrat a materiál poskytla Československým drahám, pravděpodobně pro výstavbu borského nádraží. Tábor americká armáda zrušila na konci září 1945.¹⁸¹ V kronice města Boru je zanesen údaj 582 osob ve zdejším táboře pro uprchlíky v prvních květnových dnech.¹⁸² Stejně tak jako se v Boru u Tachova nacházelo mnoho německých uprchlíků a začaly sem proudit nové rodiny Čechů z vnitrozemí v rámci první osidlovací etapy, přicházeli sem na práci lidé z Bulharska a také volyňští Češi ze Sovětského svazu. Borská stanice SNB zaznamenala ke dni 30. prosince 1946 příchod pětadvaceti bulharských dělníků, rovněž dne 13. března 1947 přistěhování třinácti rodin volyňských Čechů, které začaly zabírat hospodářské usedlosti po odsunutých Němcích.¹⁸³

Předání správy táborů pro německé uprchlíky z rukou americké správy do československé je důležitý předěl v organizaci táborů v Československu. Američané provozovali celkem čtyřadvacet táborů se třemi nemocnicemi, kde se nacházel velký počet až 23 000 říšskoněmeckých uprchlíků. Američtí správci ujistili na jednání

¹⁷⁹ V roce 1946 v Tachově vznikl Památník Mohyla, kam byla uložena těla 200 obětí pochodů smrti procházejících okresem. Podobná pietní místa ale vznikala také v jiných městech na Tachovsku. Problematice pochodů smrti se blíže věnují Jiří Nenutil nebo také Jiří Padevět ve svých bádáních o obětech nacismu.

¹⁸⁰ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Bor u Tachova, karton 12, inv. č. 183, Důležité události.

¹⁸¹ EDL, s. 161.

¹⁸² *Kronika města Boru 1964–1994*. In: Porta fontium [online], [cit. 11–04–2019], dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30960035/soap-tc_00966_mesto-bor-1964-1994_0220?x=415&y=362&w=761&h=256.

¹⁸³ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Bor u Tachova, karton 12, inv. č. 183, Důležité události.

československé zástupce o svém zájmu na urychlený přesun těchto osob do Německa a přislíbili pomoc, s čímž souhlasila i sovětská strana. Zástupci Československa ale odmítali převzít od Američanů plnou odpovědnost za provoz táborů pro uprchlíky, zejména proto, že nechtěli přijmout vyživovací odpovědnost a vynakládat na Němce další státní finance. Československá republika se na jednání se zástupci americké správy táborů v čele s generálem a velitelem XXII. sboru americké armády Ernestem Nasonem Harmonem dne 10. září 1945 nakonec uvolila převzít kontrolu nad těmito tábory poté, co se Američané přislíbili vzdát části své válečné kořisti, kterou věnují československé vládě na provoz, a po ujištění, že zátěž pro státní finance nebude vysoká, jelikož řada Němců bude moci být nasazena na práce.¹⁸⁴

V Boru se nacházel již dříve zmíněný *DP-camps*. Američané sem umisťovali uprchlíky pocházející z různých koutů bývalé Třetí říše, kteří se do Sudet uchýlovali do bezpečí. Stejně jako o přesné poloze tábora lze spekulovat také o dalším umístění jeho osazenstva, které není známo. V Boru fungoval již v průběhu druhé světové války tábor pro příslušníky jednotek Říšské pracovní služby (*Reichsarbeiterdienst*; zkráceně RAD). Město pro ně vybudovalo tábor, na jehož kamenných základech po konci války vystavělo dřevěný tábor pro uprchlíky. Ještě před odchodem nechali Američané tábor rozebrat a jeho část předali plzeňské pobočce Ředitelství státních drah, proti čemuž ale protestovala tachovská OSK.

Dne 20. listopadu 1945 převzal inventář tábora uprchlíků v Boru přijímací komisař Ing. Kunst od XXII. Armádního sboru americké armády v Tricolorcampu v Plzni. Faktickým převzetím dráhy pověřily traťovou stavební správu v Poběžovicích. Stejně tak ale armádní sbor předal o den později součásti nouzových baráků železniční správě Československých státních drah, tyto ale požadovala OSK v Tachově. OSK argumentovala tím, že je jediným orgánem, který mohl převzít od amerických vojáků. Dne 1. října navíc ministerstvo vnitra již zaslalo OSK do Tachova pokyny pro převzetí tábora v Boru. Spor se nakonec vyřešil ústupkem Ředitelství drah, které tedy pro vyšší národní zájem, který odsun Němců představoval, přenechalo vše OSK. Ta pověřila MSK v Boru, aby jakmile odejde z města zbytek amerických vojáků, sepsala inventář tábora a budovy do deseti dnů obnovila. OSK s ním počítala pro sběrné středisko pro etapový odsun. Tábor měl pojmout 5000–8000 osob.¹⁸⁵ Výstavbu ale prováděly komplikace.

¹⁸⁴ STANĚK, *Tábory*, s. 100.

¹⁸⁵ SOKA Tachov, fond ONV TC, III/8, Dopis OSK Tachov Ředitelství státních drah v Plzni č. 7.457-I-26/11-45.

Na výpomoc sem byli přiděleni pracovníci firmy Kaiser z nedalekého Stříbra. Vedení firmy ale proti tomu protestovalo, jelikož prý dělníci pracující pro město zanedbávají svou další práci pro firmu. Málo lidí se také mohlo vyčlenit pro ostrahu tábora, tu měl na starost borský SNB, který ale neměl dostatek strážníků. Chybělo také vybavení tábora, které následně zajistila OSK, aby mohl být zprovozněn. Ve finále ale v Boru u Tachova sběrné středisko otevřeno nebylo.

V dokumentech místní stanice SNB v Boru se dochoval záznam, podle něžž posledního národního host z obvodu této stanice převezli do sběrného střediska ve Stříbře dne 16. června 1947. Jednalo se o Němku Liesolette Olbertovou původem z Berlína, která se po evakuaci z Německa usídlila ve Skviříně nedaleko Boru.¹⁸⁶

¹⁸⁶ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Bor u Tachova, karton 12, inv. č. 183, Důležité události.

4 Transporty

Co se týče řádně zaevidovaných transportů s odsunutými německými civilisty v rámci organizovaného odsunu, z Tachova jich bylo v období mezi 10. březnem 1946 a 10. říjnem téhož roku, vypraveno dvacet pět (viz Příloha č. 1). Zvlášť evidované poté jsou transporty s německými antifašisty, kterých se uskutečnilo šest, jednalo se o čtyři automobilové transporty a dva vlakové (viz Příloha 2). Dále pak úřady vypravily tři transporty s německými uprchlíky. Ačkoli stát odsun Němců z Československé republiky ukončil k datu 30. října 1946, až do listopadu probíhaly z tachovského vlakového nádraží odsuny tzv. na permit, tedy se souhlasem úřadů k dodatečnému dobrovolnému odchodu za hranice. Těchto transportů proběhlo celkem ještě třináct. Lidé odjížděli z různých částí okresu, v několika případech transport tvořili občané pouze z jednoho města. Cílovou stanicí kromě tří případů představovalo rovněž jen jedno město. První tento transfer byl sestaven 15. října 1946, poslední transport opustil město 25. listopadu. Okres Tachov takto opustilo s oficiálním povolením mimo řádné transporty 114 osob (viz Příloha č. 3).¹⁸⁷

Z Tachova odjížděly transporty jak do americké, tak do sovětské okupační zóny. Vlak byl vypraven na trati směr Planá u Mariánských Lázní, Mariánské Lázně až do Chebu. Zde se pak jejich další osud lišil, transporty směřované do americké zóny měly svůj cíl v bavorském městě Schirnding poblíž českých hranic. Vlakové soupravy směřující do sovětské okupační zóny z Chebu pokračovaly do saského města Brambach, také v blízkosti hraničního přechodu, přičemž do amerického pásma mířila většina, celkem 18 transportů z Tachova. Odsun německých obyvatel do americké zóny byl častější, navíc sovětská okupační zóna se transportům otevřela až mnohem později, a sice 10. června 1946.¹⁸⁸ Američanů dále na německém území pomáhal s péčí o nově příchozí obyvatele z východu Německý červený kříž a dále pak na místní úrovni jednotlivé farnosti. Koordinací odsunu sudetských Němců do americké okupační zóny byl pověřen důstojník americké styčné komise při československém generálním štábu plukovník John H. Fey.¹⁸⁹ V Bavorsku se po zahájení odsunů vytvořil silný sudetský faktor, směřoval sem nejvyšší počet vysídlenců. Za vybavení osob zařazených do transportu, stejně tak

¹⁸⁷ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 6, Seznam osob.

¹⁸⁸ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2.

¹⁸⁹ HOUŽVIČKA, Václav, *Otisky historie ve vědomí obyvatel pohraničí západních Čech (v kontextu česko-německých vztahů) – Dějiny jako zdroj regionální identity*. In: HOUŽVIČKA, Václav, NOVOTNÝ, Lukáš (eds.), *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí. Sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství*, Praha 2007, s. 23.

v táborech, převzal odpovědnost Fond národní obnovy. Oznámilo to ministerstvo vnitra ve svém výnosu 11. ledna 1946. Fond nabídl pomoc okresům se zásobováním ze svých zásob. Fond národní obnovy pověřil prezident republiky správou veškerého zabaveného majetku nepřátel státu a stejně tak jeho přerozdělením, proto mohl čerpat zásoby z těchto zdrojů a přečerpávat je okresům. ONV a OSK musely své žádosti o zásoby, vybavení Němců textiliemi, obuví a podobně předkládat výhradně tomuto úřadu.¹⁹⁰

Do sovětské zóny moci odsunuly celkem na 4,3 milionu lidí, přicházeli sem nepřetržitě až do roku 1949. Například v Meklenbursku čítali tito odsunutí Němci více než polovinu pozdějšího obyvatelstva. I přes dosažení většiny se v Sověty ovládané Německé demokratické republice o tématu poválečného odsunu, násilností a jiných útrap německého obyvatelstva z represivních důvodů mlčelo. Naopak v druhém německém státě Spolkové republice Německo se téma neotevíralo z vlastní iniciativy obyvatel. Po roce 1960 již zájem o toto téma vymizel. Vytratila se z povědomí lidí také existence východního Německa, vzpomínka na toto nově polské území byla zapovězena a zdálo se, že otázka poválečného odsunu Němců z jejich tehdejších vlastí nebude znovu otevřena.¹⁹¹ Zatímco by se mohlo říci, že si utlačovaní Němci z východní Evropy v jistém slova smyslu polepšili svých odchodem na západ, obrazně řečeno mezi své, opak je pravdou. Také zde se vysídlenci dočkali špatných podmínek. Ostatními Němci byli vnímáni jako cizinci, se kterými je lepší nemít co dočinění, natož soucit nebo pochopení. Původní obyvatelé se najednou cítili ohroženi masivním přívalem lidí z východu, proto docházelo k jejich diskriminaci a veřejným projevům nesounáležitosti či odmítáním jejich zařazení do pracovního procesu, čímž by pouze okrádali domácí Němce. Andreas Kossert ve svém díle *Chladná vlast. Historie odsunutých Němců po roce 1945* odkazuje na německého profesora moderních dějin a odborníka v otázce migrací Klause Jürgena Badeho a jeho teorii v díle *Homo Migrans Wanderungen aus und nach Deutschland: Erfahrungen und Fragen*, že Němci se po roce 1945 rozdělili na dva proti sobě stojící tábory, a to domácí Němce a vyhnance, v jejichž vztazích fungovala konkurence a rivalita. Uvedl také závěry profesora Volkera Ackermanna ze spisu *Integration: Begriff, Leitbilder, Probleme* z publikace Klause J. Badeho *Neue Heimat im Westen*, podle nichž Němci chápali integraci z obou úhlů pohledů jako nevyhnutelný a potřebný racionální akt

¹⁹⁰ SOKA Tachov, fond ONV Tachov VIII/8, karton 2, Výnos ministerstva vnitra Č. B. 300/162-Dr. T./Pr.-11.1.46 Nedostatečné vybavení Němců. Výpomoc okresům ze zásob, jež jsou k dispozici Fondu národní obnovy v Praze.

¹⁹¹ KOSSERT, s. 12.

bez emocí. Uznávali materialistické důvody, ale tím jejich zapojení do byrokratické práce končilo. Obě strany se musely přizpůsobit.¹⁹²

4.1 Úředně evidované transporty v období organizovaného odsunu z Tachova

I. transport ze dne 10. března 1946 č. 34012¹⁹³

Vůbec první transport z města odjel 10. března 1946, cílem se stala americká okupační zóna. Do transportu středisko zařadilo 1200 osob. Na základě zdravotního osvědčení, které podepsal mimo jiné také velitel sběrného střediska Karel Hošťálek, je patrný předepsaný postup při koncentrování Němců do střediska k odsunu. Ve dnech 2. a 3. března musely všechny osoby podstoupit ošetření pudrem DDT. Chybí ale dodatečný protokol o soustředění Němců do střediska, není tedy známo, jak byl transport vybavený.¹⁹⁴

Z obvodu velitelství stanice SNB v Tachově příslušné orgány do sběrného střediska tamtéž dopravily pro tento transport 265 osob, a to rovných 145 ze samotného města Tachova. Následovaly osoby z Wittingreithu, Lomu, Oldřichova, Trnové či Malého Rapotína. Další lidé pro transport pocházeli z obvodů ostatních stanic SNB v okrese, nacházely se například v Boru, Halži, Stráži, Rozvadově, Starém Sedlišti a na mnoha dalších místech. Každý obvod pod sebou soustřeďoval správu dalších několika obcí. Transport odjel do amerického okupačního pásma. Je tak uvedeno ve zprávě Velitelství stanice SNB v Tachově pro Okresní velitelství SNB ve věci předložení konceptu Památníku SNB ze dne 30. prosince 1947.¹⁹⁵ Ačkoliv byla vlaková souprava přistavena již 10. března, transfer úřady zahájily až 11. března v 1:30 hodin ráno. Určil tak harmonogram cesty vytvořený OSÚ v Plzni ze dne 5. března 1946. OSÚ transfer plánovala podle cestovního rozvrhu železničního traťového velitelství v Plzni ze dne 4. března. Transport směřoval na Chodovou Planou až do Chebu, kam se uvedl příjezd v 5:50 hodin. Odtud se v 9:24 hodin vydal směr Schirnding v americké okupační zóně. Do města se vlak podle plánu měl dostat v 9:49 hodin.¹⁹⁶

¹⁹² Tamtéž, s. 13–14.

¹⁹³ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

¹⁹⁴ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

¹⁹⁵ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

¹⁹⁶ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 5. 3. 1946.

II. transport ze dne 27. března 1946 č. 34017¹⁹⁷

Do druhého transportu o počtu 40 vlakových vagonů bylo zařazeno opět 1200 lidí. Tyto osoby se soustředily do sběrného střediska ve dnech 20.–22. března.¹⁹⁸ Po provedení potřebné zdravotní prohlídky, ve dnech 21., 22. a ještě 26. března, a prohlídky zavazadel, obdržela každá osoba sumu 1000 říšských marek na cestu. Jednalo se o částku převzatou z jejich deponovaných peněz. Jestliže nastala situace, že odsunovaná osoba neměla možnost dostat ze svých peněz tento obnos, československé úřady ji na cestu vybavily 200 říšskými markami. Výplata těchto částek následovala 26. března. Úřady povolily, aby si každá osoba mohla s sebou vzít zavazadla o maximální váze 50 kg. Nicméně v protokolu o transportu se uvádí, že mnohdy se tato váha překračovala. Při celní kontrole úředníci v zavazadlech našli také vybavení sběrných středisek, zejména se jednalo o kuchyňské vybavení, části ošacení a různé předměty z místních skladů. Němci, zařazení do transportu si mohli za své potravinové lístky nakoupit jídlo potřebné na 7 dnů. Ti, co ale takovou možnost neměli nebo ji nevyužili, středisko zaopatřilo potravinami na vlastní náklady.

V jednotlivých zápisech muselo vždy být uvedeno také následující: že všichni Němci, kterých se odsun týká, byli včas na svůj odsun upozorněni a o soustředění do tábora taktéž včas informováni, zároveň potvrzení, že všechny osoby podstoupily odhmyzení pudrem DDT, že po celou dobu jejich pobytu ve sběrném středisku s nimi zdejší dozor zacházel humánně, že dostávali teplá jídla a podobně, stejně tak se v zápisu muselo uvést, zda si někteří Němci s sebou nevezou nářadí a jiné náčiní potřebné k výkonu jejich povolání, v neposlední řadě také to, jak je transport vybaven. Všechny osoby evidované v tomto transportu byly zaznamenány jako výhradně sudetští Němci, u nichž se jejich totožnost jasně prokázala.¹⁹⁹

Protokol jasně evidoval množství potravin dodaných pro odsun a rovněž počet sanitních vagonů se jmenným soupisem nemocných, včetně jejich zařazení do kategorií nemocných, a zdravotního personálu. Například tento transport byl vybaven jedním sanitním a 1 jedním zásobovacím vozem. V jednom voze mohlo být umístěno 30 osob se svými zavazadly. Jak jednotlivé osoby, tak jejich kufry se musely řádně označit čísly. V zápisu o vypravení transportu taktéž nesmělo chybět potvrzení, že každý vagon

¹⁹⁷ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

¹⁹⁸ Jelikož úřední postup následoval ve všech případech vypravených transportů zcela stejný, je dále uváděn ve zkrácené podobě.

¹⁹⁹ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

na výchozím nádraží vybavil drážní personál jedním kbelíkem vody, nutný byl také z toho důvodu, že mezi odsouvanými osobami se nacházel nemalý počet dětí, jeden prázdný kbelík pro vykonávání potřeby dětí. Do každého vozu zároveň museli dát potřebné dříví a uhlí. Oficiálně měl mít každý Němec možnost si tento závěrečný protokol přečíst, po jeho odsouhlasení všemi měl být zástupcem Němců podepsán. Jedním ze zástupců Němců byl například traťový dělník Václav Mareš, který ale sám dobrovolně 17. června 1946 zažádal o odsun do Německa v pořadí XI. odsunu a středisko mu vyhovělo.²⁰⁰ K podpisu závěrečných protokolů došlo ve všech případech, v praxi ale není možné doložit, zda si je vždy přečetli všichni odsouvaní Němci a zda někdo proti znění protestoval, popřípadě zda jeho námitky někdo bral na vědomí. Zároveň ve stejných dnech shromažďování probíhala také celní kontrola, kterou prováděla finanční stráž z Jalového Dvora, německy *Galtenhofu*.²⁰¹ Do druhého transportu velitelství stanice SNB 22. března dodalo 308 osob, z města Tachova 282 lidí a 26 osob z Pernolce. Transport byl opět směřován do americké okupační zóny.²⁰²

SOÚ v Plzni 19. března 1946 odeslala OSK plán cesty transportu. Ve zprávě je uvedeno, že „[...] *podle došlého nám cestovního rozvrhu železničního traťového velitelství v Plzni ze dne 18/3 1946, č. j. 267/46, bude vlaková souprava pro odsun Němců přisunuta na nádraží v Tachově dne 27/3 1946 v 8 hod. Odjezd dne 28/3 1946 v 1.30 hod., příjezd do Plané u M. L. v 2:05 hod., odjezd 3:40 hod., příjezd do Chebu v 5.50 hod., odjezd v 9:24 hod. a příjezd do Schirndingu týž den v 9.49 hodin*“.²⁰³

III. transport ze dne 11. dubna 1946 č. 34030²⁰⁴

Vlaková souprava pro třetí transport byla připravena již 11. dubna, z tachovského nádraží odjel 12. dubna. První část již v 1:30 a druhá v e 3:35 hodin ráno. Transport mířil opět do amerického pásma, do Schirndingu dorazil po jedné hodině odpoledne téhož dne.²⁰⁵ K soustředění odsouvaných osob do sběrného střediska úřady přikročily ve dnech 5.–7. dubna. Transport opět čítal 1200 lidí, přičemž každý Němec opět obdržel 10. dubna

²⁰⁰ Václav Mareš tak jednal z osobních důvodů. Ve své žádosti o odsun uvedl, že ačkoliv má český původ, on sám se cítí být Němcem a žádá o odsun kvůli své rodině, jelikož jeho žena i dcera jsou Němky a chce být odsunut s nimi.

²⁰¹ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²⁰² ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²⁰³ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, 2, Zpráva OSÚ ze dne 19. 3. 1946.

²⁰⁴ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁰⁵ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 5. 4. 1946.

částku 1000 říšských marek.²⁰⁶ Praxe následujícího postupu po příchodu do sběrného střediska byla ve všech případech stejná. Musela se dodržovat hygienická nařízení, tedy ošetření nově příchozích zásypem DDT, Němci vybraní pro odsun dále podstoupili kontrolu zavazadel a celní úřad jim vydal oficiálně odsouhlasenou sumu říšských marek na osobu. K tomuto třetímu odsunu z Tachova bylo ještě navíc dodáno celkem 427 osob z obvodu tachovského velitelství SNB.²⁰⁷

V záznamech velitelství stanice SNB v Tachově je uvedeno, že ze samotného města Tachova stanice pro odsun vyčlenila 307 osob. Ve jmenných seznamech jednotlivých transportů uložených v Národním archivu je uvedena jedna osoba navíc. Podle seznamů se nacházelo mezi odsouvanými Němci celkem 308 osob původem z Tachova. Zařazeno sem bylo dále například 60 lidí ze Starého Sedliště, 30 lidí z Nového Sedliště, 31 osob z Úšavy, 66 osob z Boru nebo také 4 osoby z obce Doly.²⁰⁸ Nelze vyloučit, že velitelství stanice skutečně uvolnilo 307 osob ze samotného města, jedna osoba zařazená do odsunu jinde tak mohla ale považovat za svůj trvalý pobyt stále město Tachov a uvedla chybně své údaje.

IV. transport ze dne 20. dubna 1946 č. 34038²⁰⁹

Čtvrtý transport z Tachova se skládal z 1200 osob. Převážně se jednalo o ženy, kterých do transportu bylo zařazeno 584, dále pak 341 dětí a 275 mužů. K jejich shromáždění do sběrného střediska došlo ve dnech 15.–17. dubna. Personál ve sběrném středisku opět dodržel předepsaný postup, Němci zde byli ošetřeni, zasypani pudrem DDT, prošli celní kontrolou, jednotlivci poté 19. dubna dostali 1000 říšských marek, podstoupili kontrolu zavazadel, kterých si nyní mohli vzít až 70 kg na osobu. Je dochován soupis zásob naskladněných pro transfer. Mimo jiné dětem do 6 let věku zásobovací oddělení střediska zaručilo, že na cestu dostanou každé $\frac{3}{4}$ litru svařeného mléka, které si má každá matka vyzvednout. Dále pak mezi suroviny pro transfer patřila káva, kroupy, brambory, mouka, umělé jedlé tuky, cukr, sůl, také sušená zelenina, chléb, koření a ocet. Ze zapsaných údajů o naskladněném množství vyplývá, že pro 1200 osob úřady uvolnily 24 pytlů a 50kg brambor a 2 pytle cukru. Kroupy, mouka a sůl po jednom pytli. Každá osoba měla nárok

²⁰⁶ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²⁰⁷ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²⁰⁸ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²⁰⁹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

na 1500g chleba, personál naskladnil tedy pro veškeré odsunované osazenstvo 900 kusů a 2kg chleba. V případě kávy pro sebe každý obdržel 30g.²¹⁰

V. transport ze dne 27. dubna 1946 č. 34045²¹¹

Vlaková souprava pro transfer byla připravena 27. dubna a již tento den ve 23:00 odjela jeho první část do Chodové Plané. Druhá část soupravy byla vypravena druhý den ráno. Z Chodové Plané obě části soupravy vyrazily již společně do Chebu, kam dojely před 6 hodinou ranní. Vlak směřoval opět do americké zóny, do Schirndingu dorazil ještě před 9 hodinou ráno.²¹² Transport čítal opět 1200 osob, vlaková souprava se skládala ze 40 vagonů, v každém z nich se nacházelo 30 osob. Jednalo se o 574 žen 329 dětí a 297 mužů. Němci se do sběrného střediska shromažďovali ve dnech 23.–25. dubna, každého z nich celní úřad vybavil sumou 1000 říšských marek. Každá osoba zařazená do odsunu si s sebou mohla vzít zavazadla o váze 70 kg.²¹³ Do pátého transportu SNB ze svého obvodu dodala ještě 380 osob.²¹⁴

VI. transport ze dne 8. května 1946 č. 34059²¹⁵

OSÚ v Plzni naplánovala další odjezd německého obyvatelstva z Tachova do odsunu podle fonogramu ministerstva vnitra ze dne 17. dubna. V ten samý den odeslala OSÚ zprávu OSK do Tachova, nicméně datum potvrzení, kdy zpráva OSK a SNB v Tachově došla je až 27. dubna 1946. Jako další termín byl vybrán 8. květen 1946.²¹⁶ Odsunové středisko v Tachově si dne 29. dubna 1946 vyžádalo u Finančního inspektorátu v Jalovém Dvoře asistenci k odbavení šestého transportu Němců pro dny 3., 4., a 6. května.²¹⁷ Z celkem 1200 osob se v transportu nacházelo 576 žen, 320 dětí a 315 mužů. Němci byli do střediska soustředováni po tři dny od 3. května. Dne 7. května obdrželi výplatu 1000 říšských marek na osobu, stejně tak si každý mohl vzít zavazadla o váze 70 kg. Vlaková souprava měla svůj cíl opět v americké okupační zóně.²¹⁸ Velitelství SNB v Tachově

²¹⁰ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²¹¹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²¹² SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 24. 4. 1946

²¹³ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²¹⁴ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²¹⁵ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²¹⁶ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 17. 4. 1946.

²¹⁷ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSK ze dne 29. 4. 1946.

²¹⁸ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

do transportu zařadilo ze svého obvodu celkem 341 osob, ze samotného města Tachova se jednalo o 282 lidí, další pocházeli z Wittingreithu a Schönbrunnu.²¹⁹

VII. transport ze dne 17. května 1946 č. 34070²²⁰

Soustředění Němců do sběrného střediska v Tachově pro tento transport probíhalo ve dnech 13.–14. května. Pro transfer úřady určily celkem 1200 osob, z čehož bylo 548 žen, 350 dětí a 302 mužů. Po obvyklých nutných opatřeních jako například odvěšvení a ošetření pudrem DDT byli všichni připraveni k transportu. Nicméně v tomto případě se suma vyplácena jednotlivým osobám snížila na 500 říšských marek, ty jim celní správa vyplatila 16. května. Váha maximálního možného množství zavazadel zůstala ale nezměněná na 70 kg. Odsunutí Němci mířili do amerického pásma.²²¹ Ačkoliv pracovníci nádraží připravili vlakovou soupravu k odjezdu již 17. května ráno, vypravena byla až 18. května ve 2:30 hodin. Do Schirndingu dorazila před 11 hodin téhož dne.²²²

VIII. transport ze dne 28. května 1946 č. 34082²²³

Pro tento transport velitelství SNB dodalo ze svého obvodu 473 osob a to z Tachova, Lomu, Oldřichova, Pernolce, Velkého Rapotína, Dlouhého Újezda, Schönbrunnu a taktéž z Mýta. Transfer měl jako cílovou stanici opět Schirnding v americké okupační zóně.²²⁴ K soustředění Němců do střediska úřady vyčlenily tři dny od 23. května. Ve stejném termínu probíhala také celní kontrola finanční stráže z Jalového Dvora, Němcům následně vyplatila 500 říšských marek na osobu. Zkontrolovaly se také zavazadla, u nichž stále platila jako horní mez 70 kg na osobu. Do odsunu nyní spadalo 1200 osob, přičemž se jednalo o 575 žen, 324 mužů a 301 dětí.²²⁵

IX. transport ze dne 2. června 1946 č. 34087²²⁶

Do devátého transportu vypravovaného z Tachova úřady zařadily 1200 osob, jednalo se o 543 žen, 336 dětí a 321 mužů, jejich shromáždění ve sběrném středisku se událo

²¹⁹ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²²⁰ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²²¹ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²²² SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 10. 5. 1946.

²²³ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²²⁴ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221 Důležité události.

²²⁵ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²²⁶ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

ve dnech 29.–31. května. Okamžitě došlo k jejich ošetření pudrem DDT, stejně tak k celní kontrole, při níž 1. června shromáždění Němci obdrželi 500 říšských marek na osobu. Hranice pro počet zavazadel zůstala nezměněna na 70 kg.²²⁷ Velitelství SNB do transportu dodalo 434 osob, 224 jich pocházelo z Tachova, další například z Dlouhého Újezda, Pernolce, Velkého Rapotína, Mýta a Schönbrunnu. Transfer směřoval do amerického okupačního pásma.²²⁸ První část vlakové soupravy se vydala na cestu 3. června ještě v nočních hodinách, druhá část ji následovala záhy ve 2:30 hodin. Společně tyto části pokračovaly z Plané u Mariánských Lázní, v brzkých ranních hodinách dorazil transfer do Chebu, v 10:20 hodin odjel směrem do Schirndingu, kam dorazil 15 minut pře 11. hodinou dopoledne.²²⁹

X. transport ze dne 9. června 1946 č. 34098²³⁰

Tento transport čítal opět 1200 osob, jejich shromažďování ve sběrném středisku probíhalo ve dnech 4., 5. a 6. června. Po nutných vstupních kontrolách celní správa překročila 8. června k výplatě sumy 500 říšských marek na osobu pro každého internovaného Němce.²³¹ Do transportu velitelství stanice SNB v Tachově dodala ze svého obvodu celkem 404 osob, ze samotného Tachova 199 lidí. Vlaková souprava mířila do amerického okupačního pásma.²³² Zaměstnanci tachovského nádraží ji přistavili 9. června, první část soupravy vyjela následující den ve 2:30 hodin, druhá brzy po ní ve 3:30 hodin ráno. Z Plané u Mariánských Lázní vyrazila již celá souprava najednou do Chebu, odkud odjela do Schirndingu ve 13:10 hodin, do cíle dorazila již ve 13:35 hodin.²³³

XI. transport ze dne 17. června 1946 č. 34108²³⁴

Shromažďování Němců pro v pořadí jedenáctý transport probíhalo ve dnech 12.–14. června. Transport byl sestaven z celkem 1200 osob, většinu tvořily opět ženy, nacházelo se jich zde 590, dále pak 310 dětí a 300 mužů. Opět každý Němec obdržel 500

²²⁷ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²²⁸ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²²⁹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 31. 5. 1946.

²³⁰ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²³¹ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²³² ABS Kanice, Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²³³ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 1. 6. 1946.

²³⁴ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

říšských marek ze svých uložených cenných papírů či dalších hodnotných věcí, které celní správa z Jalového Dvora vyplatila 15. června. Němci zařazení do transportu si s sebou mohli vzít zavazadla o váze 70 kg, nicméně v mnoha případech docházelo k překračování této maximální hodnoty.²³⁵ Transfer byl z tachovského nádraží opět vypraven ve dvou etapách, které se spojily záhy na nádraží v Plané u Mariánských Lázní. Následně z Chebu transport vyrazil v 10:20 do americké okupační zóny, do cíle dorazil v 10:45 hodin.²³⁶ Z místního tachovského obvodu SNB bylo k odsunu dopraveno 327 osob, 291 z nich pocházelo z Tachova, další pak z Dlouhého Újezda.²³⁷

XII. transport ze dne 24. června 1946 č. 34117²³⁸

Transport čítal 1200 osob, jejich shromáždění do sběrného střediska začalo 19. června a dále pokračovalo do 21. června. Do střediska se tehdy soustředilo 554 žen, 331 dětí a 315 mužů. Každému celní správa vyplatila 23. června 500 říšských marek, byli ošetřeni zásypem DDT.²³⁹ Transfer byl určen opět do amerického okupačního pásma. Vlakovou soupravu železniční personál vypravil rovněž nadvakrát. Podle cestovního rozvrhu naplánovala OSÚ v Plzni odjezd z Tachova na 1:13 a 2:30 hodin 25. června. Do cíle dorazila 25. června v 10:45 hodin.²⁴⁰

XIII. transport ze dne 28. června 1946 č. 34125²⁴¹

V transportu se nacházelo 1200 osob, sestával se z 590 žen, 320 dětí a 290 mužů. Shromažďovali se do sběrného střediska v termínu od 25. června až do 28. června. Opět musela být stejně jako v ostatních případech dodržena všechna nařízení týkající se odvěšení a celní kontroly, která taktéž vyplatila 27. června všem shromážděným sumu 500 říšských marek.²⁴² Velitelství stanice SNB v Tachově ještě dodalo pro odsun 1010 osob, 922 z nich původem z Tachova, 4 z Lomu u Tachova, 37 z Dlouhého Újezda

²³⁵ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²³⁶ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 14. června 1946.

²³⁷ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²³⁸ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²³⁹ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

²⁴⁰ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 15. června 1946

²⁴¹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁴² NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

a 47 z Schönbrunnu. Tito Němci byli následně odsunuti do Američany okupované části Německa.²⁴³

XIV. transport ze dne 3. července 1946 č. 34135²⁴⁴

Úřady zaplnily transport opět 1200 osobami, jednalo se 563 žen, 335 dětí a 302 mužů. Jejich soustředění do střediska probíhalo ve dnech 29. června–2. července. Ve stejnou dobu museli všichni podstoupit ošetření pudrem DDT, kontrolu zavazadel a nakonec jim celní správa vydala 500 říšských marek na osobu.²⁴⁵ Na základě cestovního rozvrhu ze dne 22. června 1946 vytvořila OSÚ v Plzni pro tento transport následující harmonogram: „[...] bude vlaková souprava pro odsun Němců přisunuta na nádraží v Tachově dne 3. července 1946 v 5.00 hodin. Odjezd dne 4/7 1946 v 3:49 hod., příjezd do Chebu v 5.58 hod., odjezd v 10.20 hod., příjezd do Schirndingu v 10:45 hod.“²⁴⁶

XV. transport ze dne 10. července 1946 č. 34153²⁴⁷

Transport se skládal z 1200 osob. Jejich shromažďování proběhlo během tří dnů od 5. do 7. července. Nacházelo se zde 577 žen, poprvé také více mužů než dětí. Mužů zde bylo 318, zatímco dětí 305.²⁴⁸ V 5:00 hodin ráno 10. července nádražní personál přistavil vlakovou soupravu pro tento transport, opětovně byla rozdělena a vyrazila ve dvou fázích v nočních hodinách 11. července do Plané u Mariánských Lázní. Společný odjezd následoval v 3:49, do Chebu se vlak dostal před 6:00 a příjezd do Schirndingu se uvedl v 10:45 hodin.²⁴⁹

Následující transport měl z Tachova odjet 17. července 1946. Podle plánu OSÚ v Plzni s datem 4. července 1946 měla být vlaková souprava připravena na cestu 17. července v 8:00 hodin. Odjezd se plánoval ve dvou etapách, přičemž společně měly obě části vlaku dorazit do Chebu před 6:00 hodinou ranní dne 18. července. Do cíle v Schirndingu se měli Němci dostat v 10:45.²⁵⁰ Nicméně OSÚ v Plzni vydala příkaz o jeho zrušení. OSÚ předala do Tachova fonogram ministerstva vnitra ze dne 9. července, v němž je jako důvod zrušení naplánovaného transferu uvedeno snížení počtu transportů

²⁴³ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²⁴⁴ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁴⁵ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

²⁴⁶ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 25. 6. 1946.

²⁴⁷ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁴⁸ NA Praha, MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

²⁴⁹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, 2, Zpráva OSÚ ze dne 3. 7. 1946.

²⁵⁰ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 4. 7. 1946.

přijímaných Američany v jejich okupační zóně. Z původních šesti transportů denně se americká správa v Německu rozhodla přijímat o dva transporty méně. Zrušil se tak ještě transport z Chodové Plané, který měl odjet 14. července.²⁵¹

XVI. transport ze dne 22. července 1946 č. 34175²⁵²

V šestnáctém transportu vypraveném z tachovského nádraží se stejně jako ve většině případů nacházelo opět 1200 osob. Jednalo se o 581 žen, 335 dětí a 284 mužů. Jejich shromažďování probíhalo ve dnech 18. a 19. července. Po provedení všech potřebných předpisů obdržela každá osoba 500 říšských marek.²⁵³ Podle plánu OSÚ v Plzni železnice připravila vlakovou soupravu pro transport 22. července v 5:00 hodin ráno, odjezd první části soupravy byl povolen k 23. červenci v 1:13 hodin, druhá ji následovala ve 2:40 hodin. Společně pak soupravy do Chebu vyrazily z Plané u Mariánských Lázní. Do Chebu se vlak dostal po půl 6 ráno. Cílem transportu byla opět okupační zóna Spojených států amerických, kam vlak dorazil tentýž den 15 minut před 11 hodinou.²⁵⁴

XVII. transport ze dne 28. července 1946 č. 34183²⁵⁵

OSÚ v Plzni 19. července odeslala ONV v Tachově plán k sedmnáctému transportu 28. července. Tento vlak na cestu do Schirndingu stál na nádraží připraven 28. července v 18:00 hodin. Železniční personál odeslal první část transportu do Plané u Mariánských Lázní v 1:13 hodin 29. července, druhá část soupravy přišla na řadu ve 2:30. Do Chebu Němci dorazili minutu před šestou hodinou ranní, odjezd se naplánoval na 10:20 hodin. Pro odsunované cesta poté skončila v 10:45 hodin, kdy dorazili do americké okupační zóny v Bavorsku.²⁵⁶ Z vlakové soupravy zde vystoupilo 1200 osob, z toho 541 žen, 345 dětí a 314 mužů. Do sběrného střediska Němci přicházeli v rozmezí od 24. do 27. července. Je zaznamenán případ Marie Holanové, která ke dni 28. července žádala o dobrovolný odsun tímto transportem. Marie Holanová ve svém vysvětlení úřadům uvedla, že ačkoli je českého původu, rozhodla se bez jakéhokoli nátlaku opustit Československou republiku prostřednictvím nejbližšího plánovaného transportu. Jednala tak proto, aby mohla do Německa následovat svého manžela, který je Němec.²⁵⁷

²⁵¹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 9. 7. 1946.

²⁵² SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁵³ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

²⁵⁴ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 12. 7. 1946.

²⁵⁵ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁵⁶ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 19. 7. 1946.

²⁵⁷ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

XVIII. transport ze dne 20. srpna 1946 č. 34222/669²⁵⁸

Osmnáctý transport je vůbec prvním transportem vypraveným do sovětské sféry vlivu v Německu. Transporty do sovětské okupační zóny byly naplánovány již od 1. srpna 1946. Dne 19. července 1946 Oblastní osidlovací úřadovna v Plzni zaslala zprávu ONV v Tachově s tím, že na základě záznamu zprávy ministra vnitra ze 17. července se zamýšlí odsunout do ruské zóny 1200–1220 osob. A sice již 1. srpna a dále ve dnech 5., 9., 16., 20., 25. a 29. srpna.²⁵⁹ Ihned následující den zaslala OSÚ v Plzni svou další zprávu k tomuto problému, v níž ale transporty z Tachova, které se měly vypravit 5., 16. a 29. srpna ruší. Zrušené transporty místo Tachova provedl ONV Planá u Mariánských Lázní, což ale neznamenovalo, že by se počet odsunutých osob z Tachova měl změnit. Mělo být vypraveno méně transferů, nicméně stále o kapacitě 1200–1220 osob. Stejný počet osob měl za úkol odsunout ONV v Plané ze sběrných táborů v Chodové Plané v celkem osmi vypravených transportech.²⁶⁰

V tomto případě se jednalo o početnější transfer než předcházející, bylo sem zařazeno 1220 osob, z toho za hranice odcházelo 600 žen. Poprvé se také jednalo o větší zastoupení mužů než dětí. Transfer se týkal 349 mužů a 271 dětí. Jejich shromažďování do sběrného střediska probíhalo ve dnech 16.–18. srpna. V těchto dnech se zde shromážděné osoby podrobily ošetření DDT a celní kontrole finanční stráže z Jalového Dvora a 19. srpna jim předala obnos 500 říšských marek na osobu. Zavazadla v tomto případě mohla dosahovat maximální váhy také 70kg.²⁶¹ Tachovská SNB do tohoto transportu zařadila ze svého obvodu 519 lidí, jednalo se o 506 osob z Tachova, další čtyři lidé z Oldřichova, jiné 4 osoby pocházely z Mýta a 5 osob z Dlouhého Újezda.²⁶²

Dne 10. srpna OSÚ v Plzni odeslala do Tachova plán cesty transportu. Již v 8:00 hodin 20. srpna měl železniční personál za úkol přistavit na nádraží vlakovou soupravu určenou pro odsun Němců, vypravena byla neobvykle v porovnání s předešlými transfery. Z nádraží odjela již tentýž den ve večerních hodinách. Nicméně poté, co dorazila do Plané u Mariánských Lázní, nepokračovala dál. Vlak na místním nádraží zůstal stát a v cestě pokračoval až krátce po půlnoci na 21. srpna. Transport čekala až do Chebu stejná trasa, stejně jako ty, které mířili do americké okupační zóny. V Chebu

²⁵⁸ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁵⁹ SOKA Tachov, fond ONV Tachov VIII/8, karton 2, Výnos Oblastní osidlovací úřadovny v Plzni Č. j. 4154/35a/H-46 Odsun Němců do ruského okupačního pásma v měsíci srpnu 1946.

²⁶⁰ SOKA Tachov, fond ONV Tachov VIII/8, karton 2, Výnos Oblastní osidlovací úřadovny v Plzni Č. j. 4025/35a/H-46 Změny v termínech pro odsun Němců do ruského okupačního pásma v srpnu 1946.

²⁶¹ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

²⁶² ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221.

ale vlak nabral jiný směr, pokračoval na Františkovy Lázně, Vojtanov a Plesnou až do Brambachu. Příjezd se zaznamenal 21. srpna ve 13:55hodin.²⁶³

XIX. transport ze dne 29. srpna 1946 č. 34244/693²⁶⁴

Stejně jako předchozí transport zamířil i tento do sovětského okupačního pásma. Odsunuto v něm bylo 1220 osob, přičemž největší zastoupení měly stejně jako ve všech předešlých případech ženy, jednalo se o 568 žen. Spolu s nimi úřady do transportu zařadily 322 dětí a 330 mužů. Němci se ve sběrném středisku shromáždili během čtyř dnů od 24. do 28. srpna. V tomto termínu také podstoupili lékařské ošetření, lékaři také aplikovali DDT a následně se mohlo přikročit k celní kontrole. Finanční stráž poté vyplatila 28. srpna každému jednotlivci 500 říšských marek.²⁶⁵ SNB v Tachově do transportu dodala 240 osob, 95 z nich pocházelo přímo z města Tachova.²⁶⁶

OSÚ v Plzni 19. srpna 1946 odeslala Okresnímu velitelství SNB v Tachově a tamnímu národnímu výboru zprávu o plánu pro devatenáctý transport. V odpoledních hodinách 29. srpna zaměstnanci tachovského nádraží měli připravit železniční vagony pro transport německého obyvatelstva do zóny obsazené Sověty. Ten se zahájil ještě v tento den večer ve 22:20 hodin, pozastavil se ještě v Plané u Mariánských Lázní, příjezd do Plané určila SOÚ ve 22:55. Odtud podle plánu měl transport pokračovat až 17 minut po půlnoci na 30. srpna. Vlak směřoval stejně jako ve všech případech na Cheb, odtud ale pokračoval na Františkovy Lázně a svou cestu ukončil v Brambachu pět minut před 14 hodinou.²⁶⁷

XX. transport ze dne 3. září 1946 č. 34247/705²⁶⁸

OSÚ v Plzni zaslala rozhodnutí o vypravení transportů pro měsíc září ONV v Tachově již dne 21. srpna. Vykonala tak na základě fonogramu ministerstva vnitra z předchozího dne. Harmonogram byl sestaven pro dny 3., 12., a 17. září 1946.²⁶⁹ Němci se pro v pořadí již dvacátý transport z Tachova shromažďovali do sběrného střediska od 30. srpna. Transport čítal 1220 osob. Středisko do něj zařadilo 548 žen, 389 mužů a 283 dětí.²⁷⁰

²⁶³ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 10. 8. 1946.

²⁶⁴ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁶⁵ NA Praha, MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135.

²⁶⁶ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²⁶⁷ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 19. 8. 1946.

²⁶⁸ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁶⁹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ č. j. 4801/35a/H-46 ze dne 21. 8. 1946.

²⁷⁰ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

Z obvodu tachovského velitelství SNB se do transferu zařadilo pouze šest osob z Tachova.²⁷¹ Po potřebných krocích v oblasti zdravotního ošetření a celní kontroly, kdy celní správa pro každého jednotlivce uvolnila 500 říšských marek, mohli být Němci odsunuti. Železniční vagony Stály na nádraží nachystané 3. září v poledne. V tento den večer, brzy po 22 hodině Transport s Němci opustil tachovské nádraží. Pozastaven byl opět v Plané, transfer se zahájil znovu až další den 4. září nedlouho po půlnoci. Cílem se stalo město Brambach v sovětské zóně.²⁷²

XXI. transport ze dne 6. září 1946 č. 34254/714²⁷³

Součet osob zařazených do dvacátého prvního transportu se lišil od předchozích. Úřady pro odsun v tomto případě vybraly 1219 osob, ty představovalo 552 žen, 374 mužů a 293 dětí. Do sběrného střediska Němci přicházeli od 4. září, jejich shromažďování pro transfer skončilo následující den. V tomto případě došlo k dodatečné opravě ve jmenném seznamu odsouvaných Němců, podle původního plánu mělo být v transportu skutečně plných 1220 osob. Celní správa jim vydala 500 říšských marek na osobu. Zavazadla, která si s sebou mohli vzít, mohla dosáhnout maximální váhy 70kg.²⁷⁴ Jelikož v soupisu osob nacházejících se v nemocničním voze je uvedeno 9 jmen a v ostatních vagónech počet odpovídá plnému obsazení, lze se domnívat, že seznam úřední zástupci opravili z důvodu neschopnosti cesty jedné osoby z původně zahrnutých do plánu odsunu. Dalším důvodem proč byla tato jedna osoba z transportu vyňata, pak mohlo představovat opravené zařazení do nové kategorie nemocných. Jak již bylo uvedeno, například v případě duševní nemoci úředníci vyjmuli osobu z běžného odsunu, aby ji následně zařadili do speciálního transferu spolu s dalšími stejně nemocnými. Vlak mířil do sovětské okupační zóny, po přerušení v Plané u Mariánských Lázní pokračoval opět do Chebu a do Brambachu dorazil 7. září v 13:55 hodin.²⁷⁵

XXII. transport ze dne 12. září 1946 č.34263/729²⁷⁶

Také dvacátý druhý transport byl určený do sovětského okupačního území. Úřady pro něj vybraly 1220 osob, to znamenalo 550 žen, 371 mužů a 299 dětí. Do sběrného střediska

²⁷¹ ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

²⁷² SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 27. 8. 1946.

²⁷³ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁷⁴ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

²⁷⁵ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 29. 8. 1946.

²⁷⁶ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

přicházeli v termínu 8.–10. září. Všichni Němci obdrželi 11. září 500 říšských marek na osobu, samozřejmě proběhlo také zdravotní ošetření všech příchozích. Předepsaná maximální váha zavazadel činila 70kg, je uvedeno, že ve většině případů se toto maximum nepatrně přesáhlo.²⁷⁷ Podle cestovního rozvrhu ze dne 2. září plánovala OSÚ v Plzni harmonogram transportu pro datum 12. září následovně: „[...] bude vlaková souprava pro odsun Němců přisunuta na nádraží Tachov dne 12/9 1946 v 8.00 hodin. Odjezd dne 12. září 1946 v 22.20 a v 22.55 do Plané u M. L., odkud odjezd dne 13/9 1946 v 0.17 hodin přes Cheb, Tršnici, Frant. Lázně, Vojtanov, Plesnou do Brambachu, kam přijíždí dne 13/9 1946 v 13.55 hodin.“²⁷⁸

XXIII. transport ze dne 17. září 1946 č. 34269/741²⁷⁹

Vlakový transport v pořadí dvacátý třetí se týkal 1219 osob, které se shromažďovaly do sběrného střediska ve dnech 13.–15. září. V transportu počtem převažovaly ženy, kterých sem bylo zařazeno 525, dále pak 381 mužů a 313 dětí. Všichni Němci sem zařazení se podrobili všem potřebným předpisům, aby poté 16. září dostali vyplaceno 500 říšských marek. V zápisu o transportu je uvedena poznámka, že v několika případech došlo k nepatrnému překročení maximální možné váhy zavazadel 70kg.²⁸⁰ OSÚ v Plzni 13. září odeslala plán pro transfer na základě cestovního rozvrhu ze dne 7. září. 17. září v 8:00 již stála na vlakovém nádraží připravena souprava 40 vozů. První část transferu vyrazila do Plané ve 22:20, druhá ji následovala ještě před 23. hodinou. Krátce po půlnoci 18. září vlaková souprava pokračovala směrem na Cheb. Do Brambachu v sovětské okupační zóně dorazila pět minut před 14. hodinou odpoledne.²⁸¹

XXIV. transport ze dne 4. října 1946

V tomto případě se jednalo o zcela netypický transport. Jeho cílovou stanicí představovala sovětská okupační zóna. 4. října se ale vlaková souprava pod číslem 34016 vydala směr Plzeň. Transport výjimečně před odesláním do Německa odbočil do plzeňského sběrného střediska Karlov. Pravděpodobně se tak stalo kvůli malé obsazenosti. Každý transport dosud vypravený se kapacitně pohyboval kolem 1200–1220 osob. Dochoval se ale jmenný seznam osob z Tachova zařazených do dvacátého čtvrtého

²⁷⁷ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

²⁷⁸ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 5. 9. 1946

²⁷⁹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁸⁰ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

²⁸¹ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, 2, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 13. 9. 1946.

transportu. Lze z něj vyčíst, že celkem 240 osob, z toho 15 dětí bylo zařazeno do transportu 4. října z Tachova situovaných v osmi vagonech s čísly 10–17.²⁸² Pro vypravení vlakové soupravy se ale zřejmě jednalo o malý počet osob, pro které nebylo možné vypravit speciálně samostatný vlak. Proto se tyto osoby připojily k těm, které úřady potřebovaly odsunout do stejné zóny z Karlova. Opět se ale otevírá otázka, zda se Němci z Karlova již kapacitně nevešli do jiného předešlého transportu a proto mohli být sloučeni s tachovskými, zda dřívější transport mířil do jiného okupačního pásma, než měli určené oni, či zda se rozhodli na poslední chvíli odejít do jiného. Existuje řada dalších možností, tato otázka ale již nelze zodpovědět. Tento vlakový transport z Plzně odjel do sovětské zóny až 8. října 1946.²⁸³

Převoz Němců z Karlova na plzeňské nádraží k odsunu započal 8. října v 16:15 hodin. Ve 21:35 transport převzal vojenský doprovod transportu pod dohledem majora Salzmann. Soupravu středisko v Karlově odeslalo z Plzně pod číslem transportu 34281/750. Transport se skládal z celkem 1220 osob. 560 lidí do transportu nastoupilo v Plzni do 18 železničních vozů, zbylých 660 ve 22 v Chodové Plané, kde se připojil druhý díl soupravy o 22 vagonech.²⁸⁴

XXV. transport ze dne 10. října 1946 č. 34283²⁸⁵

Poslední transport z Tachova zahrnoval 1200 osob, jejich shromažďování bylo naplánováno na dny 4.–7. října. Pro odsun se vybralo 533 žen, 401 mužů a 266 dětí. Postup po jejich příchodu do střediska se shodoval s předešlými, celní úřad pak Němcům vydal 500 říšských marek na osobu.²⁸⁶ Nejednalo se o většinové zastoupení osob z jedné obce. Z jmenného seznamu Němců lze vyčíst, že pro poslední odsun z tachovského nádraží sice jisté MSK vyčlenily více osob než jiné, jako tomu bylo v případě obce Labuť, ale transport byl velmi různorodý. Nacházelo se zde 1200 osob z celkem 42 obcí okresu. Většina osob uvedla do sloupce pro cíl odsunu Bavorsko, Weiden či Schwambach. V tomto transportu úřady Němcům zabavily 7881 Kčs. Jak uvádí zpráva

²⁸² Zůstaly zachovány jmenné seznamy osob, které mají být odsunuty z jednotlivých vesnic. Transport z Tachova tedy tvořili lidé z jedné části okresu, ale byli do sběrného střediska shromážděni z více jeho koutů. MSK do odsunu zařadily osoby ze Schönwaldu, Písařova Vesce, Bažantova, Čečkovic, Rozvadova, Úšavy, Svaté Kateřiny, Milířů, Starého Sedla, Boru, Bonětic, Skviřina, Bohuslavy, Bernartic, Vysočan a Boječnice.

²⁸³ SOKA, fond ONV TC, karton 6, Seznam osob k transportu 4. 10. 1946.

²⁸⁴ Státní oblastní archiv Plzeň, fond Pracovní a sběrné středisko Karlov I, karton 30, Zápis o transportu 8. 10. 1946.

²⁸⁵ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4.

²⁸⁶ NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8135, Zápis.

odsunového střediska z 11. října, část financí se musela investovat do výdajů na léky, nicméně středisku v držbě i přesto zůstalo 7504 Kč, které mělo obratem předat pobočce Fondu národní obnovy v Plzni.²⁸⁷ Vlaková souprava stála připravena na nádraží v Tachově 10. října v poledne. Následně zamířila v 22:20 hodin do Plané, dále pak Cheb, její konečnou stanicí se stalo město Wiessau v americké okupační zóně, kam se plánoval příjezd 11. října v 8:55 hodin.²⁸⁸

Sběrné středisko v Tachově naplánovala ještě v pořadí dvacátý šestý transport pro 183 osob, ten ale již nebyl zrealizován. Podle zprávy OSÚ v Plzni ze dne 19. září 1946, mělo dojít v měsíci říjnu k dvěma transportům, a sice 10. a 28. října do americké okupační zóny, přičemž upozorňovala, aby příslušné orgány nezapomínaly na možnost zařazení do transportu až 20 ležících nemocných. V dalším bodě apelovala na dokončení odsunu Němců do sovětské okupační zóny. Do tohoto pásma odeslala jeden transport v říjnu 1946 ještě střediska v Plzni-Karlově, Železné Rudě a Holýšově. Všechny Němce, které sem ještě potřeboval tachovský ONV odsunout, měl co nejdříve převést do těchto středisek. OSÚ v Plzni do Tachova odeslala ale 10. října zprávu o zrušení transportu plánovaného na 28. října, stejně tak se musel zrušit transport Němců ze Stříbra plánovaný k datu 24. října. Stalo se tak proto, že Američané snížili počet přejímaných transportů s Němci ve své zóně.²⁸⁹

4.2 Transporty s německými antifašisty

Němečtí antifašisté se stali pro poválečnou československou vládu problémem. Ačkoli její představitelé veřejně prohlašovali, že československá vláda a stejně tak československý národ ocení jejich věrnost v dobách nacistického útlaku, brzy po osvobození se situace začala vyvíjet odlišně. Vláda nakonec požadovala, aby z území republiky odešlo co nejvíce Němců, jak jen to bude možné. Přesto, že se tedy němečtí komunisté a sociální demokraté s nadějemi zapojili do „očišťování pohraničí“²⁹⁰ a do pátrání po nacistických funkcionářích, přední vládní kruhy se k nim nakonec otočily zády. Němečtí antifašisté se stávali členy správních komisí či národních výborů, stejně tak se zakládaly organizace *Deutsche Antifaschisten*. Lidé pracovali na budování nového státu a potírání přeživších nacistických živlů, ale protiněmecké nálady zapříčinily snahu

²⁸⁷ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 6, Seznam osob k transportu 10. 10. 1946.

²⁸⁸ SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva OSÚ ze dne 5. 10. 1946.

²⁸⁹ SOKA, fond ONV TC, karton 6, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 19. 9. 1946, Zpráva OSÚ v Plzni ze dne 10. 10. 1946.

²⁹⁰ KAPLAN, s. 156.

o odsun Němců bez rozdílu. Antifašistické organizace tak přestaly být chápány jako další politická síla, ale začaly se využívat jako zastřešující organizace pro odsun jejich členů za hranice.²⁹¹

Již bylo popsáno, že kritérium pro uznání Němce za antifašistu nebylo jednoduché. Nakonec jich ministerstvo vnitra uznalo 146 632²⁹² a politické strany se rozhodly pro jejich vysídlení. *„Národní socialisté od počátku nedělali příliš rozdíl mezi antifašistickými a ostatními Němci, neboť požadovali odsun všech. Sociální demokraté vystupovali na obranu antifašistů, ale i u nich byl tento postoj postupně potlačen záměrem oficiální politiky zbavit se Němců. Po Postupimské konferenci už doporučovali vystěhování antifašistů. Obdobně tomu bylo i s komunisty. [...] již 4. června komunistické vedení schválilo Slánského návrh: ‚Žádní členové z řad Němců nebudou přijímáni, u těch, kteří již byli přijati, bude členství zrušeno. U starých členů se přezkoumá jejich chování za šest let okupace. Nedostanou žádné potvrzení, že jsou členové strany.‘ Těm německým komunistům, kteří dosud byli v Londýně nebo v Moskvě, doporučilo, aby se nevraceli domů, ale šli do Německa či Rakouska [...].“²⁹³*

Docházelo k případům, kdy lidé museli dokazovat svou nevinu v řadě nařčení ze zrady republiky či kolaborantství s nacisty nebo znesnadňování poválečné reorganizace. Příkladem je z okresu Tachov vybrán případ zemědělce Josefa Rennera z Malovic u Boru. Okresní vyšetřovací komise v Tachově s ním zahájila šetření ve věci podezření z bránění novému osidlování. V protokolu komise ze dne 7. listopadu 1945 vypovídal, že působil jako člen sociálních demokratů, a do Sudetoněmecké strany vstoupil v roce 1938 pod nátlakem Josefa Ziegelschmieda, který se tou dobou nacházel v internační vazbě. Učinil tak proto, že se mimo jiné také stýkal s komunisty. K datu 1. prosince 1938 obdržel členství ve straně NSADP, nicméně se obhajoval tím, že ani v jedné straně nezastával sebemenší funkci. Jelikož tento rolník navštívil úřad guvernéra v Tachově, aby zjistil, zda jsou Češi oprávněni k zabírání hospodářských budov, došlo k jeho zatčení. Josefa Rennera i přes jeho výpověď, v níž se shledal vinným pouze v tom směru, že se dotazoval u amerických úřadů, a nikoli československých, převezli do tachovského pracovního tábora. Podle trestního nálezu OSK ze dne 10. ledna 1946 byl Josef Renner shledán vinným pro znesnadňování osidlovací akce podle dekretu prezidenta republiky

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Tamtéž.

²⁹³ Tamtéž, s. 157.

z 21. června 1945 č. 12 Sb. Renner byl potrestán vězením v délce trvání čtrnáct dní.²⁹⁴ Takovýchto udání a následných prošetřování bylo několik, ať již oprávněných či nikoli. Nejednalo se pouze o prokázané německé antifašisty, ale také obyčejné občany, kteří se nyní ocitli pod drobnohledem úřadů a stejně tak svých spoluobčanů. Dochovaly se mnohé žádosti příbuzných osob a dalších lidí, kteří se snažili zadržené osoby vymanit z moci pracovních táborů.

Němci oficiálně uznání úřady za antifašisty mohli po konci druhé světové války dobrovolně zažádat o odsun do Německa. S Američany československá strana domluvila transporty v rámci operace Ullmann na říjen 1946. Do americké okupační zóny odešla většina členů sociální demokracie.²⁹⁵ Jejich totožnost musela být důkladně prověřena. Sociálně demokratická strana vytvořila pro tento záměr jmenný seznam svých členů. Stejně tak mohli podat žádost o emigraci komunisté. Původní plán vypadal tak, že se měla vytvořit jedna ústřední komise pro organizaci odsunu německých antifašistů, ve výsledku se ale každá strana zvláště starala o své členy. Při sociální demokracii se vytvořilo oddělení Socialistické vysídlování antifašistů. Komunistická strana dala vzniknout pohraničnímu oddělení při sekretariátu strany. V okresních městech se dále zakládaly kanceláře německých antifašistů, zvané *Antifa*.²⁹⁶ Ve státním okresním archivu Tachov lze vyhledat záznamy o čtyřech auto-transportech a dvou vlakových transportech německých antifašistů. Tyto všechny transfery se odehrály v měsíci říjnu. Nicméně dne 23. srpna 1946 zaslala pobočka Národní banky československé v Chebu do Tachova žádost, aby odsunové středisko rozepsalo, kolik transportů se prozatím z okresu vypravilo, a to z toho důvodu, aby včas mohla banka ohlásit své dispozice pro přiděl marek.²⁹⁷ V odpovědi ze dne 31. srpna je zaznamenán ještě jeden vypravený transport se 130 antifašisty, blíže však není rozpracován.²⁹⁸

I. automobilový transport německých antifašistů ze dne 21. října 1946

Úřední záznam o plánovaném automobilovém transportu bývalých sociálních demokratů z Tachova se datuje ke dni 19. října 1946. V tento den úřady připravily protokol

²⁹⁴ SOkA Tachov, III/8, Protokol, Trestní nález.

²⁹⁵ SOkA, fond ONV TC, VIII/8, karton 8, Seznamy osob.

²⁹⁶ KAPLAN, s. 157.

²⁹⁷ SOkA Tachov, ONV TC, VIII/8, karton 2, Žádost Národní banky československé, filiálka v Chebu ze dne 23. 8. 1946.

²⁹⁸ SOkA Tachov, ONV TC, VIII/8, karton 2, Zpráva odsunového střediska v Tachově ze dne 31. srpna 1946.

s podrobným plánem příprav pro transfer, pro nějž vyčlenily dvanáct automobilů. Stejně jako tomu bylo v případě transportů s ostatním německým obyvatelstvem, také v tomto protokolu muselo oficiálně dojít k potvrzení splnění úředních předpisů. Tachovská správa potvrdila, že Němci, jichž se transport týká, obdrželi na něj včas upozornění a to již k 15. říjnu. Protokol potvrzuje povinnost podstoupení lékařského vyšetření 19. října třemi německými lékaři pod kontrolou ještě českých lékařů. Celní kontrolu převzal Celní úřad v Tachově a provedl ji o den později 20. října. K tomuto datu byl Celní úřad v Tachově povinen odeslat potvrzení o provedení kontroly zavazadel antifašistů zařazených do odsunu nadřízenému Československému celnímu úřadu v Chebu. Stejně tak dostali tyto Němci vyplacenou částku 500 říšských marek. Transfer doprovázely mimo jiné dvě německé ošetřovatelky, které se již zpět do Československa vrátit neměly. Němci si mohli na své potravinové lístky vyprat zásoby na 14 dní a navíc železnou zásobu jídla na tři dny. Kromě obvyklých potravin, které jsou zaznamenány v seznamech transportů s ostatním německým obyvatelstvem, objevuje se zde jedna položka navíc. Odsunuté dostali do svých zásob ještě 10g hrachu na osobu. Děti do šesti let zásobovací personál vybavil dávkou mléka na tři dny. Ze zdravotního osvědčení lze vyčíst, že do transportu bylo zařazeno 38 osob. Jako vedoucího transportu středisko jmenovalo dvaapadesátiletého truhláře Michala Schneidera, trvalým pobytem z Tachova, který je zapsán ve jmenném seznamu pro tento odsun spolu se svou ženou a devatenáctiletou dcerou Annou. Jmenný seznam pro transfer úřady sepsaly 13. září, jednalo se o odsun osob pouze z Tachova. Transport tedy tvořilo celkem 14 rodin, z Tachova odjel 21. října v 8:00 hodin. Všichni zapsaní mají jako cílovou stanici uvedeno Bavorsko.²⁹⁹

II. automobilový transport německých antifašistů ze dne 21. října

V pořadí druhý auto-transport s německými antifašisty odjel z města ještě ten samý den jako první. Zařazeno do něj bylo 32 osob, kteří obdrželi oznámení o odsunu včas již 15. října. Seznam osob je datován ke dni 13. září 1946. Podle lékařského záznamu ošetření DDT všichni dobrovolní vystěhovalci podstoupili rovněž 19. října. Poté jim celní správa 20. října vyplatila 500 říšských marek na osobu. Pro transport středisko připravilo dvanáct automobilů s časem odjezdu také 8:00 hodin ráno 21. října. Vedoucím transportu se stal šedesátiletý účetní Josef Härtl z Tachova. O odsun zažádal se svou rodinou, tedy manželkou a synovo rodinou se třemi dětmi. V případě tohoto transportu nepocházeli

²⁹⁹ SOKA, fond ONV TC, VIII/8, karton 8, Seznam osob I. auto-transportu, Protokol k transportu, Potvrzení Československému celnímu úřadu v Chebu, Zdravotní osvědčení.

všichni odsunutí z Tachova, ve jmenném seznamu je uveden také starší pár manželů z Halže. Všichni ovšem mířili stejně jako v prvním případě do Bavorska.³⁰⁰

III. Automobilový transport německých antifašistů ze dne 23. října 1946

Protokol o transportu sepsaný 15. října datoval další transfer německých antifašistů ke dni 23. října. Vyrozumění obdrželi zařazení Němci 19. října, jejich jmenný seznam pochází také z 13. září. Dne 21. října již podstoupili lékařské vyšetření a poté Celní úřad v Tachově mohl přikročit k vyplacení sumy 500 říšských marek, k čemuž došlo o den později, tehdy také všichni podstoupili ošetření DDT. Do odsunu se nyní dostalo 39 osob, které představovaly 13 rodin. Vedoucím transportu byl určen třicetiletý zámečník Josef Zeidler z Tachova, který z Československa odcházel se svou ženou, rodiči a ještě babičkou. Všichni zařazení do transportu dvanácti automobily si zvolili odsun do Bavorska.³⁰¹

IV. Automobilový transport německých antifašistů ze dne 24. října 1946

Protokol k transportu se datuje ke dni 15. října. Odjezd se plánoval na 8:00 hodin dne 24. října, o čemž byli vybraní Němci informováni 19. října. Po zdravotní prohlídce a ošetření DDT a celní kontrole 23. října si každý od Celního úřadu v Tachově vyzvedl částku 500 říšských marek. Transport čítal 34 lidí, celkem tedy 11 rodin. Transportním vedoucím byl mistr Jan Gerstner z Tachova. Do odsunu se přihlásil s manželkou a rodinou svého syna. Automobily opět mířily do Bavorska.³⁰²

Vlakový transport německých antifašistů – komunistů ze dne 3. října 1946

Vlakový transport s německými komunisty nesl označení 34016. OSÚ v Plzni 1. října potvrdila, že do Tachova nechá následujícího dne přivést pět nákladních vagonů v 12:00 hodin. Transfer pak bude proveden 3. října, odjezd do Plané se plánoval ve 21:40 hodin. Zde se měl sloučit s neúplnými soupravami z Volar a Podbořan. Celá tato souprava tří rozdílných transferů utvořila tedy jeden transport a odjela z Plané v 0:17 hodin 4. října směrem na Cheb. Odtud transport směřoval na Františkovy Lázně, přes Plesnou

³⁰⁰ SOkA, fond ONV TC, VIII/8, karton 8, Seznam osob II. auto-transportu, Protokol k transportu, Potvrzení Československému celnímu úřadu v Chebu, Zdravotní osvědčení.

³⁰¹ SOkA, fond ONV TC, VIII/8, karton 8, Seznam osob III. auto-transportu, Protokol k transportu, Potvrzení Československému celnímu úřadu v Chebu, Zdravotní osvědčení.

³⁰² SOkA, fond ONV TC, VIII/8, karton 8, Seznam osob IV. auto-transportu, Protokol k transportu, Potvrzení Československému celnímu úřadu v Chebu, Zdravotní osvědčení.

do Adorfu v ruském okupačním pásmu.³⁰³ Do transportu se vybralo 34 osob, jednalo se o 14 žen, 16 mužů a 4 děti.³⁰⁴

Vlakový transport německých antifašistů ze dne 31. října 1946

Transfer odjel pod číslem 34021, celkem se v něm nacházelo 300 osob umístěných do 42 vagonů. V oficiálním jmenném seznamu jsou lidé označeni pouze do čísla 298, čísla 299 a 300 dostaly dvě novorozené děti. Vyrozumění o odsunu Němci obdrželi 29. října. Celní úřad Tachov provedl kontrolu zavazadel a následně vyplatil každému jednotlivci 500 říšských marek. Do oddílu cílová stanice ve jmenném seznamu Němců bylo vypsáno opět obecně Bavorsko.³⁰⁵

Karel Kaplan v díle *Pravda o Československu 1945–1948* uvádí, že celkem takto opustilo republiku do poloviny listopadu 1946 na 68 000 německých sociálních demokratů, kteří zamířili do amerického okupačního pásma, přičemž dalších zhruba 5400 bývalých členů strany se uchýlilo do sovětského pásma. Němečtí antifašisté – komunisté zase ve větší míře vyhledávali útočiště v sovětské zóně, odešlo jich sem 49 932. Pouze 300 komunistů se rozhodlo odejít do americké sféry vlivu v Německu. Poté se na území Československa nacházelo asi 23 000 německých antifašistů.³⁰⁶

³⁰³ SOKA, fond ONV TC, VIII/8, karton 8, Zpráva OSÚ v Plzni č. j. 5792/35b/H-46 ze dne 1. 10. 1946.

³⁰⁴ SOKA, fond ONV TC, VIII/8, karton 8, Protokol.

³⁰⁵ SOKA, fond ONV TC, VIII/8, karton 8, Protokol.

³⁰⁶ KAPLAN, s. 158.

5 Vysídlení zaniklé Říšské župy Sudety

5.1 Vylidnění německých vesnic

Po konci druhé světové války a začátku odsunů německého obyvatelstva z československého pohraničí probíhalo v několika vlnách osídlování opuštěných stavení a hospodářství. Noví majitelé přicházeli ať již z vnitrozemí, často ze sousedních či méně vzdálených okresů, nebo se jimi také stávaly osoby z řad reemigrantů, ať se již jednalo o již dříve zmíněné volyňské Čechy nebo osoby přicházející z Francie, Maďarska, Jugoslávie, ale také například Itálie a dalších zemí. Odsun Němců znamenal drastický zásah do struktury osídlení československého pohraničí.³⁰⁷ „*Pro atmosféru v pohraničních oblastech byla tehdy typická směsice apatie německého obyvatelstva unaveného válkou a obav z české odvety.*“³⁰⁸

Celkem československé pohraničí během let 1945–1947 opustily, ať již byly vysídleny nebo uprchly, až na 3 miliony občanů německé národnosti. Vezmou-li se v potaz také uprchlíci a říšští Němci, stoupl se tento počet až k 3,5 milionům osob. Prakticky ihned po vysídlování Němců stát zahájil kampaň propagující osídlování pohraničí. S konfiskovaným majetkem měl právo nakládat Fond národní obnovy při ministerstvu zemědělství, který tuto kampaň vedl společně s Osídlovacím úřadem s cílem udržet život v pohraničí v chodu. Přesto ale zaniklo na sto menších vesnic či osad, které nebyly příliš velkým lákadlem pro nově příchozí zájemce. Ke dni 22. května 1947 se ale v pohraničí nacházelo 1 263 000 novoosídlenců, přičemž nejvíce zde byli zastoupeni lidé pocházející z vnitrozemí republiky, jednalo se o 82,2 %. Slováci směřovali nejvíce do západočeského pohraničí, kde jich působilo 10,7 %. Mezi léty 1947–1953 se stihlo v pohraničí usídlit 1 366 000 osob, což představovalo zhruba polovinu původního počtu zdejších obyvatel.³⁰⁹

Na území okresu Tachov se nacházelo mnoho obcí s majoritním zastoupením Němců ve skladbě obyvatelstva. Na základě rozboru jednoho příkladu obce z okresu Tachov tak lze demonstrovat poválečné dění v těchto vesnicích. Do československého pohraničí totiž po válce přišlo mnohem méně osob, než kolik ho opustilo: „*Z hlediska sociálního [...] docházelo k celkové degradaci území poté,*

³⁰⁷ HOUŽVIČKA, *Otisky historie*, s. 19.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 20.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 26.

co se podařilo jen částečně rekonstruovat původní strukturu a hustotu osídlení. Počet obyvatel žijících ve vzdálenosti do 3 kilometrů od linie hranice drasticky klesl v porovnání s rokem 1930, nejvíce na Tachovsku (na 13 %), na Domažlicku a Českokrumlovsku.³¹⁰

Pro tento účel byla jako reprezentativní vzorek vybrána vesnice Doly nacházející se zhruba čtyři kilometry severozápadně od Boru. První písemná zmínka o obci pochází již z roku 1239. Ves tehdy spadala do majetku kláštera v Kladrubech.³¹¹ Pro ves byl důležitý zdejší statek Lukavice, později nazýván jako Lukavec, dodnes se dochovalo pouze jeho torzo. Ves později získala do držby několik měšťanských rodů z Tachova, v následujících letech se vesnice dostala pod správu vrchnosti ze Starého Sedliště, posléze Kočova a naposledy patřila rodu Nostitzů z Plané. Obecní samospráva zde působila mezi léty 1850–1960, od tohoto roku se vesnice začlenila do území Boru jako osada. Díky umístění procházela vsí železniční trať lokální dráhy, v roce 1910 zde byla vybudována vlaková zastávka.³¹² „V rámci dalších územních změn obcí v okrese Tachov se v roce 1963 začala projednávat otázka sloučení obce Doly s obcí Bor. V listopadu 1963 sloučení obcí schválily oba národní výbory a obec Doly byla podle usnesení plenárního zasedání ONV v Tachově ze dne 31. ledna 1964 sloučena s účinností od 1. ledna 1964 s obcí Bor, pro kterou byl stanoven název Bor.“³¹³

Doly si drží ve své podstatě dodnes stejný ráz již od 19. století, kdy byla většina dřevěných budov již nahrazena cihlovou zástavbou. Jediným významnějším zásahem, kromě pozdější výstavby několika budov, se stal přesun hlavní dopravní cesty přes vesnici, nikoli okolo ní, což ale neznamenal, že se stará trasa přestala využívat. Ačkoli v poválečných letech a v době následující vesnice ztrácela na obyvatelích a mohlo by se zdát, že se její význam vytratil, stala se důležitým komponentem lokálního zemědělství a tedy neméně důležitou součástí regionu. Tachovsko se stalo známé pro pokročilý stav místního chovu dobytka. Lze odkázat například na vyhlášený teletník v Čečkovicích. Rovněž ve vesnici Doly, přestože zanikly zdejší malé výroby a služby vybudované již počátkem 20. století a ves se *de facto* stala závislou na okolí, se nacházely dva kravíny důležité pro region. Je pravdou, že ale kromě nich nemohla vesnice více nabídnout.

³¹⁰ Tamtéž, s. 25.

³¹¹ SCHNABL, Josef (Bearb.). *Heimatlas des ehemaligen politischen Bezirkes Tachau-Pfrauberg. Geretsried: Heimatkundl. Arbeitskreis der Tachauer*, Weiden 1973, s. 126.

³¹² BAXA, Václav, PRÁŠIL, Petr, NOVOTNÁ, Markéta, *Tachovsko na starých pohlednicích/Tachau und Umgebung in alten Ansichtskarten*, Hostivice 2008, s. 112.

³¹³ *Místní národní výbor Doly 1945–1963 (1964). Inventář*, In: Státní oblastní archiv v Plzni, Státní okresní archiv Tachov - inventáře [online], [cit. 11–04–2019], dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-tc/soap-tc_ap0207_00290_mnv-doly.pdf.

Podle zpráv Státního úřadu statistického žilo k roku 1930 v Dolech 144 osob. V roce 1945 je zaznamenán malý úbytek zdejších usedlíků, kterých se zde nyní nacházelo 132.³¹⁴ Počet obyvatel se podle zaznamenaného stavu k roku 1938 až do konce druhé světové války nejspíše příliš nezměnil. Doly představovaly typickou německou vesnici, stálo zde 32 domů, ke kterým náleželo 591 hektarů zemědělské půdy, přičemž ke každému stavení náležela také jistá část lesa. Všech 144 obyvatel byli Němci a až na jednoho evangelíka se všichni hlásili k římskokatolickému vyznání. Stále se zde vyskytovala jména již tradičních německých rodin, jako například Wenischovi. K obměně vlastníků příliš nedocházelo.³¹⁵ Po začátku odsunů německého obyvatelstva z pohraničních vesnic počet obyvatel v Dolech ještě více klesl, dostal se hluboko pod hranici sta občanů. Podle záznamů úřadu o stavu počtu obyvatel v obcích na konci roku 1946 čítala vesnice 67 obyvatel.³¹⁶ Ačkoli začali do pohraničí proudit noví dosídlenci z vnitrozemí republiky a mohlo by se tedy říci, že se počty obyvatel jednotlivých vesnic opět zvyšovaly, nebylo tomu tak ve velké míře. Státní úřad statistický skutečně k roku 1948 zaznamenal nárůst počtu obyvatel, nicméně v tomto konkrétním případě se jejich počet zvýšil o pouhých 15 lidí.³¹⁷

5.2 Znovuosídlení, zábor bývalého německého majetku

Lidé z vnitrozemí do pohraničí odcházeli v podstatě za lepším. Proudili sem ti, kteří chtěli najít lepší budoucnost, ale zajisté také obohatit se o konfiskovaný německý majetek. Mezi novými dosídlenci se jistě nacházelo mnoho lidí, kteří chtěli z hospodářství po vysídlených Němcích vytěžit, co se jen dalo a tato vize se stala jejich hlavním cílem. Statky zůstávaly vyrabované, což znepríjemňovalo nový začátek nově příchozím. Rozhodnutí o odchodu do pohraničí nebylo tedy vždy výhrou. Z vnitrozemí lidé byli zvyklí na jiný druh půdy, na západě byla místa méně úrodnější, stejně tak zde mnohdy narazili na horší životní podmínky, než na jaký standard byli zvyklí. Do pohraničí neodcházeli pouze zkušení lidé, experti ve svých oborech. Zemědělství se zde začali věnovat i ti, kteří se s ním dříve neseťkali. Stejně tak zde začínali provozovat nové dílny

³¹⁴ STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Zprávy Státního úřadu statistického republiky Československé. Seznam obcí v zemi České podle stavu z prosince 1945: Výměra a počet obyvatelů, soudní a správní okresy, poštovní úřady*, Praha 1946, s. 73.

³¹⁵ SCHNABL, s. 126.

³¹⁶ STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Seznam obcí v republice Československé, Díl I, Seznam obcí v zemi české podle stavu z konce roku 1946: Správní a soudní okresy, poštovní úřady, počet obyvatelů ke konci r. 1946*, Praha 1947, s. 77.

³¹⁷ STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Seznam obcí v republice Československé, Díl I, Seznam obcí v zemi české podle stavu z počátku roku 1948*, Praha 1948, s. 135.

nejen mistři, ale také učenci, tovaryši, kteří by si ve vnitrozemí vlastní živnost jen těžko zařídili a již využili tak uvolnění míst na pohraničním trhu. Než začal odsun, docházelo v prvních měsících k případům, že se nově nastěhovaní vlastníci přídělů museli vypořádat s ještě stálou přítomností původních majitelů. V takových případech, než je úřady zařadily do odsunu a převezly je do sběrného střediska, museli noví státní správci vyčlenit pro Němce část usedlosti a dohromady s nimi zde ještě chvíli žít.

V obci Doly se nacházelo třicet stavení k osídlení. K jejich získání musel dotyčný vyplnit Příhlašku o příděl půdy v osídlení a rovněž doplňující dotazník. Některé usedlosti pro nové dosídlence určeny nebyly (viz Příloha č. 5). Podle seznamů Němců ve vesnicích, vytvořených pro zařazení do úředně evidovaných transportů, se v Dolech nacházelo 138 osob německé národnosti,³¹⁸ zde jsou tedy patrné rozdíly s evidencí Státního úřadu statistického, který se datuje ke stavu v prosinci 1945. Zmíněný seznam musely vytvořit všechny obce za účelem získání evidence všech Němců a Maďarů, kteří se zdržovali na území republiky. Příkaz k jejich sepsání vydalo ministerstvo vnitra dne 28. července 1945. Podle něj měla každá obec za úkol vytvořit do čtrnácti dnů seznam těchto osob seřazený vzestupně podle čísel popisných usedlostí a jejich rozřídění do kategorií podle zaměstnání či jejich úlohy v pomnichovském dění.³¹⁹

Ministerstvo vnitra vytvořilo pro rozřazení německých a maďarských občanů celkem osm kategorií. První představovali ti, kteří se nastěhovali na území republiky po 1. říjnu 1938, tj. okupanti. Druhou kategorií byli provinilci, tedy osoby, které veřejně vystupovaly s odznakem strany NSDAP, jednalo se zvláště o průbojné nacisty, pokud již úřady bezpečnosti nepřistoupily k jejich zatčení. Kategorie 3–7 rozdělovaly osoby podle zaměstnání,³²⁰ osmá kategorie nesla označení různé. Stejným výnosem ministerstvo vnitra pověřilo všechny ONV, aby od 1. září 1945 ve čtrnáctidenních lhůtách zasílaly zprávy o průběhu odsunů. Vždy první a následně patnáctý den v měsíci ONV ministerstvu vnitra měly hlásit, kolik Němců a Maďarů se v jejich obvodech ještě nachází a o kolik se jejich zastoupení zde zmenšuje.³²¹ V tomto seznamu z Dolů je například zanesena uprchlice Urzula Löwe, ročník 1935, jíž se ujala rodina Trägerova čp. 32. Josef Träger působil ve vsi jako učitel a zmíněný dům, kde bydlela jeho rodina, byla také škola. Urzula

³¹⁸ SOKA Tachov, ONV TC, Seznam obcí.

³¹⁹ SOKA Tachov, ONV TC, Zpráva ministerstva vnitra ze dne 28. 7. 1945.

³²⁰ Do kategorie č. 3 úřady zařazovaly bývalé veřejné zaměstnance, kteří se v nových poválečných poměrech pochopitelně stali nezaměstnanými. Kategorii č. 4 tvořili zemědělci, č. 5 majitelé podniků a živnostníci, č. 6 příslušníci svobodných povolání a kategorii č. 7 představovali dělníci.

³²¹ SOKA Tachov, ONV TC, Zpráva ministerstva vnitra ze dne 28. 7. 1945.

spadala oficiálně do kategorie č. 1, měla na československé území tedy podle všeho přijít s rodinou po říjnu 1938. Jinak většina dolských Němců spadala do kategorie č. 4, pracovali tedy v zemědělství. Ve vsi fungoval také jeden hostinec v domě čp. 29, jeho vlastníci, manželé Hellerovi tedy spadali do kategorie č. 5, stejně tak jejich syn. Dříve ještě k roku 1938 se zde ale nacházela dvě pohostinství. Jako dělníci jsou v seznamu Němců označeni Hilda Seidlingová, která se živila jako služebná a Josef Schneider, Jan Hübel, Walc Kunnert, Josef Reis, kteří pracovali jako kočí, a ještě dalších jedenáct osob, u kterých ale není jejich dělnické zaměření specifikováno. Dolští Němci byli odsunuti v několika transpotech. Úřady je do transferů začaly zařazovat již od v pořadí druhého oficiálního transportu z Tachova na jaře roku 1946.³²²

Nově příchozí občané, kteří v pohraničí hledali své nové domovy, se stávali tzv. národními správci zabaveného majetku. Ten jim ale nebyl přidělen zdarma. Do obce Doly přicházeli lidé převážně z oblasti jižních Čech, usadila se zde ale také například rodina reemigranta Josefa Nováka z Německa. Josef Novák s manželkou Annou dostali přidělenou usedlost čp. 8.³²³ Žadatelé o přidělení hospodářství za ně naopak Národnímu pozemkovému fondu spláceli nemalé částky. Úřad stanovil cenu nemovitosti a stejně tak živého či neživého vybavení. V případě obce Doly se jednalo až o částky přesahující sto tisíc korun československých, které lidé státu odváděli ve splátkách. Například v případě usedlosti čp. 15 v Dolech byl konečný předpis úhrady za přidělený konfiskovaný zemědělský majetek stanoven na 179 200 korun československých, přičemž za pozemky, celkem se jednalo o 12, 4861 hektarů půdy, byla vyčíslena částka 47 900 korun československých. Pozemky tedy ne vždy představovaly hlavní část výše dluhu nových dosídlenců vůči státu. V tomto konkrétním případě z obce Doly noví majitelé měli nejvíce zaplatit za živý inventář patřící ke stavení, dohromady 59 000 korun československých. Lze tak doložit na základě konečné zprávy pobočky Národního pozemkového fondu v Plzni ze dne 19. července 1950. Hospodářství získala rodina Pojerova původem z okresu Prachatice. Manželé podepsali prohlášení dne 10. května 1946, že ke dni 19. září 1945 přijali usedlost čp. 15, na které se zavázali hospodařit. Ministerstvo zemědělství jí usedlost definitivně potvrdilo dnem 1. března 1946.³²⁴ Stejně jako během válečných let, v době trvání Protektorátu Čechy a Morava, ovládaly

³²² SOKA Tachov, ONV TC, Seznam obcí.

³²³ SOKA Tachov, ONV TC, obec Doly, nezpracováno, Seznam přidělců.

³²⁴ SOKA Tachov, ONV TC, obec Doly, nezpracováno, Konečný předpis úhrady Národního pozemkového fondu při ministerstvu zemědělství v Praze, pobočka v Plzni.

jednotlivé osudy rodin právě probíhající dějinné události, ať již méně či více, nebylo tomu po konci druhé světové války jinak. Přesto, že mnoho lidí získalo v pohraničí republiky nové domovy, problémy neskončily. Lidé se museli potýkat s řadou komplikací provázející snahy o opětovné rozběhnutí chodu hospodářství a vyrovnat se s nastavenými odvody státu, popřípadě s exekucemi. Stalo se tak v případě rolnice Boženy Pojerové, proti které zahájila jednání Finanční prokuratura v Plzni. Úřadovna hospodářské komory zemského národního výboru v Praze se sídlem v Plzni podala na osídleňkyni Boženu Pojerovou trestní oznámení ve věci neodevzdání máselnice po kontrole dne 27. září 1948. V roce 1952 byla dokonce projednávána exekuční likvidace majetku vdovy Pojerové. Okresní soud v Tachově 18. listopadu 1952 ustoupil od stíhání. Zrušil tak exekuční likvidaci s odůvodněním, že v tomto případě pro ni nejsou podmínky. Správce podstaty totiž nezjistil, že by žalovaná strana vlastnila majetek, který by bylo možno zpeněžit, ani jiné jmění.³²⁵

Nezřídka se stávalo, že se své nově získané usedlosti raději vzdali a že odešli zpět do svých předešlých domovů, jelikož hospodaření nevládali. K tomuto příkladu lze uvést opět také případ z obce Doly. Jiří Škopek s manželkou Marií, původem z okresu Strakonice, zde získali usedlost čp. 16. Dne 10. května 1946 podepsal Jiří Škopek prohlášení, že ke dni 7. ledna téhož roku obdržel přiděl k danému hospodářství. Již v říjnu tohoto roku zde začala hospodařit rodina Blahutova, dosídlena sem z okresu Týn nad Vltavou. Škopkovi se svého nároku na hospodářství v Dolech vzdali s odůvodněním, že pouze ve dvou nejsou schopni plnohodnotně obstarávat půdu a že se vrací zpět do původního bydliště. Nicméně případ Jiřího Škopka nebyl takto jednoduchý. Fakt, že se vzdal přiděleného majetku, neznamenal, že by v poklidu odešel zpět tak, jak přišel. Nebylo výjimkou, že Češi v pohraničích usedlostech rabovali. Jiřího Škopka musel Národní pozemkový fond několikrát upomínat, aby uhradil částku za prodej dobytka patřícího k usedlosti čp. 16, která poté, co se vzdal přidělu, náleží tedy státu. Podle žádosti nového vlastníka přidělu domu čp. 16 k Národnímu pozemkovému fondu o úvěr je patrné, že původní národní správce skutečně špatně hospodařil. Usedlost převzal Jan Blahuta v ubohém stavu, kdy mnoho komodit chybělo: „*Dřívější osídlenec byl nedbalec, který*

³²⁵ SOkA Tachov, ONV TC, obec Doly, nezpracováno, Trestní oznámení ze dne 27. 9. 1948, Usnesení soudu.

*hleděl jenom vyzískati a odejítí úrodu na poli nechat shnítí. Já nepřivéztí si obilí z domova, tak na 16 ha usedlosti jsem musel s rodinou kupovati na lístky chléb.*³²⁶

Jelikož obec Doly představovala případ obce s většinou státně nespolehlivého obyvatelstva, jmenovala zde OSK v Tachově 4. prosince 1945 MSK. Předseda MSK nebyl volen, ale jmenován. Tuto funkci v Dolech získal Tomáš Pojer. Komise se mohla skládat až ze šesti členů, minimum byli tři členové, což byl případ obce Doly. Dalšími dvěma členy MSK se stali František Daňha a Adolf Pohan.³²⁷ Tomáš Pojer s manželkou Boženou získali jako národní správci ve vsi usedlost čp. 15, František Daňha s manželkou Annou dům čp. 19 a Adolf Pohan s manželkou Marií dostali přidělený dům čp. 30.³²⁸

Osidlování obce probíhalo rychlým tempem, proto již po prvních poválečných volbách roku 1946 zde mohl vzniknout MNV namísto MSK: „*Místní správní komise měly být nahrazeny místními národními výbory na základě výsledků voleb do Ústavodárného národního shromáždění podle § 1 a § 11, odst. 2 vládního nařízení č. 120/1946 Sb., o obnovení národních výborů na podkladě výsledků voleb do ústavodárného Národního shromáždění ze dne 27. května 1946. Hlavním kritériem pro vznik místního národního výboru byl počet 50 platných voličských hlasů v obci. Pokud počet platných hlasů nedosáhl tohoto počtu, fungovala v obci i nadále místní správní komise nejdéle však do roku 1950, kdy byla na základě vládního nařízení č. 14/1950 Sb., přeměněna na místní národní výbor.*“³²⁹

Volba do MNV v Dolech se konala již v červnu 1946, i přesto, že obec nesplnila podmínku 50 voličských hlasů. Voleb se zúčastnilo pouze 41 voličů. Volba MNV tak proběhla 8. června 1946 a „[...] *předsedou byl zvolen Tomáš Pojer, náměstkem František Kotrbáček a František Vlna, pokladníkem Václav Vachel a členové MNV Josef Kadlec, František Fišpera, František Daňka, František Staněk, Karel Čtvrtník, František Pešek, Jan Blahuta, Jiří Škopek a Matěj Smetana*“.³³⁰ Funkcionáři MNV v Dolech se rychle měnili, docházelo k častým podáváním rezignace ze strany předsedů. I z této skutečnosti

³²⁶ SOKA Tachov, ONV TC, obec Doly, nezpracováno, Dopis Národnímu pozemkovému fondu ze dne 12. 5. 1948.

³²⁷ *Místní národní výbor Doly 1945–1963 (1964). Inventář*, In: Státní oblastní archiv v Plzni, Státní okresní archiv Tachov - inventáře [online], [cit. 11–04–2019], dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-tc/soap-tc_ap0207_00290_mnv-doly.pdf.

³²⁸ SOKA Tachov, obec Doly, nezpracováno, Seznam přidělů.

³²⁹ *Místní národní výbor Doly 1945–1963 (1964). Inventář*, In: Státní oblastní archiv v Plzni, Státní okresní archiv Tachov - inventáře [online], [cit. 11–04–2019], dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-tc/soap-tc_ap0207_00290_mnv-doly.pdf.

³³⁰ *Místní národní výbor Doly 1945–1963 (1964). Inventář*, In: Státní oblastní archiv v Plzni, Státní okresní archiv Tachov - inventáře [online], [cit. 11–04–2019], dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-tc/soap-tc_ap0207_00290_mnv-doly.pdf.

lze usuzovat, že situace ve vsi a spolupráce s nadřízenými orgány nebyly pro tyto nižší instituce regionální úrovně vůbec lehké (viz Příloha č. 6).

Náborové osidlovací akce neskončily ve čtyřicátých letech, nýbrž pokračovaly také dále po roce 1950. Ačkoli původně československá vláda apelovala na své občany, aby mířili osidlovat pohraničí pod argumentem morální odpovědnosti vůči národu, zdůrazňováním vlastenecké povinnosti, později lákala na finanční výhody.³³¹ „*Problémem osidlovacích procesů byla výrazná heterogenita osídlenců, z nichž mnozí si z původního prostředí přinášeli zcela odlišný životní styl, kulturu i vzorce chování,*“ napsal Václav Houžvička.³³²

Ačkoli se československá vláda snažila svou rozsáhlou propagandou o nově osídlení pohraničí, o jeho vyčištění od německého prvku, opak se stal skutečností. Nově uvolněných statků či pouhých obytných domů se zde ujímali nejen lidé z různých koutů republiky, ale také Evropy. Jak již bylo zmíněno, přicházely sem skupiny občanů Bulharska nebo také například Rumunska, kteří si zachovávali svou identitu, uchovávali a dodržovali své tradice a zvyky. Stejně tak českoslovenští reemigranti, kteří si za léta strávená v cizině do jisté míry osvojili také jinou kulturu. Stále se zde pohybovalo mnoho Němců, kteří zkrátka do odsunu zařazeni nebyli. Pohraničí se v podstatě stalo ještě větší směsicí národností žijících pohromadě, než tomu bylo před rokem 1938, nestalo se ryze československým. Odsun občanů německé národnosti nebyl stoprocentní, stát za hranice nevysídlil všechny. Česko-německá otázka, ačkoli se ji státní představitelé po druhé světové válce snažili násilně ukončit, tak i nadále pokračovala i po roce 1945.

³³¹ HOUŽVIČKA, *Otisky historie* s. 27.

³³² Tamtéž, s. 28.

6 Závěr

Po druhé světové válce územím Československé republiky zmítalo několik migračních vln německého obyvatelstva. Po spontánním divokém odsunu, zahájeném již na jaře roku 1945, českoslovenští zástupci získali mezinárodní podporu pro vysídlení zástupců německé menšiny ze země na jednání zástupců vítězných států v Postupimi na přelomu července a srpna téhož roku. Proces se stal dále koordinován státní správou a po jeho ukončení v říjnu o rok později došlo ještě k dodatečnému odsunu. Propagovala se teorie o návratu Němců do vlasti, kam vlastně již od počátku vzniku Československa a po celou dobu trvání první republiky chtěli. Oficiální státní místa bazírovala na principu kolektivní viny, který se zde vskutku hodil, přestože USA a Velká Británie odmítaly tento princip přijmout. Princip kolektivní viny se jevil jako nejlepší důvod, jímž by se mohlo ospravedlnit poválečné postavení Němců v republice a rozhodnutí o jejich odsunu. Nicméně do znění dekretů prezidenta republiky princip kolektivní viny zanesen nebyl. Z rozpoutání světového konfliktu byl obviněn celý německý národ a jako celek měl přijmout trest, všichni společně pod kontrolou vítězů války ve svém státě. Z Československa měl tedy konečně vzniknout národní stát Čechů a Slováků, aniž by se museli potýkat s výrazným zastoupením národnostních menšin, jako tomu bylo v době první Československé republiky. Všichni Němci ale vysídleni nebyli. Čelní představitelé státu si uvědomovali, že je třeba udržet zemi v chodu a nastolit ekonomickou stabilitu, k čemuž byli třeba němečtí experti pohybující se v řadách odvětví jak průmyslu, tak i v zemědělství. Experti měli za hranice odejít až v poslední etapě odsunu. V diplomové práci je představena analýza procesu odsunu Němců z regionálního pohledu s využitím informací o západočeském okrese Tachov.

První úvodní kapitola je zaměřena také na rozdíly v chápání této dějinné události českou a německou stranou. V práci jsou uvedeny příklady tohoto odlišného vnímání na základě rozdílné terminologie. Na základě výzkumu lze doložit využívání expresivních zabarvení termínů Němci. Emocionální podtext odkazuje na stálé udržování povědomí o odsunu Němců z Československa ve smyslu nespravedlivého a tvrdého vyúčtování s poraženými. Tento názor se mění jen pomalu, nad čímž se vlastně nelze podivovat, ačkoli již téměř nežijí přímí aktéři odsunu, stále mohou podávat svědectví dětských účastníků nebo vyprávět příběhy jejich potomci. Česká strana po ukončení odsunu téma v podstatě ignorovala, jednalo se o vyřešenou otázku. Docházelo k bagatelizování či ironizování nuceného vysídlení, k jistému cynismu, které se promítaly do terminologie,

hovoříme zde například o pojmu „národní očista“. K tématu Československo přijalo vlažný, nezaujatý přístup, kdy se nejčastěji lze setkat nikoli s citově zabarvenými pojmy jako „vyhnání“, ale neutrálním termínem „odsun“ či „vysídlení“. K nekritickému hodnocení bude moci historická obec přímo přistoupit až s daleko větším časovým odstupem. Byla tak zodpovězena otázka, zda eliminace německé menšiny pomohla vyřešit problém mezi Čechy a Němci či nikoli. Postoj poválečné československé vlády a její definitivní, radikální řešení problémů v soužití těchto dvou národností odsun Němců z Československa nevyřešil, pouze se o nich přestalo mluvit a byly odsunuty do pozadí. Náhle byla přetnuta linie vývoje česko-německých vztahů, přerušilo se staleté soužití Čechů a Němců. Během dalšího dějinného vývoje v Československu nebylo možné přistoupit k vypořádání a urovnání vztahů, začalo se tak dít teprve po stržení železné opony. V devadesátých letech se mohla tato otázka plně znovu otevřít. Ačkoli uplynuly desítky let, po letité ignoraci tématu, se odsun Němců jeví jako cosi stále současného, palčivého. Spory nejsou vyřešeny, otázky nejsou uzavřeny. A právě otázka odsunu německého obyvatelstva po roce 1945 se stala jen dalším konfliktem v řadě.

Je sice fakt, že se československé úřady snažily znepríjemnit Němcům život ve státě, avšak během výzkumu se potvrdila hypotéza o korektním zacházení s jednotlivými civilisty po konferenci spojenců v Postupimi. V diplomové práci je vyhodnoceno na základě archivního bádání ve Státním okresním archivu v Tachově, kdy byly podrobeny výzkumu dokumenty vztahující se k řízení internačních středisek pro Němce, nastavení hranic pro německé spoluobčany v novém státě jako korektní a důstojné v tehdejších dobových možnostech. Řád v těchto zařízeních působí vězeňským drilem, nicméně vyžadování jisté disciplíny není nikterak ponižující a nepoškozuje práva osob zde internovaných. Zajisté docházelo k výjimkám, Němci si stěžovali na špatné zacházení, ve výsledku ale na základě směrnic ministerstva vnitra a dalších předpisů pro řízení táborů lze vyhodnotit všeobecně vytvořené podmínky pro Němce za ucházející. Zástupci československé vlády se navíc zavázali k dodržování humánního přístupu a projevu lidskosti při odsunu. Podobná terminologie s nacistickými koncentračními tábory může ve čtenáři evokovat jistou kontinuitu, což ale bylo v textu vyvráceno. Přestože Němci byli podrobováni silicím perzekucím, nelze srovnat období divokého odsunu, kdy docházelo k řadě násilností, s procesem organizovaného vysídlování, tyto se již neděly v masovém měřítku jako v prvních poválečných měsících. Diplomová práce přinesla rozbor úlohy prezidenta Edvarda Beneše v poválečné odsunové politice Československa. Ačkoli jsou dekrety prezidenta republiky, tzv. Benešovy dekrety

vnímány jako právní dokumenty ospravedlňující vysídlování Němců, odsun v nich není přímo uveden. Prezident Beneš začal být kvůli nim vnímán jako zastávce tvrdé antiněmecké politiky a hlavní bojovník za vytvoření ryze slovanského státu Čechů a Slováků, avšak míra jeho zapojení do vytváření konceptů dekretů se stále snižovala. Otázka, zda tedy může být prezident Beneš vnímán jako hlavní organizátor odsunů Němců po roce 1945, lze na základě výzkumu diplomové práce zodpovědět takto – každá historická událost si žádá najít hlavního protagonistu, v případě nešťastných skutečností někoho o kom se může obecně říci, že on za to může. Německá strana si zde za hlavního viníka svého ponížení vybrala osobu prezidenta. S ohledem na spád dění od podpisu Mnichovské dohody se nelze divit Benešovým poválečným projevům, v nichž jeho protiněmecké názory stále sílily, reflektovaly *de facto* názor celé společnosti. Jistě ale nebyl jediným představitelem státu, který přišel s myšlenkou trestu Němců na základě jejich kolektivní viny, která měla být vyřešena nuceným vysídlením německé menšiny. V republice mohly nadále působit kvalifikované německé síly, byť se jednalo o zcela účelový krok československé vlády ve svůj vlastní prospěch. Experty v oboru se stávali horníci, drážní personál, ale také ovčáci a další jiné profese. V prvních etapách odsunu z republiky odcházely práce neschopné osoby, stávalo se tedy, že rodiny tak byly násilně rozdělovány, čemuž ale učinil přítrž zásah administrativy spravující americké okupační pásmo.

Třetí kapitola práce byla věnována transportům německého obyvatelstva z okresu Tachov. Došlo zde ke zmapování všech dvaceti pěti úředně evidovaných transportů od března roku 1946 do října téhož roku. Při popisu procesu, kterým si Němci prošli od svého shromáždění ve sběrném středisku až po vypravení železniční soupravy, se výzkum zaměřil směrem na zevrubnou analýzu. Mohlo tak být vytvořeno schéma, podle něhož personál sběrného střediska a státních drah postupoval, a lze tak z této kapitoly vyčíst obecnou chronologii odsunu. V diplomové práci je uveden také rozbor transportů s německými antifašisty, kterých z Tachova odjelo šest (čtyři automobilové a dva vlakové transporty) a stejně tak transportů na vlastní žádost dodatečně schválených okresním národním výborem

Další důležitou otázkou, kterou je třeba zodpovědět, představoval princip osídlenecké politiky státu. Příchod obyvatel z vnitrozemí do pohraničí započal již v květnu roku 1945. Na počátku procesu bádání byla čtvrtá kapitola práce postavena na teorii, že nově příchozí lidé do pohraničí si mnohdy se svým novým údělem nevěděli rady, a proto nebylo stěží představitelným jevem, ale dokonce častým, že své přiděly

raději dobrovolně opouštěli. Tedy že osidlování pohraničí neprobíhalo hladce ani po zapojení státní propagandy. Tato hypotéza se potvrdila poté, co byla shrnuta poválečná situace v malých regionálních obcích v obecné rovině a podařilo se ji doložit konkrétním příkladem ze zkoumané vesnice. Při bádání se zdařilo na místní úrovni doložit obecná tvrzení o strastech novoosídlenců ve snaze sžít se s novým prostředím a životní rolí. Na úseku celé čtvrté kapitoly se při výzkumu přistoupilo k systematickému vymezení obecného faktu na základě literatury, který následně šlo na konkrétním příkladu ze zkoumaného vzorku potvrdit. Avšak to, že se národní správci vzdávali svého přídělu v pohraničí, neznamenal pouze jejich prvotní špatné vyhodnocení situace, kdy špatně odhadli své možnosti a život zde, hospodaření nezvládali. V diplomové práci byly nastíněny motivy odchodu československých občanů do pohraničí, přičemž po jejich představení bylo v textu upozorněno zvláště na jeden z nich, a sice zjištěný motiv. Vedle snahy o pomoc státu při budování českého pohraničí, pod vlivem státní propagandy a nastupující ideologie, nuceného přesunu do pohraničí ze služebních důvodů, které se týkaly především zaměstnanců z řad armády, policie, státní správy a zdravotnictví, umístování přesídlenců, tedy Čechů z Polska, Slezska, Slováků z Rumunska či volyňských Čechů z oblasti SSSR, do uvolněných prostor po vysídlených Němcích, vedl novoosídlence také motiv osobního obohacení. Jejich cílem bylo v co největší míře vyrabovat svěřená hospodářství a opět se vrátit zpět do svého domova.

7 Seznam zkratek

NSDAP – *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (Národně socialistická německá dělnická strana)

SdP – *Sudetendeutsche Partei* (Sudetoněmecká strana)

RAD – *Reichsarbeitsdienst* (Říšská pracovní služba)

OSK – Okresní správní komise

MSK – Místní správní komise

ONV – Okresní národní výbor

MVN – Místní národní výbor

NPF – Národní pozemkový fond

SOÚ – Státní oblastní osidlovací úřadovna v Plzni

ZNV – Zemský národní výbor

SNB – Sbor národní bezpečnosti

RM – Říšská marka

Kčs – Koruna československá

NA – Národní archiv

ABS – Archiv bezpečnostních složek

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

8 Seznam použité literatury a pramenů

8.1 Nevydané prameny

Národní archiv Praha:

fond Ministerstvo vnitra II–Nová registratura

Archiv bezpečnostních složek Kanice:

fond Okresní správa SNB Tachov

Státní oblastní archiv v Plzni:

fond Pracovní a sběrné středisko Karlov I

Státní okresní archiv v Tachově:

fond Okresní národní výbor Tachov

8.2 Vydané prameny

ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945– 1951: Dokumenty z českých archivů, Díl 2, Svazek 1, Duben–srpen/září 1945. Divoký odsun a počátky osidlování*, Středokluky 2011.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, *Příručka o Německu, část V., Mezinárodní problematika Německa, díl 4a Problém odsunu Němců*, Praha 1949.

MINISTERSTVO VNITRA A STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Statistický lexikon obcí v republice Československé. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař., I. Země česká*, Praha 1934.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Zprávy Státního úřadu statistického republiky Československé. Seznam obcí v zemi České podle stavu z prosince 1945: Výměra a počet obyvatelů, soudní a správní okresy, poštovní úřady*, Praha 1946.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Seznam obcí v republice Československé, Díl I, Seznam obcí v zemi české podle stavu z konce roku 1946: Správní a soudní okresy, poštovní úřady, počet obyvatelů ke konci r. 1946*, Praha 1947.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ, *Seznam obcí v republice Československé, Díl I, Seznam obcí v zemi české podle stavu z počátku roku 1948*, Praha 1948.

8.3 Literatura

BAXA, Václav, PRÁŠIL, Petr, NOVOTNÁ, Markéta, *Tachovsko na starých pohlednicích/Tachau und Umgebung in alten Ansichtskarten*, Hostivice 2008.

BENEŠ, Zdeněk a kol., *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*, Praha 2002.

ČERNÝ, Bohumil, KŘEN, Jan, KURAL, Václav, OTÁHAL, Milan, *Češi, Němci, odsun*, Praha 1990.

EDL, Jan, *Poválečný odsun a konfiskace na Tachovsku*. In: ŠPAČKOVÁ, Lenka, STOČES, Jiří (ed.), *Historická dílna X. Sborník příspěvků přednesených v roce 2015*, Plzeň 2015, s. 141–187.

HAMPERL, Wolf-Dieter (Hg.), *Vertreibung und Flucht aus dem Kreis Tachau im Egerland. Schicksale in Berichten, Dokumenten und Bildern, Band II*, Trostberg 1996.

HAMPERL, Wolf-Dieter, *Was bleibt. Dokumentation, 50 Jahre Patenschaft der Stadt Weidn in der Oberpfalz über Standt und Kreis Tachau*, Altermarkt 2006.

HOUŽVIČKA, Václav, *Návrat sudetské otázky*, Praha 2005.

HOUŽVIČKA, Václav, *Otisky historie ve vědomí obyvatel pohraničí západních Čech (v kontextu česko-německých vztahů) – Dějiny jako zdroj regionální identity*. In: HOUŽVIČKA, Václav, NOVOTNÝ, Lukáš (eds.), *Otisky historie v regionálních identitách obyvatel pohraničí. Sebedefinice a vzájemné vnímání Čechů a Němců v přímém sousedství*, Praha 2007, s. 15 – 48.

KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945–1948*, Praha 1990.

KOSSERT, Andreas, *Chladná vlast. Historie odsunutých Němců po roce 1945*, Brno 2011.

KUČERA, Jaroslav, *Odsun nebo vyhnání? Sudetští Němci v Československu v letech 1945–1946*, Praha 1992.

KUKLÍK, Jan a kol., *Dějiny československého práva 1945–1989*, Praha 2011.

MIKULE, Vladimír, *Přehled vybraných dekretů prezidenta republiky a jejich právního stavu*. In: JECH, Karel, KAPLAN, Karel (eds.), *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty, druhé vydání*, Brno 2002, s. 1027–1032.

OLIVOVÁ, Věra (ed.), *Edvard Beneš. Odsun Němců z Československa a dokumenty*, Praha 2011.

OVERMANSE, Rüdiger, *Amtlich und wissenschaftlich erarbeitet. Zur Diskussion über die Verluste während Flucht und Vertreibung der Deutschen aus der ČSR*. In: BRANDES, Detlef, IVANIČKOVÁ, Edita, PEŠEK, Jiří (eds.), *Erzwungene Trennung, Vertreibungen und Aussiedlungen in und aus der Tschechoslowakei 1938–1947 im Vergleich mit Polen, Ungarn und Jugoslawien*, Essen 1999, s. 153–181.

REICHLING, Gerhard, *Die deutschen Vertriebenen in Zahlen: Teil I.: Umsiedler, Verschleppte, Vertriebene, Aussiedler 1940–1985*, Bonn 1995.

STANĚK, Tomáš, ARBURG von, Adrian, *Organizované divoké odsuny? Úloha ústředních státních orgánů při provádění „evakuace“ německého obyvatelstva (květen až*

září 1945), 2. část, *Československá armáda vytváří „hotové skutečnosti“, vláda je před cizinou legitimizuje*. In: *Soudobé dějiny*, roč. XIII, č. 1–2, s. 13–49.

STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991.

STANĚK, Tomáš, *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu–srpnu 1945*, Praha 1996.

STANĚK, Tomáš, *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005.

STANĚK, Tomáš, *Tábory v českých zemích 1945–1948*, Šenov u Ostravy 1996.

STANĚK, Tomáš, *Vysídlení Němců z Československa. Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa 1918–1948*, Ostrava 1992.

8.4 Internetové zdroje

Správní vývoj politického okresu Tachov. In: Státní oblastní archiv v Plzni [online], [cit. 2019–02–13]. Dostupné z: <http://www.soaplzen.cz/soka-tc/spravni-vyvoj/tachov>.

Kronika města Boru 1964–1994. In: Porta fontium [online], [cit. 11–04–2019], dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30960035/soap-tc_00966_mesto-bor-1964-1994_0220?x=415&y=362&w=761&h=256.

Místní národní výbor Doly 1945–1963 (1964). Inventář, In: Státní oblastní archiv v Plzni, Státní okresní archiv Tachov - inventáře [online], [cit. 11–04–2019], dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-tc/soap-tc_ap0207_00290_mnv-doly.pdf.

Československé sčítání lidu 1930, Soupisy obyvatelstva v letech 1946 a 1947, Československé sčítání lidu 1950. In: Český statistický úřad [online], [cit. 2019–02–20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/historie_scitani.

Obyvatelstvo podle národnosti. In: Český statistický úřad [online], [cit. 2019–02–20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/obyvatelstvo_podle_narodnosti.

9 Resumé

Diese Diplomarbeit über die Vertreibung der Deutschen nach dem Zweiten Weltkrieg konzentriert sich konkret auf die Analyse der Vertreibung aus dem Bezirk Tachau. Diese Arbeit bringt die Analyse der Ursachen, die zur Vertreibung führten, und auch der Auswirkungen der Vertreibung für ein Bezirk und auch für ein konkrete Dorf mit der Majoritätsvertretung der Bevölkerung der Deutschen. Im letzte vierte Kapitel Autorin konzentriert sich auf Dorf im Landkreis Tachau Tholl (in der Nähe der Stadt Heid), die echt deutsch war.

Nach dem ersten Weltkrieg entstand die Tschechoslowakische republik. Der neue Nachfolgestaat vom Österreich-Ungarn übernahm aber von dieser Monarchie das Problem der nationalen Minderheiten. Es lebten hier verschiedene Ethnien, die zahlreichste Gruppe stellten die Deutschen dar. Bereits in der Zeit der Entstehung der Tschechoslowakei, protestiert die Deutschen gegen der Integration ihrer Enklaven in den Nationalstaat der Tschechen und Slowaken. Sie meldeten sich zum Anschluss ihrer vier auf dem Gebiet vom Böhmen gebildeten Provinzen zum Österreich und nachstehend zum Deutschland. In dem Europa sollte ein grosser deutscher Staat entstehen, was aber nicht passierte. Diese unangefüllten Ambitionen wurden aber ein Problem für die Zukunft. Die Deutschen repräsentierten dreieinhalb Millionen Einwohner, sie hatten keine unerhebliche Stimme und die tschchoslowakische Regierung musste mit ihnen zusammenarbeiten. Trotzdem verliefen während der Dauer der ersten Republik Streiten zwischen Tschechen und Deutschen, die bedeutsam während der Wirtschaftskrisis in den dreissigen Jahren verstärkten. Es erneuerten sich die Bemühungen von Deutschen, sich von der Tschechoslowakei abzureisen, noch dazu gewannen sie die ausländische Unterstützung des Führers vom anliegenden Adolfs Hitlers nazistischen Deutschen Reich. Dank seiner Hilfe erreichten die Deutschen das Abreisen der grenzanliegenden Gebieten der Tschechoslowakei, Sudeten genannt, durch die Unterschrift des Münchener Abkommen am Ende September 1938.

Diese historische Realität, ständige Kämpfe gegen dem Staat, Beschneiden der Grenze und vor allem der zweite Weltkrieg waren die Ursache der Bemühungen von Hauptstaatsvertretern für eine definitive Lösung der Frage der Nationalminderheiten in der Nachkriegtschechoslowakei. Nach der Beendigung des zweiten Weltkrieges im Mai 1945 sollte die Nationalfrage durch die Deportation der Bevölkerung mit der deutschen Nationalität aus der Republik in das Gebiet Deutschland gelöst werden. Damit sollten

die Auseinandersetzungen der Nationalminderheiten gelöst werden. Es sollten hier keine Minderheiten sein, oder nur in einer Marginalvertretung, die keine Bedrohung für die Staatssouveränität und – kompaktheit vorstellen konnten. Noch vor der Eröffnung der organisierten Deportation, praktisch bereits im Mai 1945, brach aber eine wilde Deportation der Deutschen ohne eine Amtskontrolle aus. In der Zeit vom Frühling 1945 bis zur Annahme der Grundsätze für die Organisation der Deportation auf der im Wende Juli und August stattgefundenen Potsdamer Konferenz fanden wilde Deportationen statt. Eine präzise Aufrechnung der deportierten Deutschen während dieser Periode ist nicht möglich, es handelt sich um Abschätzungen und die Nummer können also nicht definitiv sein.

In der Arbeit wird die Hypothese, in der die Autorin behauptet, dass die Entscheidung der Regierung über die Deportation der Deutschen aus der Republik die Streitigkeiten zwischen Tschechen und Deutschen nur gewaltsam unterbrach, aber nicht löste, vorgestellt und nachstehend bestätigt. Man kann sagen, dass diese in einer bestimmten Form immer noch bestehen, heute vor allem gerade wegen der Frage der Berechtigung von Deportation nach dem Jahr 1945. Die Administrative vom Präsidenten Edvard Beneš bereitete Pläne schon in der Zeit von Londoner Exil vor, sie verzichtete auf die ursprünglichen Pläne auf Übergabe einiger tschechoslowakischen Gebieten an Deutschland und es begannen die Entwürfe der Dekrete des Präsidenten, sgn. Dekrete von Beneš, zu entstehen. Auf ihrer Grund begannen die Rechte der Deutschen als Verräter und Kollaboranten beschränkt werden. Ebenso wurde die Zukunft der deutschen Minderheit in der Tschechoslowakei in dem Kaschauer Regierungsprogramm, das am 5. April 1945 genehmigt wurde, angedeutet. Zwischen dem 3. und 5. April 1945 kamen tschechoslowakische Exilpolitiker im bereits befreiten Kaschau in der Ostslowakei zusammen und hier entstand eine politische Prinzipienklärung, sogenannte Kaschauer Programm. In seinem achten Artikel wird angeführt, dass die Staatsbürgerschaft allen Bürgern der deutschen und ungarischen Nationalität, die die tschechoslowakische Staatsbürgerschaft vor der Unterschrift des Münchener Abkommens im Herbst 1938 hatten und die die Treueinhaltung der Republik während der nazistischen Okkupation nicht beweisen, entnommen wird. Während sie hatten immer die Möglichkeit, für die Staatsbürgerschaft zu optieren, die Deutschen, die in die Republik nach Mnichov kamen, waren sofort hinter ihre Grenze hinausgewiesen, solange sie keiner Strafverfolgung unterstanden. Die Regierung arbeitete mit der Idee der kollektiven Schuld. Diese Idee stellte die beste Lösung dar, mit der man die Massendeportationen der Bevölkerung hinter

die Grenze rechtfertigen kann. Die deutsche Bevölkerung wurde in die Internation-, Arbeits- und Sammellager versammelt. Das Ziel wurde die namentliche Evidenz sicherzustellen, die präzisen Zahlen der zur Deportation bestimmten Personen festzustellen und die nazistischen Funktionäre und Wehrmachtsmitglieder aufzusuchen.

In der Diplomarbeit wurde eine Beschreibung der Entwicklung vom Deportationsplan gebildet und der Prozess der Deportation von Deutschen auf dem Gebiet eines konkreten Landkreises zusammengefasst. Die Arbeit orientiert sich auf das Landkreis Tachov. Aus dem Kreisstadt Tachov fertigte die Kreisverwaltungskommission 25 amtlich evidierten Transporte vom Anfang März 1946 ab. Die Zuggarnituren zielten über die Bahn in Richtung nach Plan bei der Stadt Marienbad und weiter nach Eger, davon sie entweder nach Schirnding in der amerikanischen oder Brambach in der sowjetischen Okupationszone steuerten. Weiter wurden dann weitere Deutschen in einigen Wellen, und zwar während der Deportation von Antifaschisten, deutschen Flüchtlinge und danach nach der Genehmigung der freiwilligen Wegzüge hinter die Grenze deportiert.

Im Landkreis Tachov befanden sich einige rein deutsche Dörfer und in vielen weiteren hatten die Deutschen eine starke Vertretung. Die Deportationen der deutschen Bevölkerung beeinflussten die zukünftige Regionalentwicklung. Die tschechoslowakische Regierung stellte die Politik der Bildung des tschechischen Grenzgebietes dar und es begann die Besiedlung davon durch die Bewohner aus dem Innland oder durch die Leute aus den Reihen der tschechoslowakischen Reemigranten mit Hilfe der Staatspropagande. Diese Realität umwandelte die bisherige soziale Struktur und auch die Kultur im Grenzgebiet. Die Diplomarbeit bringt eine Sicht auf die Veränderungen dieser regionalen Identität auf dem Beispiel eines konkreten Dorfes im Westböhmen. Es handelt sich um das Dorf Tholl, das ein klassisches Beispiel eines Dorfes mit der vollen Vertretung der deutschen Bevölkerung darstellte. Es blieb nach der Deportation menschenleer und kurz danach begannen die Ansiedler aus anderen Bezirken der Republik zu kommen. Dieses repräsentative Muster demonstriert die Situation nach der Deportation der Deutschen im örtlichen regionalen Niveau im Vergleich zu dem vorherigen allgemeinen Zusammenfassung der Situation in der Tschechoslowakei, bringt also die praktische Auswirkung der Regierungsverordnung über die Deportation sowohl auf die deportierten Deutschen als auch auf die zukommenden Neuansiedler nahe.

10 Seznam příloh

Příloha č. 1: Úředně evidované transporty	97
Příloha č. 2: Transporty s německými antifašisty roku 1946	98
Příloha č. 3: Transporty dodatečné s povolením roku 1946	99
Příloha č. 4: Transporty s uprchlíky	100
Příloha č. 5: Rekapitulace přidělů v obci Doly.....	101
Příloha č. 6: Předsedové MSK a MNV Doly v letech 1945–1963	102
Příloha č. 7: Směrnice k provádění soustavného odsunu (transferu) Němců z území Československé republiky, Čj. B-300/1990, úvodní strana	103
Příloha č. 8: Domácí řád pro pracovní a sběrné tábory, strana 7.....	104
Příloha č. 9: Koncept pro Památník SNB ze dne 30. prosince 1947, úvodní strana soupisu úředně evidovaných odsunových transportů	105
Příloha č. 10: Zápis sběrného střediska v Tachově k vypravení transportu se slezskými uprchlíky dne 30. června 1946	106
Příloha č. 11: Dobová fotografie usedlosti z obce Doly čp. 14 z roku 1935.....	107
Příloha č. 12: Dobová fotografie statku Lukavec z obce Doly z roku 1935	108
Příloha č. 13: Dobová fotografie usedlosti z obce Doly čp. 29 z roku 1935.....	109
Příloha č. 14: Dobová ilustrace z časopisu Dikobraz ze dne 29. srpna 1945	110

11 Přílohy

Příloha č. 1: Úředně evidované transporty

TRANSPORT	OZNAČENÍ	DATUM	POČET OSOB	CÍLOVÁ ZÓNA
transport č. 1	34012	10. 03. 1946	1200	USA
transport č. 2	34017	27. 03. 1946	1200	USA
transport č. 3	34030	11. 04. 1946	1200	USA
transport č. 4	34038	20. 04. 1946	1200	USA
transport č. 5	34045	27. 04. 1946	1200	USA
transport č. 6	34059	08. 05. 1946	1200	USA
transport č. 7	34070	17. 05. 1946	1200	USA
transport č. 8	34082	28. 05. 1946	1200	USA
transport č. 9	34087	02. 06. 1946	1200	USA
transport č. 10	34098	09. 06. 1946	1200	USA
transport č. 11	34108	17. 06. 1946	1200	USA
transport č. 12	34117	24. 06. 1946	1200	USA
transport č. 13	34125	28. 06. 1946	1200	USA
transport č. 14	34135	03. 07. 1946	1200	USA
transport č. 15	34153	10. 07. 1946	1200	USA
transport č. 16	34175	22. 07. 1946	1200	USA
transport č. 17	34183	28. 07. 1946	1200	USA
transport č. 18	34222/669	20. 08. 1946	1220	SSSR
transport č. 19	34244/693	29. 08. 1946	1220	SSSR
transport č. 20	34247/705	03. 09. 1946	1220	SSSR
transport č. 21	34254/714	06. 09. 1946	1219	SSSR
transport č. 22	34263/729	12. 09. 1946	1220	SSSR
transport č. 23	34269/741	17. 09. 1946	1219	SSSR
transport č. 24	nenalezeno	04. 10. 1946	240	Plzeň-Karlov → SSSR
transport č. 25	34283	10. 10. 1946	1200	USA

Zdroj: SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 4, NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, kartony 8134 a 8135, SOKA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 2.

Příloha č. 2: Transporty s německými antifašisty roku 1946

TRANSPORT	OZNAČENÍ	DATUM	POČET OSOB	CÍLOVÁ STANICE
1. vlakový	34016	03. 10.	34	Adorf
1. automobilový	nenalezeno	21. 10.	34	Bavorsko
2. automobilový	nenalezeno	21. 10.	32	Bavorsko
3. automobilový	nenalezeno	23. 10.	39	Bavorsko
4. automobilový	nenalezeno	24. 10.	34	Bavorsko
2. vlakový	34021	31. 10.	300	Bavorsko

Zdroj: SOKA, fond ONV TC, VIII/8, karton 8.

Příloha č. 3: Transporty dodatečné s povolením roku 1946

DATUM	POČET OSOB	CÍLOVÁ STANICE	PŮVODNÍ TRVALÉ BYDLIŠTĚ
15. 10.	10	Kirchdorf	Svatá Kateřina, Bohuslav
17. 10.	10	Wiesau, Steinberg	Tachov
25. 10.	10	Garmisch	Ctiboř, Tachov
25. 10.	5	Emmering	Tachov
26. 10.	3	Mnichov	Halže
26. 10.	10	Regensburg, Lindenberg	Stráž, Tachov
29. 10.	10	Bärnau	Halže, Horní Výšina-Halže
29. 10.	6	Norimberg	Tachov
30. 10.	13	Straubing, Eppingen	Tachov, Svobodka-Halže
05. 11.	10	Mitterteich	Tachov
13. 11.	12	Stuttgart	Bor
13. 11.	8	Hof	Tachov
25. 11.	7	Staufenberg	Tachov

Zdroj: SOkA Tachov, fond ONV TC, VIII/8, karton 6.

Příloha č. 4: Transporty s uprchlíky

DATUM	OZNAČENÍ	POČET OSOB	CÍLOVÁ STANICE, ZÓNA
15. 05. 1946	nenalezeno	1204	Chlum u Sedlčan
30. 06. 1946	34138/537	1220	SSSR
18. 07. 1946	34171/583	1220	SSSR

Zdroj: SOkA Tachov, ONV TC, VIII/8, karton 6.

Příloha č. 5: Rekapitulace přidělů v obci Doly

Rekapitulace přidělů :				
1	Kačlenc Josef a Anna	Doly 9		13 92 35
2	Petráček Jan a Paraska	"- 27		6 88 41
3	Pešek František Marie	"- 10		14 83 74
4	Čtvrtník Karel Anna	"- 11		13 38 80
7	Kačer Jan Veronika	"- 29		3 84 16
8	Novák Josef Anna	"- 8		14 49 33
9	Dalba František Anna	"- 19		11 01 68
10	Stanků František Marie	"- 1		14 46 76
11	Višpera František Josefa	"- 2		13 83 42
12	Vachel Václav Marie	"- 6		13 94 46
13	Pojar Tomáš Božena	"- 18		12 40 61
14	Kotrbiček František Josefa	"- 24		13 44 38
16	Puhane Adolf Marie	"- 30		8 36 22
18	Sova František	"- 13		13 99 68
17	Blahuta Jan Marie	"- 16		13 74 89
18	Vlka František Anna	"- 4		14 26 96
19	Čsl státní statek rybníctví n.p.			12 83 11
20	Obec D o l y	za směnu přidělem		7 91 63
21	veřejný statek			1 08 31
22	Čsl státní statky národní			184 84 28
23	Kačpar Josef Blažena	Lužná 10		1 89 01
24	Kelís Josef Božena	"- 11		1 33 80
				483 26 66

Seq. č.	PŘIDĚLCE		Cíle parcel	Cíle km. vstupy	Zůstatk. vstřívání jakostní zůsta	Výměra		
	Jméno a příjmení	Bydliště a čp.				ha	a	m ²
								483 26 66
25	Sávolet Matuš Zuzana	Lužná 13						2 00 69
26	Oravík Václav Marie	Mchov 3						3 68 49
27	Trška Pavel	"- 6						1 26 82
28	Novák Václav Anna	"- 10						10 97
29	Oravík Vasil Marie	"- 11						3 06 88
30	Hošek Jan Hedvika	"- 14						1 66 89
31	Gabriel František Pavla	"- 18						4 79 29
32	Zika Antonín Marie	"- 12						2 88 75
C e l k e m přiděleno								502 41 11
Plošné srovnání :								
Dekretem 12/48 Sb konfiskováno								494 82 86
směnou získáno								7 88 25
celkem k dispozici								502 41 11
V Pláně u M.L. 20. dubna 1950								

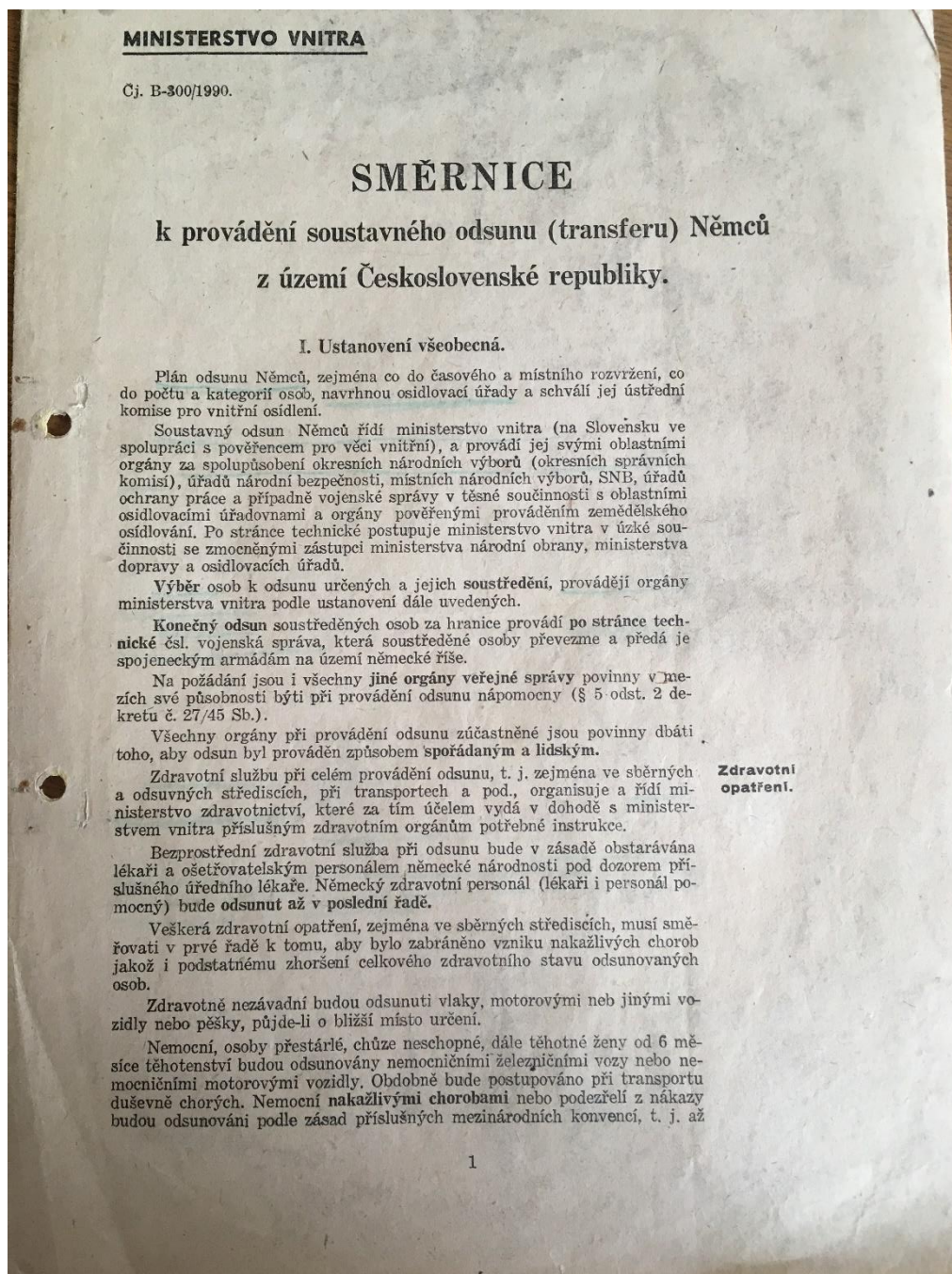
Zdroj: SOKA Tachov, obec Doly, nezpracováno.

Příloha č. 6: Předsedové MSK a MNV Doly v letech 1945 – 1963

jméno předsedy	začátek ve funkci	konec působení ve funkci
Tomáš Pojer	4. prosince 1945 (MSK)	7. června 1946 (MSK)
	8. června 1946 (již MNV)	15. prosince 1946 (MNV)
František Kotrbáček	15. prosince 1946	5. března 1948
Jan Blahuta	5. března 1948	srpen 1952
František Sova	srpen 1952	15. května 1956
Jaroslav Somer	29. května 1956	květen 1957
František Kotrbáček	1. června 1957	květen 1960
František Pešek	červen 1960	31. prosince 1963

Zdroj: *Místní národní výbor Doly 1945–1963 (1964). Inventář*, In: Státní oblastní archiv v Plzni, Státní okresní archiv Tachov - inventáře [online], [cit. 11–04–2019], dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-tc/soap-tc_ap0207_00290_mnv-doly.pdf.

Příloha č. 7: Směrnice k provádění soustavného odsunu (transferu) Němců z území Československé republiky, Čj. B-300/1990, úvodní strana

Zdroj: SOKA Tachov, fond ONV TC), VIII./8, karton 2, Směrnice k provádění soustavného odsunu (transferu) Němců z území Československé republiky.

VII. Denní řád.

1. Budiček.

V době letní /od 1. dubna do 30. září/ je budiček zpravidla v 6 hod., v době zimní /od 1. října do 31. března/ v 7 hod. Pro pracovní skupiny zaměstnané mimo tábor stanoví se budiček tak, aby byly včas na pracovním místě. O nedělích a svátcích je pracovní klid, mimo případů naléhavé a neodkladné práce v táboře.

2. Denní zaměstnání.

Jakmile zazní budiček, musí příslušníci tábora ihned vstáti, umýt se a řádně upravit svá lůžka. Po snídani nastoupí dospělí a zdraví příslušníci tábora k ranní čtvrt hodině.

Denní pracovní doba činí 8 hodin, může však být velitelem tábora prodloužena až na 10 hodin denně.

Polední přestávka trvá zpravidla 2 hodiny.

Oběd se vydává podle uvážení velitele tábora se zřetelem na pracovní nebo povětrnostní poměry buď přímo v táboře nebo na pracovišti.

Večerní hodiny po práci jsou vyhrazeny čistění a úpravě pracovního náradí a oděvu /hodina čistění a látání/. Pro pracovní skupiny pracující mimo tábor se tento časový pořad přiměřeně upraví podle pracovního rozvrhu podniku, v němž pracují.

Před večeří jest třeba v každé světnici dáti vše do pořádku, uhasiti oheň v kamnech a zhasnouti světlo.

3. Večerka.

Večerka je v létě o 22 hod., v zimě o 21 hod.

4. Noční klid.

V noci /od večerky až do budička/ musí všichni příslušníci tábora dlíti na svých lůžkách ve světnicích.

V táboře musí být naprostý klid.

Jakékoliv rušení nočního klidu je trestné.

Příloha č. 9: Koncept pro Památník SNB ze dne 30. prosince 1947, úvodní strana soupisu úředně evidovaných odsunových transportů

Sbor národní bezpečnosti
Velitelství stanice Tachov, okr. Tachov.- V Tachově dne 30. prosince 1947.-

Čís. jedn. 4823/1947.-

Věc: Památníky SNB - předložení
konceptu.- Sbor národní bezpečnosti
Okresní velitelství
Odpověď k čís. jedn. 1778/1947
ze dne 26/12 1947.-

T a c h o v . -

1946 Zápís do památníku velitelství stanice SNB Tachov za rok 1946 a 1947.-

10/3 z obvodu velitelství stanice SNB Tachov bylo pro I. transport odsunutých Němců dopraveno do " Sběrného střediska " v Tachově celkem 265 osob a to z Tachova 145, Wittingreithu 26, Lomu 10, Oldřichova 30, Malého Rapotína 27, Trnové 27. Tento transport odejel z Tachova do okupačního pásma USA.-

22/3 do II. transportu bylo dodáno celkem 308 osob a to z Tachova 282, Pernolce 26, rovněž do okupačního pásma USA,

11/4 do III. transportu bylo dodáno celkem 427 osob a to z Tachova 307 osob, Wittingreithu 29, Velkého Rapotína 4, Dlouhého Újezda 28, Schönbrunu 59 do okupačního pásma USA,

20/4 do IV. transportu bylo dodáno celkem 488 osob a to z Tachova 342 osob, Wittingreithu 26, Oldřichova 32, Velkého Rapotína 26, Dlouhého Újezda 62 do okupačního pásma USA,

27/4 do V. transportu bylo dodáno celkem 380 osob a to z Tachova 259, Wittingreithu 29, Trnové 26, Pernolce 6, Schönbrunu 60 do okupačního pásma USA,

3/5 byl odhalen v Tachově pomník americké armádě za osvobození města dne 3/5 1945,

8/5 do VI. transportu bylo dodáno celkem 341 osob a to z Tachova 282, Wittingreithu 28, Schönbrunu 31 do okupačního pásma USA,

17/5 do VII. transportu bylo dodáno celkem 388 osob a to z Tachova 341, Wittingreithu 9, Lomu 35, Oldřichova 2, Malého Rapotína 1, do okupačního pásma USA

26/5 byly provedeny volby do UNS. s těmito výsledky:
Tachov, KSČ 751 hlasů, Lidová 67, Soc. dem. 278, Nár. soc. 267, Wittingreith, KSČ 57, Lidová -, Soc. dem 9, Nár. soc. 8, Lom u Tachova, KSČ 36, Lidová -, Soc. Dem 8, Nár. soc. 22, Oldřichov, KSČ 61, Lidová 1, Soc. dem 9, Nár. soc. 8, Trnová, KSČ 36, Lidová -, Soc. dem. -, Nár. soc. 4, Pernolce KSČ 45, Lidová 1, Soc. dem 1, Nár. soc. 1, Malý Rapotín, KSČ 36, Lidovci 1, Soc. dem. 4, Nár. soc. 2, Velký Rapotín, KSČ 48, Lidovci 9, Soc. dem. -, Nár. soc. 2, Dlouhý Újezd, KSČ 58, Lidovci 5, Soc. dem. 2, Nár. soc. -, Schönbrun KSČ 66, Lidovci 1, Soc. dem. 5, Nár. soc. 4, Mýto KSČ 19, Lidovci -, Soc. dem 3, Nár. soc. 6.-

28/5 do VIII. transportu bylo dodáno celkem 473 osob a to z Tachova 261, Lomu u Tachova 6, Oldřichova 36, Pernolce 32, Velkého Ra-

Zdroj: ABS Kanice, fond Okresní správa SNB TC, Velitelství stanice SNB Tachov, karton 12, inv. č. 221, Důležité události.

Příloha č. 10: Zápis sběrného střediska v Tachově k vypravení transportu se slezskými uprchlíky dne 30. června 1946

Zápis.

Sepsaný dne 30.6. 1946 v kanceláři sběrného střediska slezských uprchlíků v Tachově, který budou dne 30. června 1946 odsunuti.

Technické přípravy pro odsun:
Všichni Němci, kteří jsou odsunováni, byli včas před dodáním do střediska v Tachově informováni o tom, že mají být odsunuti. Seustředění bylo provedeno ve dnech 24., 25., 26., června 1946. Všichni evakuanti byli prvního dne, jakmile přišli do střediska praškem DDT odhmyzeni. Po celou dobu jejich pobytu ve středisku obdrželi teplá jídla podle dávek, jež jsou pro civilní německé obyvatele dle pštátných nařízen určeny. Každá odsunovaná osoba obdržela 500.- RM. Výplata byla provedena dne 29. června 1946. Celní úřad v Jablovém Dvoře provedl se svými orgány ve dnech 27. a 28.6. 1946 v táboře pro slezské uprchlíky prohlídku zavazadel a osob. Evakuanti a jejich zavazadla byli opatřeni viditelnými čísly příslušného vagonu. Němci obdrželi dostatečné množství potravin na cestu na účet tábora pro uprchlíky v Tachově. Němci dostali veskeře věci, které si přivezli jako svůj majetek a byli na účet sběrného střediska vypraveni ještě se zásob obuví. Evakuanti jsou výhradně uprchlíci ze Slezka. Jejich totožnost byla prokazána. Každý z Němců byl lékařsky prohlédnut jedním z 5. německých lékařů za současné kontroly jednoho českého lékaře. Prohlídka byla provedena ve dnech 27., 28., 29. června. Podle připojeného lékařského bysvědčení byli všichni shledáni transportu schopnými.

Vybyvení transportu:
Vlak sestává se ze 40. vagonů, 2 sanitních vozů a 1 vagonu se zásobami v němž byly zásoby pro 4 dny podle připojené listiny pro transport uskladněny. 30. osob se zavazadly jež vždy v 1 vygoně umístěno. Osoby a zavazadla mají čísla. V každém vagoně jež nádoba s vodou a 1 prázdná nádoba pro výkaaly dětí. Transport doprovázejí 3 německé sestry. S Němci k transportu určenými bylo po celou dobu jejich pobytu ve středisku nakládáno slušně a humaně, takže nebyl nikdy dán důvod ke stížnosti. Tento zápis byl všem evakuantům přečten a nato zástupci Němců podepsan, jež tím správnost horejších údajů potvrdili.

Styčný důstojník: Referent evakuovaných:

Wille Prosz
Josef Fubice

Velitel transportu: Zástupci Němců:
Kleinmühl v. Hümm
Franz Lampe
Wille Prosz
Helm Polischelbauer aut.

Zdroj: NA Praha, fond MV II – Nová registratura, B 300, karton 8134, Zápis.

Příloha č. 11: Dobová fotografie usedlosti z obce Doly čp. 14 z roku 1935

Dřevěné stavení čp. 14 s hrázděným štítem a šindelovou střechou, které se ale ve vsi již nenachází.

Zdroj: BAXA, PRÁŠIL, NOVOTNÁ, s. 114.

Příloha č. 12: Dobová fotografie statku Lukavec z obce Doly z roku 1935

Objekty čp. 25, 26, 28 a 31, které dohromady tvořily statek Lukavice (později Lukavec), dvůr náležející baronce Unterrichterové z Ehrenthalu je dnes ale v rozvalinách.

Zdroj: BAXA, PRÁŠIL, NOVOTNÁ, s. 116.

Příloha č. 13: Dobová fotografie usedlosti z obce Doly čp. 29 z roku 1935

Hostinec do roku 1945 nesl originální název „U Tichého oceánu“.

Zdroj: BAXA, PRÁŠIL, NOVOTNÁ, s. 117.

Příloha č. 14: Dobová ilustrace z časopisu Dikobraz ze dne 29. srpna 1945

Obr. 43/ Ilustrace z časopisu „Dikobraz“ z 29. srpna 1945. Podle komentáře k obrázku snad bylo cílem zesměšnit kritiky zacházení s německým obyvatelstvem v Československu, kteří měli prokazovat neznalost skutečné „německé povahy“ (v daném případě i děti).

Zdroj: ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951*, s. 83.